Nemunas

Nr. 15
(951)

2015 m.
liepos 9–22 d.

Kaina 1,35 Eur
(4,66 Lt)

DVISAVAITINIS KULTŪROS IR MENO LEIDINYS

Kauno fotografijos galerijos archyvo nuotrauka

Romualdo Rakausko fotografijos Tulūzoje

28 p.

Septyniaeilis Gražinai C

akimirka – žinau žinau – ji amžina
o amžinybė kas be ko vien ši akimirka
ar jon mane nei krištolinėn vazon įmerkė
ar ją, laukų rasotą puokštę, į mane –
kam vargint galvą kai aplink žiedynai
akimirksniniai amžinų žiedų žaidimai
ties vieno tuščio žiedo bedugne

Donaldas KAJOKAS

Laimos ORŽEKAUSKIENĖS iliustracija

Istorinė prezidentūra: pasikviesti ir priimti

Lietuvos centrinio valstybės archyvo nuotrauka

Ką tik dešimtąjį gimtadienį atšventusi Istorinė prezidentūra sulaukė daugybės sveikinimų. Visą dieną muziejuje vyko Lietuvos piliečio pamokos, o maži darželinukai bei kiek ūgtelėję muziejaus amžiaus moksleiviai stropiai mokėsi jais tapti.

Apie 1990 m. tarpukariu buvęs valstybės Prezidento rezidencijos pastatas, sovietmečiu virtęs Pionierių rūmais, o vėliau Mokytojų namais, buvo perduotas Vytauto Didžiojo karo muziejui. Nuo 2004 m. šie rūmai pateko Lietuvos Respublikos prezidentūros kanceliarijos žinion. Pagaliau 2005 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus istorinius Lietuvos Respublikos prezidentūros rūmus oficialiai perdavė Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui. Taip siekta „sudaryti geresnes sąlygas tinkamai atspindėti šalies valstybingumo istoriją ir efektyviai įvairiomis priemonėmis bei formomis vykdyti kultūrinę, visuomeninę, šviečiamąją misiją atskleidžiant ir interpretuojant Lietuvos Respublikos istoriją, rodant deramą dėmesį valstybės kūrėjams, sudarant sąlygas reikštis pilietinės visuomenės iniciatyvoms“.

Per dešimt veiklos metų muziejuje surengta per 300 įvairių kultūrinių pažintinių renginių, visuomenei prezidentūros sodelyje pristatytos 9 archyvinių fotografijų parodos apie tarpukario Kauną, atidaryta 20 trumpalaikių ir ilgalaikių parodų muziejaus salėse, organizuoti įdomūs pilietiniai ir tarpdisciplininiai projektai.

Prabėgus dešimčiai metų jau galima kalbėti apie praeitį ir sudaromus ateities planus. Todėl šia proga šnekamės su muziejaus vadove Renata MIKALAJŪNAITE.

– Gimtadienio metu surengtos pilietiškumo pamokos lyg ir nurodė pagrindinę muziejaus misiją. Kokie darbo tikslai jums atrodo svarbiausi?

– Stengiamės laikytis įpareigojimų, kuriuos prieš dešimt metų išgirdome iš Prezidento V. Adamkaus. Jis manė, kad senoji prezidentūra negali tapti vien daiktų saugykla, o turi būti daug atviresnė piliečių ugdymo vieta. Todėl siekiame, kad mūsų renginiai būtų interaktyvūs, kad juose lankytojai aktyviai dalyvautų. Šiuo metu muziejus ruošiasi minėti Lietuvos Respublikos šimtmetį. Dar 2013 m., kai apie tai niekas net nemąstė, inicijavome projektą „Šimtmečio belaukiant“, kuris kiekvienais metais kviečia žmones muziejuje ir virtualioje svetainėje rinkti šimtą reikšmingiausių Pirmosios Lietuvos Respublikos įvykių. Po trejų metų, Vasario 16-ąją, remiantis balsavimo rezultatais, bus atidaryta paroda, kurioje atsispindės ne tik svarbiausi moderniosios Lietuvos kūrimosi momentai, bet ir šių dienų visuomenės santykis su to meto istorija. Juk įvykius rinks ne kokia kompetentingų istorikų komisija, o visi norintys žmonės. Įtraukti juos į veiklą – pagrindinis šiuolaikinio muziejaus darbo principas. Parodos tampa ne tik muziejininkų, bet ir visuomenės darbo rezultatu.

– Tokia yra modernaus muziejaus šiandiena, tačiau gimtadienio proga turime prisiminti ir kūrimosi pradžią, kuri lėmė jūsų veiklos pobūdį?

– Taip, mes priklausome Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui, todėl savo fondų nekaupiame ir tuo skiriamės nuo tradicinių muziejų. Mūsų pastate apskritai nėra jokių pagalbinių patalpų, kuriose būtų galima tai daryti. Tiesa, ikonografijos vis tiek daugėja, nes žmonės atneša daiktų ir nuotraukų. Pastarųjų būna daugiausia, nes daiktų iš tarpukario rasti jau retai pavyksta. Prieš keletą metų, tiesa, gavome kanceliarijos viršininko Pijaus Bielskaus daiktų, tačiau tai reta išimtis.

M. K. Čiurlionio muziejuje išsaugota išties unikalių tarpukario eksponatų: visuomeninių vėliavų, Smetonų šeimos daiktų kolekcija – daugiausia gautos dovanos, valstybės apdovanojimai, kurių jau neturi nei latviai, nei estai. Pastaroji kolekcija buvo eksponuojama prezidentūroje, tačiau dabar penkerius metus turi pagulėti fonduose dėl saugos.

A. Smetonos šeimos daiktų prezidentūroje liko daugiausia, nes traukdamiesi jie daug ką paliko. Bėda ta, kad pastate įsikūrus Pionierių ir Mokytojų namams visa tai buvo sunaikinta. Prieš dešimt metų iš dalies atkurti interjerai, tačiau be baldų. Tad šios tuščios erdvės dažniausiai pritaikomos renginiams arba keičiamoms parodoms.

– Kokios parodos ir kodėl, jūsų manymu, sulaukia daugiausia dėmesio?

– Inteligentų šeimų gyvenimą atskleidžiančią parodą pratęsėme dar vieniems metams, nes ji lankytojams be galo patiko. Muziejininkės daug bendravo su šeimomis, todėl surinkta unikalios medžiagos ir senų relikvijų, kurios buvo noriai skolinamos. Tai, kad prie eksponato nurodomas savininkas, kuria nuoširdumo, tikrumo jausmą. Nuotraukose taip pat matome ne oficialias istorines figūras kaip vadovėliuose, o tiesiog žmones kasdienėje aplinkoje. Tai visus labai patraukia. Įdomiausia, kad šią šilumą, tikrąją tautos dvasią pajunta net užsieniečiai, kurie mūsų iškilių asmenybių nepažįsta.

Tarptautinį kontekstą pasiekia olandų dailininko Louiso Raemaekerso paroda apie Pirmąjį pasaulinį karą. Šios graviūros, kažkada paties autoriaus dovanotos Lietuvai, daugelį metų gulėjo pamirštos M. K. Čiurlionio muziejuje ir pagaliau sulaukė tinkamo dėmesio. Paaiškėjo, kad L. Raemaekersas – vienas įtakingiausių Pirmojo pasaulinio karo karikatūrininkų, daug prisidėjęs, kad JAV įsitrauktų į karą ir nulemtų jo baigtį. Dabar jis mums aktualus kaip taiklus propagandos galios atskleidėjas.

– Iš to, ką sakote, aiškėja, kad su eksponatais, net patekusiais į muziejaus fondus, darbas nėra baigtas. Kita vertus, šioje erdvėje galima parodyti dideliuose muziejuose sukauptus ir retai kada lankytojams pristatomus turtus?

– Taip, mes eksponatus renkamės ne tik iš Nacionalinio M. K. Čiurlionio muziejaus ir jo padalinių, bet ir iš visų kitų. Dažniausiai muziejai parodas organizuoja atsižvelgdami į sukauptas kolekcijas. Dar jas šiek tiek papildo. O mes išgryniname idėją, suformuluojame temą ir tada ieškome, kaip ją atskleisti, ką pasiskolinti.

Eksponatų istorijos labai skirtingos. Pavyzdžiui, L. Raemaekerso darbai anksčiau ne itin vertinti, nes tai reprodukcijos. Tačiau po šimto metų net ir jų vertė gerokai išaugo. Tuo labiau kad jos visos su autentiškais parašais. Tad iš tiesų darbas su eksponatais niekada nesibaigia. Gavę nuotraukas su aprašais informaciją tiksliname iš naujo. Būna, kad iš detalės atsekamos visai naujos istorijos gijos, o tada net pasikeičia autorius ar metai. Kai muziejininkai kokia nors sritimi domisi ypač aktyviai, atrandama daug įdomaus. Apskritai darbo įdedama daug, todėl tai, ką lankytojai mato parodų salėse, tėra ledkalnio viršūnėlė.

– Ar nekyla sunkumų muziejams bendradarbiaujant? Kartais susidaro įspūdis, kad tai yra gana uždaros institucijos, nenoriai dalijančios sukauptus turtus.

– Iki šiol niekas mums neatsakė, mes puikiai bendradarbiaujame. O uždarumas gal kiek juntamas tada, kai muziejai nenori dalytis dar nepublikuota, viešai nepristatyta medžiaga. Kai eksponatas jau aprašytas, nebūna jokių kliūčių. Aš tai visiškai pateisinu, nes niekas nenori kitam atiduoti savo unikalaus objekto. Kartais pasirašomos sutartys, įpareigojančios neteikti eksponatų trečiosioms šalims arba pristatyti tik muziejuje. Ir jų negalime nepaisyti.

Nukelta į 25 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

M K Č – kitaip

Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 140-ųjų metinių proga Kaune organizuojami tokie renginiai, kad mes pasijustume taip, lyg jis vis dar būtų gyvas, savas ir aktualus. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus pristato iki rugsėjo 24 d. besitęsiantį renginių ciklą „Čiurlionis įkvepia“. Pirmasis jų „Čiurlionis įkvepia naktinėti“ vyko gegužę. Muziejų naktį linksmintasi išradingai, smagiai ir net įsispraudus minioje – nes žmonių buvo daug daugiau nei šiaip muziejuose sutinkama. Gaila, žinoma, kad toks entuziazmas kol kas tik proginis, tačiau gal taip pamažu atsiras įprotis dažniau apsilankyti muziejuje ir tyloje pabūti su paveikslais.

Kartą per mėnesį žiūrovai ir klausytojai susirenka smagioje erdvėje ir net neužėję į galeriją gali pažinti šiek tiek kitokį M. K. Čiurlionį nei iki šiol. Atlikėjai šiems vasaros vakarams kuria specialias programas, improvizuoja ir pateikia netikėtų rezultatų. Klausytojų dar laukia Druskininkų džiazo ansamblis „Čiurlionis kitaip“, Julijaus Nosovo teatro ir šokio studija „In beat“, solistė Sandra Jančaitė, studija „Šokių bunkeris“, grupė „Šalutinis efektas“, taip pat – Rokas Zubovas, Artūras Anušauskas, Aidas Giniotis („Improvizacija pagal Čiurlionį“), berniukų choras „Varpelis“ ir kiti. Tie, kuriems svarbūs vaizdai, renginių cikle pamatys ir parodų: „Kazimieras Stabrauskas – M. K. Čiurlionio mokytojas“, Nacionalinio moksleivių fotografijos konkurso „Čiurlionis įkvepia atrasti“ darbų bei jau eksponuotą ir visą vasarą žiūrovams atvirą komiksų rinkinį „Čiurlionis įkvepia juoktis“.

Organizatorių nuomone, rokas, džiazas, avangardas, naujos technologijos, originalios edukacinės programos, žaismingos kūrybinės idėjos, nematytų M. K. Čiurlionio darbų projekcijos, improvizuota lauko kavinė ir pasisėdėjimai vasaros vakarais, skanaujant Čiurlionių šeimos patiekalus restorane „Miesto sodas“, leis kitaip pažvelgti į tokį tarsi jau gerai pažįstamą mūsų tautos pasididžiavimą. Tačiau atsiranda ir nuogąstaujančiųjų, kad jau vien komikso žanro pavadinimas implikuoja komiškumą (žinoma – nebūtinai!), o tai veda sarkazmo ir šaržavimo link. Vadinasi, toks „nerimtas“, žaismingas didžio menininko vaizdas ilgainiui gali užstrigti jaunosios kartos galvose ir likti ilgam. Taip pat yra manančiųjų, jog M. K. Čiurlionio vertimas *popso* objektu tikrai nepadės atskleisti meninės jo darbų vertės ir nuodugniau supažindinti su kūrybine veikla.

Kad ir kaip būtų, birželio 18 d. pristatyta komikso piešinių paroda „Čiurlionis įkvepia juoktis“, kurią papildė grupės „Subtilu-Z“ improvizacijų programa „Vieno paveikslo istorija“ bei naujausi „Garbanoto Bosisto“ kūriniai.

Parodos lankytojų laukia dešimt istorijų, dešimt dailininko ir kompozitoriaus gyvenimo epizodų, kuriuose jis atsiskleis kaip labai spalvinga asmenybė. Savaitę iki renginio Vilniaus dailės akademijos Kauno fakulteto Grafikos katedros studentai, vadovaujami žymių komiksų kūrėjų Miglės Anušauskaitės ir Gerdos Jord, mokėsi šio žanro kūrimo subtilybių ir stengėsi Čiurlionį pažinti iš naujo. Pasakodami savo istorijas jie ne tik rėmėsi muziejininkų pateikta medžiaga apie daug kam nežinomas jo gyvenimo detales, bet ir patys drąsiai improvizavo, atskleisdami savo požiūrį į menininką. Laisvai interpretuodami istorinius faktus, autoriai naujai, savitai pristato klasiką ir taip siekia sudominti kuo didesnę auditoriją bei sugriauti mitą, kad Čiurlionis gali būti įdomus tik specialistams ir meno žinovams.

M. Anušauskaitė ir G. Jord yra komiksų knygos „10 litų“ apie legendinius lakūnus Darių ir Girėną autorės. Ir tai jau yra šioks toks atsakas skeptikams. Leidiniui pasirodžius tikrai nesumenko nei didvyrių pagarba, nei autoritetas. Pasak menininkių, komiksas yra labai gera išraiškos priemonė, leidžianti kitu kampu pažvelgti į rimtas istorines asmenybes, atgaivinti atmintį ir gal net sukurti fiktyvias asmenybes, kurių *komiksiniai* vaizdai nebūtinai tiksliai sutaps su istorine tikrove, tačiau alsuos gyvastimi.

Panašiais principais piešti ir M. K. Čiurlionio komiksai. Gyvenimo ir kūrybos informacija lieka tik kaip inspiracinė medžiaga, o žiūrovams pateikiamos labai lakoniškos istorijos, nuotrupos, kartais net, regis, visiškai nereikšmingi epizodai, kurie skatina smalsumą ir veda nuodugnesnio pažinimo link. Įdomiausi dalykai prasideda tada, kai įprastumas pasislenka už kasdienio žmogiško elgesio ribų, todėl ir M. K. Čiurlionio biografijoje stengtasi surasti tokių epizodų. Kiti studentai daug dėmesio skyrė atmosferai, išskirtiniams asmenybės bruožams, o ne konkretiems įvykiams. Galima, žinoma, ieškoti ir rasti komiksų trūkumų – pernelyg didelį fragmentiškumą, per ilgus tekstus, ne iki galo išgrynintas idėjas – tačiau savaitės trukmės darbas tikriausiai ir nesiekia itin aukštų standartų. Tuo labiau kad neturi tam tvirto pagrindo. Lietuvoje komiksų kultūros vis dar nėra, jie beveik nepasiekia knygų leidybos rinkos. Leidyklos nelinkusios finansiškai rizikuoti ir jų neleidžia, nes bijo, kad neatsiras pakankamai skaitytojų, o tai stabdo populiarinimo procesą. Mažai dėmesio komiksams skiriama ir viešojoje erdvėje, todėl ši nedidelė ekspozicija yra dar vienas žanro populiarinimo ženklas. Ypač svarbu, jog puoselėjantis lietuvišką tematiką, o ne kopijuojantis ir dauginantis jau žinomas užsienio kūrėjų patirtis. Kita vertus, skaitytojai neturi komiksų skaitymo įgūdžių: gebėti žodžius ir vaizdus jungti į vientisą kūrinį, pajusti tempą, suvokti laiko šuolius tarpeliuose, naršyti atskirus kadrus, kurie padėtų įsijausti į istoriją ir veikėjus... Tai įmanoma tik praktikuojantis. Ir labai gerai, jei su įdomiais ir kokybiškais komiksais, ugdančiais mąstymą, suteikiančiais estetinių ir emocinių išgyvenimų.

Plačiau apie vykusio darbo procesą ir jo rezultatus kalbamės su viena iš dirbtuvių vadovių – komiksų kūrėja M. ANUŠAUSKAITE.

– Ar jums pačiai kilo idėja kurti komiksus apie M. K. Čiurlionį, ar ją pasiūlė muziejaus darbuotojai?

– Tai muziejininkių iniciatyva. Manau, daugiausia įtakos turėjo mūsų ankstesni komiksai apie S. Darių ir S. Girėną. Joms labai patiko, kaip interpretuojame istorines asmenybes, apie kurias visi esame girdėję, tačiau iš tiesų žinome labai mažai. Taip jos sumanė pakviesti dirbti studentus ir ką nors panašaus sugalvoti kitaip pristatant M. K. Čiurlionio asmenybę.

– Kodėl šį kartą komiksus kūrė studentai, o ne jūs pačios? Ar taip siekiama populiarinti žanrą, skleisti žinias ir plėsti ribas?

– Muziejuje buvo organizuojama vasaros praktika, ir studentai turėjo ką nors nuveikti. Šis projektas buvo įdomus ne tik jiems, bet ir mums. Turėjom progą susisteminti savo žinias ir jas pateikti kitiems. Nors anksčiau esu vadovavusi komiksų kūrimo dirbtuvėms, šios šiek tiek skyrėsi, nes vyko kelias dienas. Tai buvo tęstinis projektas, turėjęs baigtis konkrečiu, griežtai numatytu rezultatu, kuris bus eksponuojamas. Kiti susitikimai su žmonėmis labiau priminė smagų laisvalaikio leidimo būdą, padrąsinantį imtis kūrybos, skatinantį improvizuoti. Manau, studentams ši patirtis taip pat buvo reikšminga. Mes mokėme juos ne piešti, kaip būna įprastai, o kurti siužetą, personažus, struktūrą ir t. t. Tam tikra prasme – daugiausia filologinių dalykų.

– Įsivaizduoju, *kad vienas įdomiausių darbo etapų yra pasiruošimas, medžiagos kaupimas ir idėjų gryninimas. Kaip šį kartą viskas atrodė?*

– Iš pradžių studentai dalyvavo muziejaus ekskursijoje ir gavo daug įdomios, net intriguojamos medžiagos apie menininką: laiškų, vaikystės nutikimų ir t. t. Mes „apšilimui“ jiems taip pat pateikėme praktinių pratimų, nesusijusių su M. K. Čiurlioniu. Studentai mokėsi sukurti įdomų personažą ir siužetą. M. K. Čiurlionio iš pradžių atsisakėme todėl, kad dėl nustatytų rėmų darbai galėjo tapti labai vienodi. O taip tikrai nenutiko, nes vėlesniame etape studentai pasirinko labai skirtingus jo gyvenimo epizodus ir asmenybės bruožus. Vieni akcentavo vaikystę, kiti melancholiją ir kūrybines kančias, sinesteziją... Kūrė savo istorijas, o mes tik patarėme, kaip jas geriau išdėstyti langeliuose, kaip sutvarkyti dialogų tekstus.

– M. K. Čiurlionio asmenybė mūsų sąmonėje tapusi beveik archetipine, todėl studentai galėjo vengti tokios „nuobodžios“ temos, priešintis juos varžančiam kūrybiniam „štampui“?

– Stereotipai kaip tik skatina atrasti kai ką naujo. Medžiaga, kurią mums pateikė muziejininkai, buvo be galo įdomi ir naudinga. Visi žinome, kas yra M. K. Čiurlionis, matėme chrestomatinę nuotrauką, gal dar šiek tiek susipažinę su darbais. Bet kam pažįstamas Čiurlionis, jaunystėje krėtęs pokštus arba rašęs nuostabius laiškus? Manau, toks žinomos asmenybės bruožų atskleidimas pats savaime svarbus. Tarsi taip jį po truputį išlukštentum. Anksčiau mokykloje esu turėjusi M. K. Čiurlionio paveikslų interpretavimo pamokų, tačiau dabar atsiskleidė jo žmogiškoji savastis. Taip ieškodamas pamažu supranti, kad ir simbolistinę jo kūrinių stilistiką lėmė tam tikri asmenybės bruožai, platesnis kultūrinio gyvenimo kontekstas.

– Ar jūsų darbuose, ypač kalbant apie istorines asmenybes, iškyla etiniai klausimai? Dar net neįvykus renginiui pasigirdo nuomonių, jog tai kultūros komercializavimas, sumenkinimas.

– Šių problemų visiškai nesuprantu. Gal tai jaunatviškas idealizmas, tačiau nemanau, kad yra asmenybių ar klausimų, kurių negalima liesti, apie tai kalbėti. Žinoma, prieš pradedant studentams piešti komiksus, aptarėme, kad vaizduojant turi išlikti pagarbus santykis, kad savitikslis vulgarumas nepageidaujamas. O jei vaizduojami kokie nors nuotaikingi iš tiesų buvę gyvenimo faktai, nematau čia nieko nepagarbaus. Dėl populiariosios kultūros skatinimo... Net nežinau, ar tai labai blogai. Žinomiausi autoriai yra tie, kurių vardus visi girdėjo, tačiau mažai kas skaitė ar matė kūrinius. Gal toks populiarinimas kai kam bus paskata priartėti prie rimtesnių dalykų.

– Eksponuoti komiksai labai skirtingi. Ar jūs tokią įvairovę sąmoningai skatinote, nes yra nemaža komiksų stilių ir juos norėjote atskleisti, ar tai tik studentų individualumo įtaka?

– Taip, komiksų įvairovė labai didelė, tačiau šiuo atveju mes jos nesiekėme eksponuoti. Paprasčiausiai leidome atsiskleisti studentų unikalumui, kuris ir lėmė skirtumus. Buvo ypač įdomu pastebėti visiškai skirtingą komiksų toną, atmosferą, temas.

– Tokios dirbtuvės tampa ne tik laisvalaikio praleidimo ar edukacine veikla, bet ir žanro puoselėjimo inspiracijomis. Ar galime teigti, kad Lietuvoje komiksų daugėja, kad jie tampa kokybiškesni?

– Vienareikšmiškai situaciją įvertinti sunku. Atrodo, žmonės noriai komiksus skaito ir patys piešia. Ypač vaikai. Kiekvienoje klasėje pasitaiko bent vienas du, kurie tuo užsiima savarankiškai, niekieno neskatinami. Tačiau mažai jaučiame leidėjų, projektus finansuojančių institucijų susidomėjimo. Jie mano, kad komiksų nėra ir jie niekam nerūpi... Todėl labai džiugu, jog šis projektas buvo išimtis.

– O jūs pati ar vis dar dažnai skaitote komiksų knygas?

– Dabar vis dažniau skaitau įprastus tekstus. Gal dėl to, kad komiksų teikiamas malonumas toks trumpas. Lietuvoje jų labai mažai, todėl tenka užsisakyti ir siųstis iš užsienio. Taip ilgai lauki knygos, o pasimėgauji ja tik apie porą valandų. Šis atotrūkis tikriausiai ir atbaido. Jei komiksų būtų mūsų knygynuose, galėtum net vietoje pavartyti, paskaitinėti. Žinoma, galima susirasti ir internete. Jų lengvumas lemia greitą, neįpareigojantį ir labai tiesioginį vartojimą.

Naujų studentų komiksų apie M. K. Čiurlionį reikia ieškoti ne internete ir ne knygynų lentynose, o ant muziejaus sienų. Linkime malonios pažinties su menininku, kurio dar nepažinojote.

Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Viktoras GULBINAS

Vėlinės

Ilgaskvernis ruduo
apmaudžiai
glamžo
spalio kepurę:

jau kitiems
išdalijęs
spalvas,

neturėdamas
kuo atsipirkti,

į išmaldai tiesiamas
lapkričio – luošio –
rankas
pajuodavusiom
panagėm

įbruka
gedulo rūdį...

Pokalbis

Kalbame – – – – bet neatsiveriam:
paslaptys lieka
anapus žodžių;

ieškom aplinkkelių,
tūnome už dviprasmybių,

tačiau mūsų mintys
ir nuomonės
žydi juodais narcizais.

Laukiančioji

Be jokios (m)isterijos
einu išsiverkti
kas vakarą
į bažnytėlę už kampo –

apraudoti neprarasto,
tik nežinion
nutolusio;

atmintis tave išstumia
tarsi pūlingą
rakštį

– jau nebeskauda –

ar vertėjo gedėti? –
suprasiu iš to,
kaip sugrįžęs
mane apkabinsi.

Atpildas

1.

Dieve,

Tavo atodūsis
virš mano
paklydimo –

lyg ne(iš)verčiamas
eilėraštis

tik IN ORIGINALE.

2.

– – – – juk tai aš,
Tavo sūnus,
Viešpatie –

nejaugi neatpažinai?

– O tu,
su meile sukurtas,

ar visada išgirsdavai
perspėjantį
mano balsą?

Juodvarnis

kalbėsiu tau apie prakiurusį mėnulį
dvi saujas žemuogių ir
juodą varną kosintį rytais

Muta

išsapnuosiu Tave
iš rudens ūkanoto peizažo

kai žydraplaukis lietus
aklo graverio pirštais
šifruos tavo veidą

žvilgsnį išvogsiu
pro atvirą ilgesiui
langą

juk tas į kurį
taip viltingai žiūri –

pasidabinęs fraku
ir murmantis
išsiskyrimo maldelę –

ne TAVO juodvarnis

Įžeidžioji

sraige į save

kol mane
atkerėsi
mielasis

reikės iki dugno
išsemti

nepasitikėjimu
ošiančią jūrą

ar užteks
tau?

Vytautas KAZIELA

***

jaučiausi nelyg ištremtasis
keistoj baltumoj pasiklydęs
kai viskas ateina iš niekur
ir dingsta turbūt ten pat

buvau lyg pavargęs keleivis
toli nuo žmonių ir kūrybos
lašeliais ledėjo laikas
ir virto nuoga šiurkštuma

paskui vėl užėjo sniegas
ir viskas kažkaip pasimiršo
mes buvom pametę kelią
mes buvom pametę žvaigždes

***

abejingai
ir vėl abejingai
praeiti pro šalį
lyg matytas kažkur
buvęs šiandien
ar vakar
mūsų dulkėmis
žaidžiantis vėjas
nuo žiūrėjimo
skauda akis
vakarėja

virš bedugnės
nemokantis skristi
kaip lapas
balto veido dėmė
pasiklausk
neatsako

***

nieko kas būtų
svarbu
tik nuotrupos

prie stalo
nebe ratu
o pusračiu
kaukia vėjas laiduos
žvarba
keičia lietų

tai kas buvo arti
šiandien
nebepasiektum

***

kai žlunga viltis
arba ištisi gyvenimai
kai krintam žemyn
norėdami būti laisvi

mūsų negina niekas
ir niekas nesaugo
tik vėjas prišvilpauja
pilnas ausis

šitaip sudega dienos
o naktys užgesta
išsausėjusiom lūpom
šnabždėjau pamiršk

ne gyvybė šešėliai languos
su šviesa pasitraukia
ko ilgėjaus
ir kuo su tavim dalijuos

***

ir tada
kai ėmė ryškėti
gyvenimo kontūrai

lapkričio dienų
pilkuma į sielą
gėrėsi suodžiais

pakeleiviai nutolo
žvaigždžių nuolaužos
nykiai juodavo sniege

laikas nereiškė nieko
nieko nereiškė vieta

***

kai mirsiu
mano žvaigždę užkas
į šlapią
pajūrio smėlį

arklių kaimenė
bus pasiųsta
kapą užmindyt
bangoms bus leista
nulaižyti išlikusius pėdsakus

tūkstantis metų vienatvės
ir nieko

tarsi nuo kranto
į jūrą žiūrėtum

***

net nebesikalbam
veidais atgręžtais
į sieną
tarytum būtų
paskutinis ekspresas
pats paskutinis

tamsoje šmėkščioja
vienkiemių žvaigždės
dar vienas atodūsis
isteriškas juokas
viskas įmanoma
kai kala smilkiniuose:
tu negali sustoti
nors prieš tave
būtų siena
arba kalnai
tarpeklis stačiais šlaitais

vienas prieš vieną

***

viskas kažkaip ne taip
lyg būtum ne ėjęs
grįžęs
ugnies nuniokoti
miškai
paširdžiuose pražydo

peleno plunksna
likai
nei kilti nei skristi

tiek tik ir gyvenai
kiek būsi pamiršęs

***

neaiškios komandos
laikytis pakraščio
išnykti ir likti
žodžių tarpuose
įsigerti į stiklą

išdaliju ką turiu
visa kas liko
gyvenimas virtęs tašku
krinta ir krinta

mūsų daugiau nebebus
šviesos ar kitais pavidalais
virš mūsų sutrūkęs dangus
pradeda lyti

***

šią naktį praleidau
daiktų prigrūstam kambary
šešėliai juodi apie mano akis
lyg nakties nuosėdos
būtų gilyn įsigėrusios

kraštovaizdžio seklumos
ryto gleivėta žuvis
jos kraujas nurausvina sienas
ir pateka saulė
ir žiūri negyva akis
į tuštumą sieloj

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Deividas PREIŠEGALAVIČIUS

Oranžinių žuvų tėkmė

Šalimais tilto – akvariumų geometrija. Stačiakampiai ir juose šviečiantys keturkampiai, spalvotų medžiagų atraižos, gubojos, besistiebiančios ant langų septintos valandos kryptimi. Geometrijos namai, tokie panašūs į skruzdėlynus, užstoja dalį upės vingio. Esame pripratę prie geometrijos ir nedažnai žvelgiame į tėkmę, tačiau būtina grįžti – taku, prieš upės srovę. Kažkoks antakalnis, akligatvis... Mieste. Šalia Neries. Stebeilijantis į vandenį pagaliau randasi pritinkančios formos. Po ilgo laiko tarpo, lyg spalvotos medžiagos atraiža dieniniam kostiumui. Tik... tų oranžinių šviesulių mirguliavimas...

Jūs mėgstate žuvį. Išties sveika – fosforas, mineralai; minkšta balta žuvytė, pačirškinta ant keptuvės. Jūrų ešerys, marių ešerys, plekšnė, otas. Karšto arba šalto rūkymo. Arba panašaus kaip dabar – kai prisidegate cigaretę rudens pradžioje.

Jūs mėgstate žuvį. Jūs suprantate, kad mėgstate žuvį, nes prieš keletą metų fotografavote žvejus, po kurio laiko – stebeilijotės į pilkuosius garnius, tupinčius ant vienos kojos, ant akmenų, išsikišusių mariose, dar vėliau – valandas sustingę prie akvariumo bandydavote perprasti keturūsius akselotlius. Jūs mėgstate žuvį, nesistebėdami, kokia ji, neieškodami pavadinimo, kai esate patogiai įsitaisę pilve lyg Jona iš Šventraščio. Jūs stebitės žuvimi ir žuvimis – oranžinėmis, plaukančiomis mirguliuojančiame akvariume. Jos nesuka plačių ratų, paprasčiausiai neužtenka vietos, stiklinis oranžinių žuvų namas per siauras. Sparnuočiai negalvoja apie aukštį, žuvys nesuka galvų apie gylį – ar jis gali rūpėti stikliniame name, kurį kas nors, galbūt per drąsiai, pavadintų oranžu.

Susipažinkite su Tėkme. Aš kuo giliausiai miegu. Jūs – kuo giliausiai miegate. Tiesą pasakius, net nežinau, kokiu būdu rašau, nes nekalbu apie rašymą, kurio sudėtinės dalys – rašiklis ir popieriaus lakštai – jums puikiai žinomos. Visa kita yra vedžiojimas mintimis. Rašikliu. Ar vedimas už parankės. Aš irgi nežinau, kokiu būdu jūs skaitote, tačiau akivaizdu, jog miegate. Gal KAVOS? Gerai, eime tad pasivaikščioti. Pabūsite čia, na, kaip norite...

Galima sakyti, aš išvedžiau save pasivaikščioti, tik kitokiu maršrutu nei įprasta. Šįsyk – pro, aplink ir palei žuvies peleką, kuriame esu. Ne įkalintas, o tiesiog būnu žuvies peleke. Koks jausmas? Suvirpa visas kūnas žuviai perdavus judėjimo impulsą. Sudunksi ir paširdžiai. Lyg skristumei aitvaru, tačiau vanduo, netgi lengvai pralenkiamas ir yra skrodžiamas žuvies kūno, ir pelekų, ir mano ar jūsų,

Kita *Salida* versija

Ruošdamasis tango pamokai ponas Januaras atsidaro drabužių spintą, perleidžia rankomis ant medinių pakabų kabančius marškinius. Mėlyni su mažais apelsinais – šieji netinkami. Mėlyni su baltomis įstrižomis juostelėmis – irgi ne, be apykaklės juolab. Languoti, taškuoti, dryžuoti, tamsiai, šviesiai pilkų spalvų, juodi marškiniai su indėniškais ornamentais. Štai ponas Januaras jau randa tinkamus. Jo rankos grįžta prie kiek blizgančių pilkšvų, neskubėdamas užsivelka. Pilkšvi su blizgesiu marškiniai puikiai tinka prie tamsių kelnių ir rudų batų. Juk ir ji greičiausiai vilkės juodas kelnes, tad abu derės susiglaudę, tango kostiumais...

Paleidžia Carloso Gardelio plokštelę „Volver“. Giedant Carlosui apie žvaigždes ir paslaptis, sugrįžimą ir šviesą, įsitempia ponas Januaras, į du trečdalius krūtinės įkvėpia oro ir pradeda. Koja brėžia tango kvadrato kraštinę į kairę, kiek stabteli, pristato dešinę ir veda įsivaizduojamą partnerę į priekį. O gal į džiungles, ponas Januaras nežino, juk jo kairė, laikanti įsivaizduojamą damos dešinę, ir jo dešinioji ranka, prilaikanti kairiąją jos mentę, išties laiko orą.

Ponas Januaras pasikartoja judesių piešinius. Nelengvai atsimena, kaip vesti partnerę, tarkim, „Molinete“, „Gancho“, atmintyje kiek užkritę ir visai paprasto „sumuštinio be kumpio“ – vadinamojo „Sandwichito“ judesiai, tačiau visai lengva nepamiršti „Salida“[1]. Garsiai namuose aidint tango muzikai, ponas Januaras, gan aiškiai jausdamas jos kvepalus (lelijos ir šafranas – „Le blanc porter“ firmos), bendrais bruožais atmintyje atgamina ir „sumuštinį“ bei „šluotą“, kurios judesio esmę sudaro partnerės kojos stūmimas ratu savąja, taip imituojant salės šlavimą.

Jis nusiblizgina batus – tamsiai rudi lengvai kontrastuoja su kitomis jo pasirinktomis achromatinėmis spalvomis, tačiau stipriai akies nerėžia. Rudus batus įmeta į medžiaginį maišelį, o šį įsideda į kuprinę. Apsivelka paltą. Patikrina, ar visur namie užgesintos šviesos. Ponas Januaras išeina, užrakina laukujas duris. Nusileidžia laiptais ir... sugrįžta! Ogi pamiršo pasikvėpinti. Pasipurškia mastikmedžio, ambros ir pipirų mišinio ant savo kaklo ir marškinių atlapo. Viskas, pasiruošta. *Salida*.

Salida, kai ponas Januaras, dvelkdamas ambra ir pipirais, leidžiasi laiptais į apačią ir nerimastingai prisimena, jog neišsilygino marškinių. Jergau, žvilgteli į laikrodį – iki tango pamokos liko vos pusė valandos. Skubėdamas nusivelka marškinius, greitai perbraukia lygintuvu rankoves, priekį ir nugarą. Ištiesia juos papurto – bus gerai. Nedelsdamas užsivelka, žvilgteli, ar jo eilutė nepriekaištinga, vėl užrakina duris ir eina į laiptinę likus vos dvidešimčiai minučių iki užsiėmimo pradžios. Ponas Januaras baisiai nemėgsta vėluoti. Kviečia taksi: alio, laba diena, prašau į Antakalnio gatvę, numeris toks ir toks, nėra laisvų, ačiū. *Salida*.

Neatvykus taksi spragteli Pono Januaro sąmonės saugikliai, jis jau ne taip skuba, o ir pati tango pamoka neatrodo reali. Atminties kraštelyje vos besugraibo partnerės vardą. Pamano – keliaus į „Iki“, parsineš vyno, o realybė ir parduotuvė jam subanguoja, tampa somnambuliška. *Salida*.

Iš parduotuvės parsineša 2012 m. *Faberio Rieslingo* vyno – puikiausio iš Mozelio slėnio. Iki pamokos liko vos penkios minutės, dar galėtų išsikviesti kitos firmos taksi, tačiau vėluotų. Nepatinka vėluoti ponui Januarui. O kaip norėtųsi pasisiūbuoti viena kryptimi, į priekį, atgal, į šonus, aplinkui, atviras apsikabinimas, pusiau uždaras apsikabinimas, uždaras tango apsikabinimas.

Saloninio tango pamokų pas Eduardą pradžioje apšylama priešais veidrodį, vėliau pasikartojamos judesių sekos ir laisvai jas kombinuojant šokama. Tuomet mokomasi naujų judesių piešinių, kvėpavimo išvien, sukimosi ir siūbavimo drauge, susiliejus, vyras negali eiti lyg su šlepetėmis, lyg neštų šiukšles į konteinerį, jis juk neva yra šio šokio vadas, o moteris – ori karalienė, galinti perbraukti koja per partnerio blauzdą ar per savo blauzdą, iškrėsti triuką, ar jo nekrėsti, ponas Januaras sušyla galvodamas apie partnerės kūną ir tą jausmą...

Ponas Januaras dar spėtų bent į pamokos vidurį, tačiau gal neverta, blaškosi jis lyg vabzdys, kaip praėjusią savaitę, kai netyčiom palietė lūpomis jos kaklą. Jos atsakymas „Noli me tangere“[2] nuskambėjo lyg armonikos plyšimas salėje su veidrodžiais, tačiau tai buvo po pirmo palietimo, kai po antrojo, trečiojo, penktojo jos lūpos pradėjo krutėti, sklaidėsi žodžiai, ne, jie nesibučiavo, nežinojo ponas Januaras, ką reiškia „Noli me tangere“ nei „Bucink mane“, išsprūdo, pabėgo iš tango pamokos ponas Januaras, jis negalėjo tvardytis – kaip tvardytis jaučiant alyvų sodus ir griuvėsius, perkūniją danguje kaip kadaise, ir nežinojo jis – lietė lūpomis jos kaklą ar nelietė, atpažino ją ar ne, ar ji pabėgo, ar jis iškeliavo, ilga kelionė, lietė lūpomis jos kaklą ar nelietė, kokia ta giesmė, kurią giedojo ponui Januarui jos kūnas, ir koks buvo priedainis, prieštaringas, suklupus, kviečiantis ar kenčiantis, ar pasimiršę, įstrigę, susipainiojęs krūmynuose žodžiai – *Noli*, *Bucink*, *me*, *tangere*, *Bucink* ar *noli*, *Salida*...

Prieš atidarydamas vyno butelį ponas Januaras nusiskuta barzdą. Juodi šereliai iš po vandens srovės krinta ant kriauklės atbrailų. Kiek pasikerpa plaukus. Dabar ponas Januaras atrodo naujai, apsivilkęs tuos išlygintus pilkšvus marškinius su blizgesiu. Naujas ponas Januaras, dar kvepiantis ambra ir mastikmedžiu. Atsikemša *Rieslingo* butelį, grožisi vyno spalva įžvelgdamas saulės mentes ir perdžiūvusias petražoles. Pauosto puspilnę taurę. O, kaip gerai jaučiasi Mozelio slėnio gaiva, atsiveria Reino upės vingiai... Kumpa nosimi įtraukia vynmedžių eiles, įtraukia rudeninį derlių ir Vysbadeno miestą, kuris primena ponui Januarui...

Taurę padeda.

Staigiai apsiauna, susivarsto batus ir pasileidžia

būnančių viduje. Negalvoju, kaip iš čia ištrūkti, nes kuo aiškiausiai žinau: būdamas žuvies peleke nesu įkalintas. Bet kada gličiu burbulu galiu išlįsti iš jos lūpų, kurios kandžioja kitas oranžines žuvis šiame metro ilgio ir pusės metro pločio akvariume. Tai jūs sakytumėte – kandžioja. Arba aš. O žuvys taip sveikinasi: *ZDOROVA*, KĄ TU?.. Nuplaukia ratą ir vėl taikosi grybštelti. Joms „užplaukia“ sveikinimosi valandėlės: „*Zdorova*, mankštinuosi, suku ratus, kaip matai.“ Grybšt praplaukiančiai, pataiko į šoną – „*zdorova*, ką vėliau...“ Oranžinės žuvys užmiršta kai kuriuos klausimus. Tai yra žuvų – jų permatomos, iš vidaus neprasišviečiančios talpos – bendravimo ypatybė. TĖKMĖ, kitaip tariant. Nors gal ir klystu, juk būdamas peleke galėjau įprasti viską paaiškinti tiesiog tėkme.

Žinau, kad šiuo momentu apsiverčiu. Man šilta ir jaučiuosi patogiai. Paskui, pabudęs, jei dar galėsiu prisiminti, iš kur tai žinau, ir jei galėsiu atskirti, ar tai vyko po to ir ar išties apsiverčiau, ir ar man buvo patogu – leidžiu tai įvardyti tėkme. Tėkme.

Aišku, jog šiuo momentu esu ant šono; tai liudija skruostu nudrykusi seilė. Nusivalau į čiužinį, saldumas prieš pabundant. Šiuo metu svarstau, kaip greičiau užčiuopti rašiklį prie lovos, kaip sujungti oranžą su popieriumi, dar nesigailėdamas ir negalvodamas, jog jūs galbūt tai sujungsite su tėkme ir nebandysite rasti giminingumo su kasdienio gyvenbūvio srove.

Tėkmė ir vėl pagavo, metas pajausti laiką. Jau greitai Zvarbs Žadiklis! Tėkmė, tėkmė – akių vokai kringelioja laišką. Ne, akių vokai krūpčioja! Ir virpčioja, sukiojasi į šonus, veikiami obuolių ir akių obelų išsišakojimų po jomis! Dar norėtųsi apsukti vieną ratelį aplink šias neseniai į akvariumą įkeltas jūržoles. Galgi pasisveikinti: „*Zdorova*, ką tu?..“ „*Zdorova*, ką vėliau...“

Zdorova, jau rytas. Kas gi daugiau.

Sienomis plauko oranžas.

---

bėgti per miestą. Suprakaitavęs nuvyksta į pamokos pabaigą.

Jos nebėra!..

Tango yra jūros arkliukas, keptas hipokampas su apelsinais.

Galbūt ponas Januaras tesusipras išmokęs ją vesti bei stumti savo kūnu, nelyg spintą į priekį, nors arčiau teisybės derėtų tarti – stumti ją lyg gėlių gazoną į deramą vietą, tuomet stipriai suglaudus prakaituotus delnus pabaigti judesių piešinį išėjimu, *Salida*, vesti ją po salę su veidrodžiais, abiem jaučiant tėkmę ir ryšį, leisti jai suktis aplinkui jį ir apsisukti aplink skaitant „Noli me tangere“, lyg skaitant apie sukimąsi, kol skaitytojo sąmonė pasiekia tašką, kai jis, padėjęs popieriaus lapus į šalį, atsistoja ir atkišęs delną pradeda vesti pats save į priekį, atgal, aplinkui, skaitytojas veda save, būdamas vietoje ir leisdamas atspindžiui tarsi tvenkinyje daryti didesnį ratilą, jis pagalvoja:

JIE ESĄ ŽUVYS, nors ne, jie – atspindžiai, kurių nesimato salės veidrodžiuose, atspindžiai, pranykę tarp kitų besisukančių porų. Jiems apskriejus ratą buvęs skaitytojas galbūt nesupras, jog jis išmokė ją laukti jo ir pats sykiu išmoko laukti moters, kol ji sulauks, kai vyras žengs kaire koja į priekį, tuomet dešine, tada vėl kaire, dešinę pristatys prie kairės ir žengs į šoną brėždamas pirminę figūrą, tango kvadratą. Galbūt jis niekada nesupras, jog pasaulio kryptys, susitraukusios iki šiaurės ir pietų su makaronais, pagardintais pesto padažu, kryptys į ją ir į save – išnirs atgalios jiedviem apsisukus, ponui Januarui laikant ją apkabinus savo alkūnės išlinkiu, taip jis sustingdys, lengvai kilstelės į viršų, taip nebyliai siūlys sukryžiuoti kojas, luktelti jo, privers laukti, kol apsuks ją ratu ir žengs į priekį, ir dar kelis žingsnius pirmyn, atsidarydamas drabužių spintą, perleisdamas rankomis kabančius ant medinių pakabų marškinius.

[1] Ispaniškas vardas. Tango – *Salida* neretai figūrų pradžioje naudojamas judesys, reiškiantis išėjimą.

[2] Biblinė ištarmė – „Neliesk manęs“ (lot.)

Etažerė

Julius Keleras „Erškėtuogės kopose“: eilėraščiai. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2015.

Nauja Juliaus Kelero poezijos knyga „Erškėtuogės kopose“ kiek skiriasi nuo ankstesniųjų. Šioje taip pat galima pastebėti ėjimą vaiko žingsniais pro Antakalnį, Ukmergę, kreipiamasi į mylimąją, tačiau tekstas sutramdytas. Toks, lyg būtų mažiau asmeniškumo (daugiausia jo telkiama pirmajame skyriuje), beveik – apžiūrėto kito, nors jį gali nujausti. Kaip ir knygose „Tai tu“ (2010) ir „Vėliau, gerokai vėliau“ (2013), kalbantysis prabyla kitam, bet „Erškėtuogės kopose“ dėmesys kinta. Apie mylimąją sužinoma tik iš užuominų, retai aktualizuojant konkrečius žmogiškus bruožus („Gal esi ta, / kurios net šešėlis / būtų man šiltas?, p. 10; „Prisiminiau tavo veidą – / bet labiau pradžiugino kiaulpienės“, p. 20), tačiau visumą įrėmina ir motyvuoja pasirodantis paminėjimas ar kreipinys į adresatę, kurios ilgimasi ir kurios vardo tik ieškoma. Kūno apraiškos virtusios vien šešėliu, kontūru, žodžiu. Leidinyje plėtojama subjekto ir jos situacija – atotrūkis, ilgesys / geismas, galiausiai – netektis. Savaime tai būtų nieko ypatingo, jei ne suvokimas, kad ši poezija mokosi bręsti be pirmavaizdžio, jaukinasi nuotolį ir ieško jam pakaitalo: kalbina, kas atpažįstama pagal numanomą panašumą į objektą, kurio (šiuo atveju – mylimosios) fizinis egzistavimas neprivalomas ir gali būti atstotas kito pavidalo. Tokią „nuotolinę“ tendenciją poetas pradėjo ankstesniuose leidiniuose publikuotame cikle „Vyšnia po langu“. Juo tampa augalas ar apskritai augalijai priskiriami žmogiškieji bruožai („erškėtrožės sunertais pirštais“, p. 10), telkiamasi į vaizdinius, kuriuose vyrauja aplinkos detalės, kontūrai ir daiktai. Galiausiai išsipildo nauju ciklu „Aguonos, aguonos“. Jame kuriamos jutiminės, simbolinės analogijos, nuo intymaus fono išaugančios į fizinį gretimumą: „Jei pasauly nebūtų / aguonų, / moterys nemokėtų nuraust“ (p. 40); „Supas aguona / arti taip – / per vos vieną bučinį“ (p. 42), „Žiedlapių švelni – / ar čia tu, / mylimoji? (p. 47); „Mano ir aguonų – / bendras koridorius. / Vasarom susitinkam“ (p. 50). Atpažįstamas tas pats meilę adoruojantis J. Kelero žodis, tačiau artimojo nebereikia fiziškai atpažinti, surasti: jame esama akistatos ir atstumo. Jo santykis su objektu, adresatu pagrįstas kognityviai, parodomas emociniu ryšiu, kuris ir kituose tekstuose gimsta iš trūkumo, pavyzdžiui, per dabartyje fiksuojamą daiktą, turintį numanomą bendrą krūvį.

Mąstant apie poeto tekstus jau gana įprasta išskirti būtąjį kartinį laiką, tačiau šioje knygoje, galima sakyti, akivaizdžiau susitelkiama ne į prisiminimo momentą, o į dinamišką sakymo situaciją, norą akcentuoti vidinę trauką. „Erškėtuogių kopose“ vaizdiniai gali pasirodyti sustingdyti, tarsi betiksliai kasdienybės epizodai: „Muziejuje skersvėjis. / Veneros neturi kuo prisidengti. / Skėčių miškai dygsta rūbinėje“ (p. 62). Taip netektis (galiausiai susipynusi su nuo pradžių nujaučiamu, viską užklojančiu krintančio pirmojo sniego motyvu) įgauna tekančio pro akis pasaulio slinktį, reikšmingą būtent todėl, kad judama nuo vieno prie kito pamatomo vaizdinio, verčiančio tekstą ar jame plėtojamą situaciją rastis tik dėl adresato: „Aguonos siluetas / šmėkšteli atminty – / paskutinioji aistra. // Pradės snigti – / pažadu – / iškart tave atsiminsiu“ (p. 41). Kartais tekstas gali įvykti vien todėl, kad jame spekuliuojama intymumu (eil. „Vienuolika“). Dialogas yra tik menamas ir tikslingas dėl to, kad jis būtų. Tai atskleidžia kūriniai, kuriuose nunyksta ir kontaktas su chimeriškąja „tu“ – tada jis atrodo ribotesnis, praradęs giluminius dėsnius.

Ankstesniuose J. Kelero tekstuose dažnai buvo atpažįstamą aiški loginė seka, kliautasi aprašomuoju pobūdžiu. Šiame rinkinyje esama poslinkio – eilėraštį sudaro atskiri, bet ne svetimi trieiliai: „Aguonų sėklos / lekia aukštyn / pasitikti žvaigždynų. // Rausvas žiedlapis / tarp spyglių. / Vaikas laiko ežiuką“ (p. 40). Toks tekstas artimas tiek paplitusiems internetiniams aforizmams, tiek trumpiesiems haiku būdingai manierai. Trumposios formos vilioja erdvumu, tiksliau, teiginiu leidžia praplėsti reiškinio suvokimą ir yra patogios eksportui – vertimui į kitą kalbą, nes neretai komunikuojama itin bendrais motyvais, netenkama autorinės intonacijos (arba leidžiama tarpti egzaltacijai), pasitikima gebėjimu atpažinti ir simboline pastebėjimo verte. Trieilio struktūra rašantįjį šiek tiek disciplinuoja teiginį ar klausimą išskleisti į paveikų pasakymą, tačiau poeto knygoje jie nėra pateikiami tik savarankiškai. Dar daugiau – skaitant tokios struktūros tekstą į netektį nukreiptas kalbėjimas atrodo šviesus, veik naivus, nepažeistas. Nepaisant skaudaus patyrimo, J. Kelero tekstuose viltis atrodo visada esanti kaip ir „visada įsimylėjusiam subjektui“ – menamasis dialogas.

Paradoksalu, bet trieilis, daugelio supratime įsitvirtinęs kaip atvira, bet baigtinė struktūra, gali pasirodyti uždaras, įkalintas teiginyje ir „atgyjantis“ tik siejamas į visumą. Iš jų sudarytame eilėraštyje vienu metu esama beveidžio teigimo, nuostabą reiškiančių šauktukų ir retorinių klausimų, tačiau juos jungia „matymo kaip“ kategorija, kuri nukreipia ieškoti talpaus vaizdo, paženklinto vaizduote. J. Keleras, atrodo, suvokia, kad užrašytas laikinas, vienkartinis vaizdinys dar nebūtinai tampa eilėraščiu, ir nenueina lengviausiu bei primityviausiu keliu. Eilėraštyje pamatytu vaizdu dažnai nėra savaime pasitikima, nes jų sandauga dalyvauja teksto veiksme. Be to, leidžia perkelti akcentą nuo sukonkretinto „aš“, kuris apsiriboja fiziniu veiksnumu (ėjimu, dairymusi), prie pamatymo, nurodančio ne į procesą, o į mentalinį rezultatą – judama, kad pasaulis prakalbėtų, susikalbėtų, būtų atpažintas per santykį, o šis – galbūt parodytas menamajai, susietas su ja. Kas trieilį kintantis vaizdinys atskleidžia rutiną „įskeliantį“ ritmą: vienu metu pamatoma ne tik fiksuojant, bet ir neapeinant vertinimo, refleksijos: „Švelnus tas vanduo – / sužeisti galėtų / tik ugnį / (...) / Ir vėl paaiškėja išausus – / prieš dangų lygūs / abu vandens krantai“ (p. 52). Išsaugotas subjektyvumas, šiek tiek pasirodančios savistabos yra šios poezijos privalumai, kuriuos anksčiau gožė pernelyg atviras, sureikšmintas vaikystės daikto ir subjekto priklausomybės ryšys. Jie apsaugo trieilį nuo tiesiog gražaus poetizmo ar tiesiog į tekstą inkrustuojamos tikrovės imitacijos.

Vis dėlto teksto komponavimas atskleidžia, kad tai nėra daugiasluoksnis žaidimas. Kai kuriais atvejais montažu tesiekiama pirmiausia suderinto vientisumo („Fin de film“, „Tai tik vaikas, tik vaikas“). Trieiliai plėtojami, kad paklustų nuosekliai sekai – esama posmų, be kurių tekstas neįvyktų. „Eilutės iš Kolumbijos, Medellin“ bei „Filtrai. Ozei (Valdui Ozarinskiui)“ pavieniai pasakymai sujungiami tiesiog pavadinimo ir atrodo savitiksliai (ir taip pat keistai kaip kai kurie naujausi V. Stankaus formos ieškojimai). Dingsta ir menamas komunikacijos dalyvis, net jei jis reikalingas tik kaip priemonė tekstui įrėminti. Geriausiais atvejais, pavyzdžiui, „Nidoje“, įmanoma ne vien iš trieilių rekonstruoti nuoseklią loginę liniją, bet ir nesitenkinti vien ja – pasiekiamas ir jutiminis visumos suvokimas.

„Erškėtuogių kopose“ subjektas vis dar yra tas pats „ją“ adoruojantysis, atminties skeveldras atrinkinėjantis vaikštinėtojas po vaikystės vietas. Šįkart J. Keleras parodo, kad gana sėkmingai ieško priimtinos formos tvarkytis su turima medžiaga, bando įveikti perteklinio kalbėjimo ir dubliavimo inerciją, kurią, nepaisant neblogų rezultatų, rodė ankstesnė jo kūryba.

Neringa BUTNORIŪTĖ

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Gražina MARECKAITĖ

Nuodėminga meilė

Stovėjau prie atverto „Šv. Andriejaus“ viešbučio lango (tik dviejų žvaigždučių, o toks puikus viešbutėlis!). Jūros vėjas glamonėjo įkaitusį veidą. TIRĖNŲ JŪRA... Nė sapnuoti nesapnavau, kad atsidursiu kada nors šitoje saulės ir šviesos karalystėje, kur taip lengva ir skaidru, tarsi skristum laumžirgio sparnais. Marga turistų minia (balti, juodi, gelsvi, žydraakiai, juodaplaukiai, siauraakiai, rusvagalviai) lipo Amalfio katedros laiptais, kylančiais tiesiai prieš viešbučio langą. (Šiame mieste, įsikūrusiame uolų tarpeklyje, vaikščioti galima tik vertikaliai – aukštyn arba žemyn). Jau buvau apėjusi visus kurorto užkaborius, o pabaigai liko puošni itališka katedra su rytietiškais akcentais. Jos vidus ir fasadas su arkomis buvo prisodrintas meno: kiekvienas metras – vis naujas kūrinys. Tokia jau ta Italija. Išblukusioje ir aptrupėjusioje freskoje (pro dažus persišvietė mūro faktūra) išvydau šviesiaplaukės moters su pažo šukuosena siluetą: liauna, mėlynu ir raudonu drabužiu, jau beveik neįžiūrimom kojom bei rankom. Šitiek amžių... Ir kodėl tie amžiai mus taip jaudina? Pavargusi nuo šedevrų, stovėjau laiptų viršuje ir gėrėjausi kalnų ir jūros reginiu. Tačiau dėmesį vėl patraukė tamsaus marmuro biustas – gražus jaunas veidas, nepanašus į iki tol matytus klasikinio grožio etalonus. Po juo iškaltas užrašas: „Al cardinal Pietro Capuano Patrizio munifico diplomatico illustre che il tramonto delle patrie grandezze illumino splendor del suo nome e delle sue ope Amalfi Rievogando le antiche glorie dopo sette secoli.“[1]

Pietro Capuano. Kardinolas. Tas vardas skambėjo kaip švelnus ir dramatiškas italų *bel canto*... Iškart įsimylėjau! Trenkė lyg žaibas. O šitoks amžiaus skirtumas – aštuoni šimtai metų! Marmurinis jauno Pietro Capuano veidas buvo savas, artimas, visai šiuolaikiškas. Tačiau jo biografija atvėrė tūkstantmečių panoramą, kai savo nuodėmes po kruvinų žygių į Šventąją žemę jaunam kardinolui išpažindavo tamplieriai, šv. Jono riteriai, kai jis reformavo Čekijos ir Lenkijos bažnyčias (kunigų celibato klausimu), kai jam teko būti karalių Ričardo Liūtaširdžio ir Pilypo Augusto taikos derybų tarpininku. Popiežiaus pasiuntinys, atlikęs misiją pas Egipto sultoną, iškilmingai sutiktas Šv. Sofijos katedroje Konstantinopolyje, atgabenęs iš ten į Amalfį apaštalo Andriejaus relikvijas. Tiek daug keliavęs ir nuveikęs būsimai Europai, Pietro Capuano mirė jaunas. Sužinojusi, kad Prahoje ir Lenkijoje jis lankėsi dar prieš Mindaugo karūnavimą, dėkojau Dievui, kad mūsų platumose kokie nekrikštai jo nenugalabijo kaip Adalberto ar Brunono. Kas man liko daryti toje užplūdusių jausmų ir faktų sumaištyje? Nebent persikelti į XII a., kai gyveno Pietro Capuano, o šviesiaplaukė moteris, įamžinta freskoje, galėjo jį mylėti.

***

Moteris stovėjo prie atviro lango, jos veidą glamonėjo jūros vėjas. *Mare thyrenium*... Ji nė sapnuose nesapnavo, kad pasaulyje esama tokių vietų kaip *Costiera Amalfitana* ir kad ji iš savo atšiauraus krašto, iš niūrios akmeninės pilies šiaurės Europoje, kada nors atsidurs žydroje saulės ir šviesos karalystėje. Su gausia palyda ji perėjo Alpių kalnyną, važiavo, jojo sausumos keliais, plaukė laivais, matė daug šalių ir miestų, regėjo senojo pasaulio liekanas ir naujųjų amžių šventoves. Triukšmingame Venecijos uoste, Šv. Morkaus katedroje, prie auksinio altoriaus ji tuokėsi su turtingu Amalfio jūrų respublikos piliečiu. Ir štai ji čia.

Saulėje įkaitusios uolos kaskadomis kilo tiesiai iš jūros – uola ant uolos, akmuo ant akmens, luitas ant luito. Užkopę ant uolų, prigludę prie akmenų, įsirėmę į granito sienas, išsidėstę amfiteatru ant tarpeklio atbrailų vienas virš kito kažin kaip stebuklingai laikėsi žmonių būstai. Visi langai žiūrėjo į jūrą. Akmeniniai laipteliai, vandens išgraužti takai, ankšti praėjimai bėgo, tekėjo žemyn į prieplauką, kurioje suposi prekybos ir karo galeros iš Bizantijos, Egipto, Tuniso, Antiochijos, Ispanijos, Šiaurės Europos... Jūros horizontai platūs, tačiau tikrasis dangus, paukščių ir angelų karalystė, buvo ta besvorė ir beorė materijos skiautė, mėlynuojanti vos įžiūrimoje tarpeklio aukštybėje.

Tiesiai po jos šiauriniu langu, pačiame tarpeklio dugne, buvo uosto turgus. Iš turgaus aikštės kilo didingi platūs Amalfio katedros laiptai (ji suskaičiavo septyniasdešimt pakopų). Katedra puošni, dryžuoto marmuro kolonomis su glazūruotų koklių tiara, išmarginta rytietiškais saracėnų ornamentais. Fasade išsiskyrė masyvios bronzinės durys, nukaltos Konstantinopolyje 1066 m. Kai varpas kviesdavo krikščionis į pamaldas, jūreivių ir prekeivių minia – baltaveidžiai, tamsiaveidžiai, siauraakiai, geltonodžiai – kildavo katedros laiptais it spalvingas srautas. Tarp jų buvo daug klajoklių, valkatų ir piligrimų iš visų kraštų. *Muslimai* ir įvairūs kitatikiai su savo prekėmis – aliejais, šilkais, metalais, prieskoniais ir vyno maišais – likdavo prekyvietėje, kur per kraštus liejosi kvapai, garsai ir spalvos...

XII-XIII a. sandūroje stiprėjo mistiniai krikščionių tikėjimai, eremitų ir anachoretų judėjimai. Atgimė VI a. Monte Cassino vienuolyno įsteigėjo, griežčiausios askezės šalininko šv. Benedikto kultas. Kūno marinimo mada plito kaip priešnuodis prieš tikėjimo išsigimimą. Amalfio katedra kunkuliavo nuo pamokslininkų ir pranašų, ilgai lindėjusių kalnų olose, badavusių dykumose, suluošintų kovose su kitatikiais ir visaip kitaip atgailaujančių. Jie skelbė savo regėjimus ir praregėjimus, visi norėjo išganyti blogio apsėstą pasaulį. Kažin koks atsiskyrėlis eremitas, vos ne vos pridengęs liesą kūną skudurais, pro puošnias bronzos duris žengė į katedrą su savo išbadėjusiu asilu. Leisgyvio gyvulio šerius maldininkai pešiojo kaip švenčiausią palaimintojo relikviją... Kitas viešai plakėsi rykštėmis, nes pasninkaudamas nusidėjo – suvalgė per daug džiovintų skėrių. Juodų liepsnojančių akių pamokslininkas, atsistojęs piliastro šešėlyje, bylojo: „Viena oda tėra kūno grožis. Iš tikrųjų, jei būtų galėję žmonės matyti, kas yra po oda (...), tai būtų jie pasibjaurėję, moteriškę pamatę. Jos gražumą tesudaro tik gleivės, kraujas, skysčiai ir tulžis. Tik pamanyk, kas yra šniršplėse ir pilve! Šlykštu!“ Liesas senis, stvarstydamas visus už skvernų, be perstojo kartojo Jobo žodžius: „Visi kartu paklydo, sugedo: nėra, kas darytų gera, nėra nė vieno...“

Tarp kitų pamaldose dalyvavo jaunas kunigas Pietro Capuano, Neapolio didikų grafų Lando de Prata palikuonis, garsėjantis mokytumu, studijavęs Bolonijos universitete *artes liberales*[2] ir bažnytinę teisę, dėstęs teologiją Paryžiaus *Notre-Dame*, *Chartre* ir Romos mokyklose. Būdamas vos dvidešimt trejų, parašė aukštai vertinamą studiją „Modus tractandi quaestiones theologicas“[3]. Dievo

Laimos ORŽEKAUSKIENĖS iliustracija

žodį krikščionių bendruomenėse, mokyklų auditorijose, bažnyčiose jis skelbė ugningais, išminties kupinais pamokslais. Būtent jo pamokslą išgirsti ir jį patį pamatyti norėjo Amalfio jūrų valstybės pirklio žmona Kotryna.

Aukštą, dėvintį bordo spalvos drabužį su aukso siuviniais kunigą supo nuščiuvusi maldininkų minia. Jam kalbant kiekvienas galėjo įsitikinti – *bona oratio non ex ore, sed ex pectore fluit*[4]. Jo tikėjimas buvo švarus ir tvirtas. Beribis ir bedugnis. Jis kalbėjo, kad žmogus yra dvasinė materija, nekūniška šviesa... kad mes ir mūsų siela esame vienovė... žmogaus protas turi būti nukreiptas į Dievą, į jo veiksmų pasaulyje prasmės ir žmogaus ryšių su juo pažinimą... Aukščiausiojo akivaizdoje mes turime būti šviesos vaikai... žmogaus gyvenimo siekiamybė – dangiškosios malonės būsena...

Pietro Capuano buvo neįprastai, neregėtai gražus. Jo jaunas veidas toks pat atviras, švarus, dvasingas kaip ir kalba. Kotryna, apsigaubusi galvą neperregimu šydu, laukė eilės išpažinti savo nuodėmes. Kokios buvo jos nuodėmės? Pirmoji, kad per daug prisirišusi prie šio pasaulio. Kad negali nukreipti visų savo minčių į būsimą Dievo karalystę. Kad dažnai žiūri į sidabrinį veidrodį, kurį atsivežė iš Venecijos, kad žydinčių glicinijų kvapas (jų kekės pavasariais sviro nuo akmeninių terasų, raizgėsi tarp uolų, dengė namų sienas) trikdo ją, neleidžia susikaupti, žadina aistras kaip ir tūkstančiai kitų pagundų. Antroji nuodėmė – kad ji nėra gera žmona, kokia prisiekė būti prieš auksinį altorių Šv. Morkaus katedroje. Savo šiurkščiaplaukio kresno jūrų liūto meilę lygino su netoliese stūksančiu Vezuvijumi, kuris prieš tūkstantį metų visą miestą užliejo juoda lava. Ji duso ir bijojo tų išsiveržimų ir kiek galėdama stengėsi išvengti savo pareigos... Iš kurgi tiek nuodėmių, jei Dievas esąs geras? Trečioji – ji skaitė stabmeldžių raštus: Ovidijaus, Vergilijaus, Eschilo... „Atleisk man, tėve“, – kreipėsi į vienmetį jaunuolį ir pasilenkė pabučiuoti nuodėmklausio ranką, kvepiančią citrinmedžiu ir laurais. Prigludusi drėgnu skruostu, negalėjo nuo jos atsiplėšti. Įprastu judesiu jis uždėjo jai ant galvos laiminantį delną ir tarė: „Būk nuolankesnė, mano dukra, atgailauk dėl savo paklydimų. Laikykis trijų dorybių – klusnumo, tylėjimo, nusižeminimo. Taip, sunku išganyti sielą, gyvenant pasaulyje, beveik neįmanoma, tepadeda tau Dievas...“ Jam prisilietus, visas Kotrynos kūno ląsteles, nuo viršugalvio iki pirštų galų, persmelkė stipri srovė. Ji sušnabždėjo itališką frazę, kuri išsiveržė iš pasąmonės: „La notte e quesi bella, que dormire e pecato.“[5] Jaunasis dvasininkas nustebęs paklausė: „Nejaugi moki paprastąją kalbą?“ Ji papurtė galvą – ne, tos kalbos ji nemokėjo...

Išėjo pro šventovės duris užlieta niekada nepatirtos palaimos, nors niekas lyg ir nepasikeitė: nuo katedros laiptų viršaus buvo matyti, kaip įlankoje sūpuojasi galeros, kaip bruzda prekijai, kaip šviečia jos pačios namų langai (turbūt iš ilgos kelionės, kurioje tvarkė jūrų teisyno *Tabula Amalfitano* reikalus, sugrįžo vyras?), tačiau pažvelgusi į viršų, į žydrąjį dangaus lopinėlį virš *Monte Cerreto*, vaiskioje gelmėje ji pamatė skraidančius angelus! Jie buvo bekūniai, sparnai perregimi kaip laumžirgių, bet nedideliame dangaus plotelyje viršum tarpeklio jų skraidė tūkstančių tūkstančiai! Ji vylėsi, kad dar kas nors pakels akis ir pamatys tą neregėtą stebuklą, bet niekas nežiūrėjo į dangų, minia leidosi laiptais žemyn. Kas gi nutiko? Kažin kas nepatirta, nesuprasta ir nesuprantama. Ar tai ir buvo taip trokštama malonės būsena? Ji pajuto, kad joje apsigyveno jo, Pietro Capuano, siela! Ne Dievo, ne Dievo Sūnaus dvasia, kurios visi šaukėsi, o Pietro Capuano, jaunuolio iš de Prata giminės, būsimo Amalfio vyskupo ir kardinolo. Dar kartą Kotryna jį matė iš tolo tą dieną, kai jis buvo įšventintas vyskupu. Bet dvasia, apsigyvenusi joje aną pavasario vakarą, niekur nesitraukė, gyveno su ja, kartu atlaikė ir likimo smūgius, kai su Amalfio flotile tolimose jūrose nuskendo jos vyras, o netrukus mirė jų kūdikis, nė metų nesulaukęs... Kotryna sėdėdavo prie lango, žiūrėdavo į uolas remiančią puošniąją katedrą, o Pietro Capuano tuo metu vykdė popiežių ir imperatorių pavedimus, jojo su riterių palyda tvirtais romėnų vieškeliais arba keliavo klaidžiomis dykromis, vos ne vos nužymėtais nepažįstamų kraštų žemėlapiais. O ką gi ji čia veikia? Būna, tiktai būna. Jos buvimas beprasmis, jos gyvenimas drungnas ir vangus.

Kotryna suprato, kad vienintelis jai skirtas kelias – pasitraukti iš visuomenės. XI a. Cluny vienuolynas su didžiausia Europoje Šv. Petro ir šv. Povilo bazilika skleidė visam žemynui išganymo šviesą. Ir Kotryna atsidūrė Cluny – civilizacijos, kultūros, meno, religinio ir moralinio atsinaujinimo židinyje. Tylos ir maldos pasaulyje ji dirbo širdžiai mielą darbą, nors jautė sąžinės graužatį, kad darbas skriptoriume, naujai sukurtų teologijos-filosofijos veikalų bei senų manuskriptų perrašinėjimas, jai teikia malonumą, o nėra askezės, atgailos ir savimaršos priemonė. Ji perrašė daugybę knygų, taip pat ir iš stabmeldiško graikų ir romėnų palikimo. Kartais kopijuodavo rankraštį du ar tris kartus – Cluny vienuolyno biblioteka to meto Europoje buvo pati gausiausia. Nuo kruopštaus kasdienio darbo ėmė silpti akys. Ji maldavo Dievą, kad Jis būtų maloningas ir kuo ilgiau išsaugotų jai regėjimą.

Kartą, įėjusi į rankraštyną, pajuto silpną citrinmedžio ir laurų kvapą. Ant stalo gulėjo storas rankraštis – „Modus tractandi questiones theologicas“ su Amalfio kardinolo Pietro Capuano (*Capuanus*, *de Capua*, *Capuensis*) parašu ir herbo antspaudu. Ji pamanė, kad tai nelabojo pokštai, net užsimerkė ir persižegnojo. Bet rankraštis, dvelkiantis citrinmedžiu ir laurais, gulėjo ant stalo ir laukė jos. Kai pasilenkė prie jo, tas kvapas sustiprėjo. Kotryna išsigando, nes suprato, kas laukia – laukia dienos ir naktys su Pietro Capuano... Kur jis dabar?

Ilgai gulėjusi kryžiumi ant grindų melsvoje vitražų prietemoje, pro saulėje leipstančių rožių kiemelį Kotryna grįžo į skriptoriumą. Kurį laiką nieko nematė – net rankraščio. Kai akys kiek atsigavo, ji atvertė pirmą būsimos knygos puslapį ir ėmė piešti inkunabulą. Smarkiai plakančia širdimi išrašė dvi raides – P ir C. Paskui jas ėmė puošti, apraizgė, apipynė dailiausiais ornamentais, gerai žinodama, kokias spalvas ir simbolius savo herbe naudojo Capuanų giminė: sidabras, auksas, žydra, raudona, liūto profilis ir du angeliukai.

Kiekvienas Pietro parašytas žodis – jo asmenybės paliktas ženklas – jai buvo dvasinis, o dar labiau fizinis kontaktas su juo. Kiekvieną raidę, kurią rašė jo pirštai, Kotryna jautė savo kūnu, savo oda. Švelnius, minkštus jo rankos prisilietimus nutraukdavo aštrus kampuotas judesys. Į viršų kylančių raidžių vertikalė staiga nutrūkdavo ir krisdavo atgal į švelnų raidžių apvalumą arba nutrūkdavo visai, stabtelėjus įkvėpti oro. Rašydama ji kartojo viską, ką darė jis: vedžiojo tokius pačius vingius, tokius pat iškilumus ir įdubimus, rašė tuo pačiu ritmu, jautė sinchronišką jų kraujo pulsavimą, tarsi maldoje sujungtus juodviejų delnus. Traktatas buvo kupinas išminties ir įžvalgų, jame atsispindėjo jo dvasinė materija – siela, kūnas, protas, bet jai stebėtinai mažai rūpėjo žodžių prasmės: rašydama eilutę po eilutės, Kotryna sūpavosi ant meilės jūros bangų. Naktimis tiedu rankraščiai likdavo gulėti vienas šalia antro lyg jaunavedžiai savo guolyje ar karališkoji pora, iškalta marmuro antkapyje. Kaskart, įėjusi į patalpą, ji grožėdavosi, kaip ramiai ir didingai jie guli abudu greta...

Palaimingos dienos, palaimingos naktys... Sapnuose su juo ji skraidė, suposi ir plaukiojo, užlieta neapsakomo saldumo... Ar turėjo dėl to atgailauti? Neatgailavo. Tik jos regėjimas silpnėjo ne dienom, o valandom. Dar buvo likęs nemenkas rankraščio pluoštas, o raidės ėmė lietis, teko vis dažniau ilsinti akis. Tačiau ji tikėjo, kad darbą užbaigs: jei Dievas jai lėmė tokį likimą, leis įvykdyti Jo valią.

Ir štai darbas baigtas. Dirbtuvėje jau tempiama veršelio oda, nukalti sidabro apkaustai... Vieną dieną, įėjusi į skriptoriumą iš saulėto kiemelio, ji jau visiškai nieko nematė. Apgraibomis priėjusi prie stalo, užčiuopė gulinčią naująją knygą, glostė lyg kūdikio odą jos glotnų viršelį – savo ilgų mėnesių laimę. Paskui atvertė paskutinį puslapį ir, paėmusi rašiklį, beveik nematydama raidžių, įrašė: „La notte quasi bella, que dormire e pecato.“ *Anno Domini 1214.*

* * *

Toks įrašas mokslingame kardinolo teologijos veikale būtų galėjęs sukelti nemaža neaiškumų, ginčų ir spėlionių, tačiau daugybę amžių kariaujanti, lyg ugnikalnio magma kunkuliuojanti, žemių bei įtakų nepasidalijanti Europa XVI a. religiniuose karuose sugriovė garsųjį Cluny vienuolyną, o XVIII a. Prancūzijos revoliucija galutinai jį pribaigė – buvo sunaikintos visos iki tol išlikusios vienuolyno knygos.

Iš Cluny didybės šiandien likęs vienas bokštas...

[1] Kardinolui Pietro Capuano, kilniajam patricijui, iškiliajam diplomatui, kuris didingą tėvynės saulėlydį apšvietė savo vardo ir darbų spindesiu, Amalfiui po septynių amžių sugrąžindamas senąją šlovę.

[2] Laisvieji menai (septyni pasaulietiniai mokslai: gramatika, retorika, dialektika, aritmetika, geometrija, astronomija, muzika).

[3] (...) teologijos klausimų traktavimas... (?)

[4] Graži kalba sklinda ne iš burnos, o iš širdies.

[5] Naktis tokia graži, kad nuodėmė miegoti.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Sylvia PLATH

Ryžtas

Miglota diena: suteršta diena

tarsi su
švininėm rankom, aš laukiu
pieno furgono

vienaausė katė
laižo savo pilką leteną,

ir ugnis nuo anglių įsiplieskia,

lauke gyvatvorės lapai
jau beveik pageltę

o pieno filme susilieja
tušti buteliai ant palangės,
šlovė neapsireiškia

du vandens lašai tebekaba
ant išlenkto kaip arka ir žalio
mano kaimynų rožių krūmo

o palinkęs spyglių nusilenkime

katė apnuogina savo leteną
pasaulis sukasi

šiandien
šiandien neatkerėsiu
savo dvylikos egzaminatorių juodom mantijom
ir nesugniaušiu savo kumščio
vėjo pajuokai.

Naktinė pamaina

Tai daužės ne širdis, ne ji,
Taip nebyliai dundėjo, žvangėjo
Toli, ne kraujo ūžesys ausyse,
Sukviečiantis bet kokį karštį

Apgauti vakarą.
Tai buvo išorinis triukšmas:
Metalas aiškiai
Detonavo
Įprastiniuose

Tyliuosiuose priemiesčiuose: niekas juo
Nesistebėjo, nors garsas
Jėga savaja purtė žemę.
Jis dar padidėjo man atėjus,

Kol kažkas bumbtelėjo, atidengtas,
Pribloškęs taip, kad pultumei spėlioti:
Main gatvės languose įrėmintas
Sidabro fabrikas, didžiuliai

Plaktukai iškelti ir ratai sukas,
Striginėdami, ak, leiskit krist vertikaliam
Metalo ir medžio tonažui;
Apkurtinusiam iki kaulų smegenų. Vyrai, išsirengę ligi

Baltų marškinėlių, burias, be sustojimo
Prižiūrėdami tas alyvuotas mašinas,
Prižiūrėdami be sustojimo
Nesilpnėjantį faktą.

Pilnas sieksnis penki

Senasis žmogau, tu pasirodai retai.
Ir ateini kartu su potvyniu,
Kai jūros būna šaltos su baltom bangų

Keterom: balti plaukai, balta barzda, toli
nusviedžiamas
Tinklas, kylantis, krintantis, kai bangos su keterom
Sminga žemyn. Mylių myliom

Tęsiasi spindulinis pėdas
Tavo išsidraikiusių plaukų, kurių sulipusios sruogos
Sumezgamos, sugaunamos, išgyvena

Seną mitą neįsivaizduojamos
Kilmės. Tu plauki netoli,
Kaip lygiai ramiai plaukiančios ledo lytys

Šiaurėje, spoksant atidžiai,
Bet neįsigilinus. Visi neaiškumai
Prasideda nuo pavojaus:

Tau gresia daugybė pavojų. Aš
Neįstengiu įžiūrėti, bet tavo pavidalui
Pakenkė kažkoks keistas sužeidimas,

Ir tu, regis, miršti: taip išgaruoja
Painiava, jūrą aiškiai nušviečiant aušrai.
Purvini gandai

Apie tavo palaidojimą įtikina mane
Tik iš dalies: tavo naujas pasirodymas
Įrodo, kad gandai nepagrįsti,

Nes senovinės išraižytos tavo
Veido linijos lieja laiką upeliais:
Šimtmečiai kaip lietus daužo

Neprimuštus vandenyno
Kanalus. Toks išmintingas humoras ir
Pastovumas yra sūkuriai

Nužudymo su dingstimi
Darbo žemėje ir dangaus gūbryje.
Žemiau juosmens tu gali apsisukti

Vieną labirinto raizginį,
Kad išleistum šaknis tarp krumplių, blauzdikaulių,
Kaukolių. Nesuvoktas,

Žemiau pečių juostos ne vieną kartą
Matytas vyro, kuris laikė savo galvą,
Tu atmeti klausimus;

Tu atmeti kitą dieviškumą.
Aš einu sausas ant tavo karalystės ribos,
Ištremtas ne į gera.

Tavo išlukštentą lovą aš atsimenu.
Tėve, šis tirštas oras yra žudikiškas.
Aš norėčiau kvėpuoti vandenyje.

Išdegintas Spa

Šioje vietoje nusibaigė senas žvėris:

Pabaisa iš medžio ir surūdijusių dantų.
Gaisru sulydė jo akis ligi daugybės
Blyškiai žydros stiklinės medžiagos,
Kaip derva lėtai laša iš pušinio barko.

Jo kūno gegnės ir atramos vis dar vilkėjo
Jų apanglijusį karakulį. Negaliu pasakyti,
Kiek laiko jo palaikai skendo
Po vasaros šiukšlėm, juodalapiais rudenim.

Dabar piktžolytės nepastebimai prakiša
Šiltus zomšos liežuvius tarp jo kaulų.
Jo šarvai, ant jo užvirtę akmenys
Yra žiogų esplanada.

Aš rankioju ir kilnoju svertu kaip daktaras ar
Archeologas tarp
Geležinių žemės vidurių, emaliuotų taurių,
Ričių ir vamzdelių, veikusių kurortą.

Jauna giraitė valgo tai, kas kartą ją jau valgė.
Ir visgi pavasarinis skystis, panašus į kraują,
Varva aiškiai, kaip ir visada,
Iš perplėštos gerklės, pelkėtų lūpų.

Jos teka žemiau pro žalią ir baltą
Baliustradą, palinkusio į užpakalį tilto.
Pasilenkdama aš susiduriu su vienu
Žydru ir neįtikėtinu asmeniu,

Įrėmintu pintiniame daikte iš nendrių.
O, ji grakšti ir griežta,
Sėdinti prie abejingo vandens!
Bet tai ne aš, tai ne aš.

Joks gyvūnas ne grobis jos žalio slenksčio.
Ir mes niekada neįeisime ten,
Kur išlikusieji saugo namus.
Srovė, kuri mus skubina,

Nei maitina, nei gydo.

Tu esi

Lyg klounas laimingiausias ant savo rankų,
Kojos į žvaigždes, ir mėnulio kaukolė
Su žuvies žiaunom. Sveiku protu
Paneigiantis paukščio dodo metodą.
Suvyniotas savyje lyg ritė,
Traukiantis savo tamsą lyg dvaro pelėdos.
Nebylus lyg ropė iš liepos
Ketvirtosios ligi Melagių dienos,
O, aukštai pakeltas, mano kepaliuk.

Neaiškus lyg rūkas ir laukiamas lyg paštas.
Tolimesnis nei Australija.
Išlenktas atlantas, mūsų keliaujanti krevetė.
Šiltas kaip pumpuras ir namuose
Lyg šprotas ąsočio marinate.
Pintinėlė ungurių, raibuliuojančių.
Šoklus lyg meksikietška pupa.
Teisingas lyg tiksliai apskaičiuota suma.
Švari lentelė su nupaišytu tavo veidu.

Mirtis ir Co

Dviese, žinoma, kad jie dviese.
Dabar tai atrodo ypač natūralu –
Vienas, kuris niekada nepažvelgia aukštyn, kurio
akys užkritusiais
Vokais ir ryškiais obuoliais kaip Blake'o,
Kuris eksponuoja

Apgamus, nes jie jo prekinis ženklas –
Nuplikyti randai iš vandens.
Nuogas
Kondoro varis.
Aš esu raudona mėsa. Jo snapas

Žiojas pro šalį: aš dar nesu jo.
Jis sako, kad blogai fotografuoju.
Jis sako, kokie mieli
Atrodo kūdikiai jų ligoninės
Šaldytuve, paprasta
Klostė prie kaklo,
Paskui jonėniškos
Jų mirčių marškų kolonos.
Po to dvi pėdutės.
Jis nesišypso ir nerūko.

Kitas tą daro,
Jo plaukai ilgi ir keliantys pasitikėjimą.
Benkartas,
Masturbuojantis blizgutį,
Trokštantis būti mylimas.
Aš nejudu.
Šerkšnas piešia gėlę,
Rasa formuoja žvaigždę,
Miręs varpas,
Miręs varpas.

Baigta su kažkuo.

Iš anglų kalbos vertė
Tautvyda MARCINKEVIČIŪTĖ

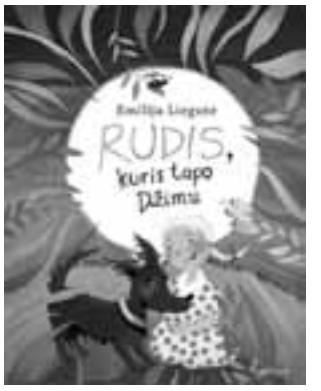

Emilija Liegutė „Rudis, kuris tapo Džimu“. – Vilnius: „Alma littera“, 2015.

Kai knygyne įsigyji ką tik išėjusią knygą, negali būti tikras, kad ji iš tiesų *nauja*. E. Liegutės „Rudžio, kuris tapo Džimu“ tituliniuose puslapiuose nėra jokios nuorodos, kad tai antras leidimas, tačiau pavadinimas ir iliustracijų stilistika vis dėlto kelia abejonių. Ir tikrai – knyga pirmą kartą skaitytojams pristatyta prieš dvidešimtmetį, o vėliau dar sulaukusi ir tęsinio. Tai tik dar kartą patvirtino įsitikinimą, kad vaikiškų knygų stilistika pastaruosius dešimtmečius sparčiai kito ir gerokai nutolo.

E. Liegutės apysaka turi savo atsiradimo laikotarpį žyminčių ženklų, nes joje susikerta senoji vaikų literatūros tradicija (gana sentimentalus iki egzistencinių temų vedantis pasakojimas) ir modernumo siekis įpinant fantastinių motyvų. 1995 m. daug kas mūsų gyvenime buvo konstruojama panašiu principu. Labai gaila, kad tie du teminiai sluoksniai kūrinyje ne susilieja, o kontrastuoja. Atrodo, perskaitai, ne vieną, o dvi skirtingas knygas.

„Rudis, kuris tapo Džimu“ – tai švelnus ir jautrus pasakojimas apie šunelį Rudį, kurį skriaudė jo senojo šeimininko sūnus. Paskutinis įvykis galėjo baigtis Rudžio žūtimi, todėl tuos kelis skyrius išties sunku skaityti. Galvoje spėja praplaukti asociatyvūs liūdni Jono Biliūno gyvūnų likimai ir internete pasirodančios žiaurių kankinimų istorijų nuotrupos. Laimei, šunį (ir skaitytojus) išgelbsti pro šalį ėjęs senukas, kuris apsiima sutvarstyti Rudžio žaizdas ir jį išgydyti. Pamažu senuko ir jo anūkėlės Monikutės globojamas šunelis atsigauna ir įsitraukia į naujos savo šeimos gyvenimą. Čia Rudis tampa Džimu, o šis vardas jam primena vaikystės stabą – šunį, išgelbėjusį vaiką, apgynusį šeimininkus nuo plėšikų... Su naujuoju vardu Džimas taip pat tarsi įgauna herojiškų galių ir pradeda kitokį, prasmingą, pasiaukojimo kupiną gyvenimą.

Šis gana buitinis ir realistine maniera parašytas pasakojimas sudaro visai neblogą įspūdį (o jei dar išvengus per gausių deminutyvų), nes stilius nepretenzingas, gana lengvas, dinamiškas ir emocingas, dialogų kalba raiški, su daugybe ištiktukų, kaip ir pritinka gamtoje gyvenantiems žmonėms. Pasakojama paties šunelio vardu, todėl skaitytojams įdomu, kaip jis mato pasaulį ir išgyvena įvairias situacijas. Nors tai klasikinė, beveik archetipinė siužeto formulė, E. Liegutė apysakoje Rudžiui nesuteikia gebėjimo vertinti žmonių gyvenimo, neatskleidžia keistos jo psichologijos. Gal tik pateisindama mums kartais keistoką šunelio elgesį, aprašo stiprią instinktų galią. Jei šuo bėga ten, kur jį kojos ir uoslė neša, vadinasi, elgiasi, kaip jam gamtos numatyta. Todėl gana keista, kai vėliau paaiškėja, jog Džimas tiek daug žino apie nulėpausį Pifą iš vaikiškų komiksų knygelių arba kai gelbėdamas skęstančią Monikutę mąsto visai kaip žmogus.

Ties šiais nelygumais ir prasideda visi knygos vargai. Džimas ne tik logiškai mąsto, bet dar ir kaip reikiant įsisvajoja užvertęs galvą į gilų žvaigždėtą dangų, kaukdamas prieš mėnulį ir išgirdęs jam atsiliepiantį kosminį šunį... Vėliau dar keisčiau: stebuklinga strėlė, skraidantis laivas, kosmonautas Orionas ir pažintinė kelionė į tolimą visatą. Kaip priimti šį keistą lūžį? Kaip jį prilipdyti prie ramaus Džimo gyvenimo kaimo sodyboje ganant karves? Galiausiai šuo gauna išbandymo užduotį ir vėl grįžta į Žemę. Iš ugnies išgelbsti du išsigandusius vaikus (čia gal kokio komisaro Rekso pavyzdys), tačiau jo herojiškumas neatrodo įtikinamas ir natūralus. Kažkas tekste jau sugadinta ir neatitaisomai nutrūkę. Autorė mėgina aiškiau išsakyti moralą: „Visi, kurie nori tapti kosmonautais, tai yra gyventi Kosmose, privalo tobulėti. Ir ne prievarta, o patys savo gera valia kasdien turi patirti, sužinoti ką nors nauja. Padaryti kitų labui ką nors gera“ (p. 57). Tačiau realiai šią tiesą įlieti į kūrinį E. Liegutei, regis, geriau sekasi tada, kai ji remiasi paprastais gyvenimiškais faktais, o ne siautėjančia išmone. Ypač kai skaitytojų auditorija – ikimokyklinio amžiaus vaikai, kuriems ir šiaip nuolat ką nors iškrečiantis, bėginėjantis, viską iš eilės uostinėjantis šuo atrodo beprotiška įdomybė.

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

„Lietuvos vaikų pasakos“. – Kaunas: „Kalendorius“, 2015.

Mažųjų rašytojų konkursas šiemet vyko jau aštuntą kartą. Na, taip, gal jie dar ir ne rašytojai, tačiau tekstus bando konstruoti kaip tikri profesionalai. Kartais nusižiūrėdami iš labiau patyrusiųjų, klausydamiesi vyresniųjų patarimų, o būna, kad ir dėstydami savo gyvenimo patirtį. Iš kelių šimtų moksleivių kūrinių šiais metais buvo atrinkta beveik septyniasdešimt geriausiųjų, kurie sudarė naują – taip pat aštuntą – vaikų kūrybos rinktinę „Lietuvos vaikų pasakos“.

Svarbu, kad kasmet konkursas sulaukia vis daugiau dalyvių, o Lietuvos vaikų pasakų rinktinė storėja. Pedagogai aktyviai įsitraukia į siūlomą veiklą, skatinančią moksleivių kūrybiškumą ir kalbinius įgūdžius, todėl iš didesnės šūsnies atrenkami vis įdomesni ir išradingesni rašiniai. Šiais metais vėl buvo įvertinti gražiausios, teisingiausios, stebuklingiausios, draugiškiausios ir kitokių pasakų autoriai. O temos ir rūpesčiai vaikų kūriniuose išlieka tokie, kaip ir visais kitais laikais, nes pasaulis keičiasi greičiau nei žmonės. Jiems teberūpi tarpusavio santykiai, kaip gėris nugalės blogį... Ir šiandien vaikai mėgina sukurti savas istorijas, kurios savaip paaiškina gamtos objektų, stichijų atsiradimą. Gali būti, kad ne visada verta taip nuolankiai paisyti tradicijų, atkartoti senųjų pasakų struktūrą ir net sekti jų pasakojimų stilių, tačiau norisi tikėti, kad taip pamažu mokomasi žengti savu keliu.

„Nemuno“ informacija

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Regimantas TAMOŠAITIS

Kupolės magija

Joninės, arba Rasos, šiemet buvo lietingos, bet įspūdingos. Anksčiau tokių lyg nebuvau patyręs.

Grįžome su šeima į Vilnių automobiliu naktį kaip per vandenis plaukdami, pusiau sapnuodami. Žmona viena akimi žiūrėjo į mane, kad neužmigčiau.

Kalvarijų gatvės sankryžoje dirstelėjau į raudoną šviesoforo ženklą, mačiau jį tarsi kokią laužo ugnį.

– Dabar aš truputį nusnūsiu, nebegaliu, – pasakiau žmonai ir nuleidau galvą ant vairo. – Pažadink, kai bus žalia.

Paskui pramerkiu akis – jau žalia! Važiuojam.

– Kodėl manęs nepažadinai? – klausiu jungdamas pavaras.

– Maniau, juokauji.

– Aš ir pats maniau, kad pajuokausiu. Anokie čia juokai...

Važiuodamas likusį kelią iki namų galvojau apie toje sankryžoje susapnuotą vaizdą. Jis buvo stiprus, gaivališkas. Mačiau veržlius vandenų srautus ir virš jų šmėkščiojančias ugnis. Sąmonėje sukosi žodis: *Kalėdos*. Ir mintis, kad Kalėdų liepsnos nelabai tinka prie vandenų. Valios jėga mėginau mintyse suderinti tas ugnis su vandenimis.

Paskui, jau mums artėjant prie namų, po truputį suvokiau, kas ir kaip. Rasų šventės apeigoje ant piliakalnio žliaugiant lietui kūrenome laužą, dar ten degė tokia kaladė, nežinau, kaip ji vadinasi. Sukomės prie laužo rateliu, šildėmės prie liepsnojančios kaladės su vaikais. Dar ten buvo didelis juodas šuo. Sapne kaladės vaizdinys tapo Kalėdomis – tai irgi yra ugnies šventė, o jos vaizdinį rėmino žliaugiantis lietus, sodrūs šlapi žolynai, piliakalnį gobiantys rūkai, pro medžius mėlynuojantys ežero vandenys. Vešliuose pakalnės žolynuose matėsi moterų figūrėlės, jos rinko kupoles, kuplias žolynų puokštes. Ugnis, gyvybingi vandenys ir žolynai. Toks ir buvo tas mano gal dešimties sekundžių sapno turinys.

Tiek miego pakako, kad atsigaučiau, namo parvairavau beveik žvalus, pritvinkęs energijos. Nesupratau, iš kur jos tiek, užmigti buvo neįmanoma. Teko mintyse ieškoti paparčio žiedo.

Apskritai tos šių metų Joninės, arba Rasos, mums buvo kiek beprotiškos. Ilgai važiavome su vaikais per lietų į Lietuvos pakraštį, kad ten pabūtume dvi tris valandas, o paskui grįžtume. Visą kelią – pirmyn ir atgal – lietus, bet sunkiausia buvo pasiekti šventės vietą, Velikuškių piliakalnį, ir paskui iš jos išvažiuoti. Rūko prieblandose vingiavome kalvomis, orientuodamiesi pagal mums paliktus iš kupolių, iš lubinų griželių padarytus ženklus. Ėmė baimė, kad nuvairuosime kur nors ne ten, įklimpsime pievose. Bet paieškos buvo sėkmingos. Palikę pievoje mašiną ir perėję labai tamsius šlapius eglynus pasiekėme vešlius laukus, ten jau buvo iš žolynų padaryti vartai, labai aukšti, už jų rūkuose bei lietuje matėsi piliakalnis, ant jo – žmonių būrelis.

Paskui – laužas, atitinkamos apeigos, giesmės, sukasi mūsų ratas aplink tą gamtos ir kosmoso ugnį. Mane vis stebina žolynų vešluma: vis dėlto kaip Lietuvoje viskas gaivališka, kokia čia stipri, nesutramdoma gamta. Visiškai nenususinta civilizacijos. Kad ir lietuje, bet gera ir ramu.

Lietus tarsi bendrauja su mumis. Sakome: štai jau aprimo, o jis iš karto, lyg atsiliepdamas, prapliumpa su nauja jėga. Nėra ko skųstis, juk iš vandens – visa gyvybė. Pagalvoju apie nuskurdusias dykumas, kur vien smėlis ir dulkės, stagarai ir stipenos, ir man gera čia, po Lietuvos lietumi. Čia žolynai ir kupolės.

Kodėl mes, lietuviai, nekaringi? Todėl, kad mums ir savo žemėje gerai. O jeigu gyventume kokiose dykumose ar stepėse, matyt, dairytumėmės, kur yra derlingų žemių, ką čia užpuolus, apiplėšus, užgrobus. Ir buvusios Lietuvos karingumo esmė – ginti savo žemes, o ne grobti svetimas. Kad ir kiek lietuviai kariavo, taip niekur svetur ir neįsikūrė. Esam konservatyvūs, ekspansijos dvasia mums svetima. Užtenka savo piliakalnių, žemės, miško, vandens. Mažai kas turi tiek turtų...

Tuose piliakalnio žolynuose, pasilenkus ir gerai įsižiūrėjus, matosi žemuogės: daugybė raudonų karoliukų, lyg žolėje pabirusi ugnis, lyg saldaus kraujo lašeliai iš žemės gelmių.

Su mumis ratelio aplink laužą eina ir tas didelis juodas šuo. Kailis peršlapęs, žvilgsnis susirūpinęs, neranda, kur pasislėpti nuo lietaus. Todėl laikosi su mumis prie ugnies, juda tuo pačiu ritmu. Gal tam šuniui atrodo, kad ugnies galėtų būti daugiau, tad nuėjęs prie laužui paruoštos medžių krūvos bando dantimis atlaužti kokią šaką. Kartais jam pavyksta, tada ateina prie ugnies su medgaliu dantyse.

Visi ant piliakalnio kalbamės ne žodžiais, bet apeigomis, kurios man atrodo kaip ir žaidimas, kaip ir rimtas reikalas, bendraujame tiesiog šypsenomis, aš nežinau tų žmonių vardų, o ir nereikia jų žinoti, viskas čia susilieję į bendrą būseną, mes niekuo vieni nuo kitų nesiskiriame, galvoju, kad ir nuo to peršlapusio šuns nelabai skiriuosi, gyvulys irgi nesusivokia, kas čia darosi, taip pat nesiskiriame nuo mus supančių žolynų, pievų, medžių, ežero. Visi gražiai skęstame drėgmėje, o ji, pasirodo, tuo metu yra itin stipri. Ir gera, tiesiog maloninga.

Sutartinės: jos visada gražu. Kartais jos man atrodo baisokos, gąsdina, nes tos magiškos garsų pynės daro kažkokį poveikį, kažką viduje lyg ardo, lyg perkuria. Kai kada norisi joms nepasiduoti, pasitraukti į šalį. O dabar ant lietuje plaukiančio piliakalnio jos skamba dar keisčiau, ypatingai. Vienos iš mūsų rato dalyvės – tokios basos merginos – dainavimas itin įtaigus, staiga imu jausti jos balse kažką tokio, kas jau tarsi nėra tik žmogaus dainavimas. Tame giedojime ima skambėti kažkoks tolimas balsas, lyg iš po vandenų, girdisi jausmus užvaldanti tonacija, kuri kyla lyg ne iš žmogaus, bet eina per žmogų, teka per jo gyvastį. Giesmė plaukia kaip šviesaus geismo bangos, net nežinau, kaip tai apibūdinti. Nebent Vinco Mykolaičio-Putino žodžiais: *seniai girdėtų giedojimų aidai*...

Klausausi giedojimo, bet nieko negalvoju, nes galvoti jau nereikia, viskas čia vyksta savaime, ir tam vyksmui nereikia trukdyti. Kad šita jėga ir šita darna mumyse išliktų visiems metams.

– Buvo žiauru, – ryte sako žmona, prisimindama lietaus kelionę, – bet puiku. Būtinai prisikabinsime prie tos draugijos kitais metais.

– Žinoma, – sakau. – Tikrai buvo verta. Įgijau imuniteto civilizacijai visiems metams.

Jau greitai ir mums laikas į kaimą. Vasaros darbai – gamtoje, žiemos rūpesčiai – mieste, kad juos kur galas. Dabar jau šita šalčio pramonė pragaišti pagavo, o mes bent šiek tiek atsigavome. Sužaliavome, suputojome, pritvinkome energijos, sukupoliavome, ir tai yra gerai. Gyventi ir būti gyvam yra gerai, reikia to nepamiršti. Kaip sakoma vedinio ritualo žodžiais: *sva-asti*, sau esti, gerai yra, savaimiškai viskas yra, buvo ir bus. Gyvybė plevena kaip svastika, toks kosminės ugnies ženklas. Besisukantis kryžius, dinamiškas panteistinis kosmosas.

O apie tai, kad tą šviesiausią metų naktį suradau paparčio žiedą, geriau nerašysiu, vis tiek niekas nepatikės. Jis visai ne toks, kokį įsivaizdavau iš pasakų, jis yra šalia, tik reikia mokėti rasti ir turėti jėgos ieškoti.

Laimos ORŽEKAUSKIENĖS iliustracija

Ramunė BRUNDZAITĖ

Lazdynų Pelėda Architektų gatvėje

„Vilniaus pasididžiavimas – Lazdynai. (...) Naująjį gyvenamąjį rajoną žiedu juosia Architektų gatvė. Pravažiavai ją – ir jau gali tvirtinti šį tą Lazdynuose matęs.“ (iš filmo „Lazdynai – Architektų gatvė“, rež. V. Imbrasas, 1974)

2012 lapkritis

Laikydama raktus rankoje jaučiuosi džiugi ir kupina lūkesčių kaip pirmakursė, iš provincijos atsikrausčiusi į Didmiestį. Na tai kas, kad už pirmakursius kokiais šešeriais metais vyresnė, o kraustausi tik iš kito miesto galo – tėviškės Antakalnyje – į Lazdynus.

Lazdynus valdo valytoja. „Panelės, dešimt litų iš jūsų už laiptinės valymą. Už du mėnesius“, – sako Valytoja laiptinėje, kai išeinu apžiūrėjusi nuomojamą butą. Būsima buto draugė puola mane pristatyti: „Čia nauja nuomininkė. Studentė, magistrantė.“ Valytoja įtariai dėbteli mano pusėn ir laukia, kol buto draugė atneš banknotą.

Išsinuomotame kambaryje kabo kažkokio dailininko Madonos reprodukcija, tokia pati, kokia kabėjo mamos kambaryje virš lovos, kurioje abi miegodavome. Dažnai neužmigdavau, žiūrėdavau ir žiūrėdavau į tą paveikslą. Daug visko prisigalvodavau. (Po kelių mėnesių Madonos portretą nusikabinau. Pasikabinau savo.)

Lazdynų Pelėdos pseudonimu galėtume vadintis mes su buto drauge – pakeistume seseris Ivanauskaites. Mes kaip sielos seserys, tik ne sielos, bet sienos. Mūsų kambarius suartina rozetė. Sėdėdamos virtuvėje ir gurkšnodamos kompotą „Voruta“, kuriame „Vargšo menininko“ receptų knygą (salotos iš dviejų ingredientų „Vargšas menininkas svajoja apie Viduržemio jūrą“, barščiai „Esmė“ (barščių esmė, kaip žinome, yra kopūstas). Mūsų virtuvėje ant sienos kabančiame kičiniame šeimininkų laikrodyje amžinai sustojusi be penkiolikos pirma, nors pasižiūri į savąjį laikrodį – ten gerokai daugiau, bet mes su buto drauge dažniausiai dar nemiegame. Pelėdos vėlai gulasi ir vėlai keliasi.

Lazdynus pirmą kartą savarankiškai aplankiau nešdama jiems Antakalnį. Vaikystėje turėjau tokį laikraštuką, vadinosi „Antakalnis“, kur rašydavau pirma kiemo naujienas („kaimynas Volodia važinėja mašina be galinio numerio“), o paskui jau ir iš laikraščių perfrazuotas globalesnes žinias. Buvau laikraščio redaktorė, žurnalistė ir paštininkė – tąsyk nešiau „Antakalnį“ į pašto dėžutę klasės draugei, gyvenusiai Lazdynuose. Architektų gatvė – ne gatvė, o kažkoks apskritimas – ieškant reikiamo namo mane labai suglumino.

Dabar pati gyvenu Architektų gatvėje, namo numeris – 2, netoli „Aguonėlės“ (kas ta „Aguonėlė“, dažniausiai supranta tik lazdyniečiai). Pro langą – šlaitas, po šlaitu rausiasi troleibusai, šlaitą apaugę medžiai, kuriais pavasarį, įsivaizduoju, karstysis voverės. Tolumoje žiebiasi Lazdynų žiburiai ir raudonom švieselėm amžinai žybsi ufonautiška TV bokšto lėkštė.

Troleibusai ne tik tyliai rausiasi po šlaitu, troleibusai man atstoja darbo kabinetą. Beveik valandos trukmės kelionė *Lazdynai – Centras* kartais būna produktyviausias dienos metas. Džiaugiuosi, kai „kabinetas“ pustuštis, galiu net išsitraukti užrašų knygelę. Kelionės valanda – tai valanda, kai nusimetu vidinio kritiko pančius, kai „vis tiek nieko rimto ir reikšmingo nenuveiksi“, tad galiu brūkštelti kelias eilutes į užrašų knygelę. Taip sau, tarp kitko. Maža ką.

2013 rugpjūtis

Vasara Lazdynuose. Miegu prasidariusi langą, nes karšta ir nėra kuo kvėpuoti. Sunku užmigti – Laisvės prospektu, nors šlaitas šiek tiek ir apsaugo nuo garso, dieną naktį gaudžia mašinos. Vartausi nuo šono ant šono, kol kažkas nutinka – ūžesys virsta jūros ošimu, bangos skalauja kūną. Užmiegu.

Vieną šviesų vasaros vakarą (buvo jau po dešimtos) nešiau šiukšles. Prie konteinerių pamačiau ramunių pievą. Kitą dieną magistro darbus gynėsi grupės draugės (aš pati gynimąsi atidėjau), negalėjau susilaikyti nepriskynus joms ramunių nuo Ramunės. Šalia stovėjo kiek svyruojantis vyriškis ir kalbėjo telefonu: „Nū, tai tikrai neturi cigaretės? (...) Ne, jam jau skambinau. Parduotuvės užsidarė. Kažkokia mergaitė ramunėles skina.“ Kitą dieną nusprendžiau prisiskinti dar ramunių. Šįkart pro šalį einanti moteriškė mane rusiškai aprėkė: „A tu sodinai, kad skini?!“ Lazdynuose yra tvarkos prižiūrėtojų. Ir šiaip žmonės čia mėgsta garsiai save išreikšti, beveik kaip Sicilijoje. Galėtų būti tokia veislė: Rėkiantys Kaimynai. Paprastai geriausiai girdimi prie radiatorių.

2014 vasaris

Knygų mugė – tai toks laikas, kai Lazdynai tampa centru. Išdidžiai žingsniuoju „Litexpo“ parodų rūmų link. Vėluoju, išėjau iš namų likus penkioms minutėms iki renginio, ne be puikybės, – juk visi vėluoja, kurie arti gyvena. Matau takelį, kertantį kampą. Ant nedidelės medinės lentelės užrašyta – *Mėnulio takas*. Pasitariame su taip pat į mugę keliaujančia nepažįstama moterimi ir nusprendžiame kelio dėl takelio nemesti. Einu skaityti eilėraščių iš savo pirmosios knygos. Jaučiuosi kaip ežiukas rūke – TV bokšto visai nesimato. Tą knygą sugalvojome prieš trejus metus. Tąsyk truputį pažįstama Olga po toje pačioje salėje vykusio renginio pakvietė mane kavos. Neįpareigojamai šnekučiavomės, kaip šnekasi du mažai pažįstami, bet vienas kitam šiokią tokią simpatiją jaučiantys žmonės. Gal sukurkime bendrą knygą? Aš rašysiu, ji pieš. Paskui nutiko daugybė dalykų, tapome artimos, vėliau tolimos (Olga išvažiavo gyventi į Hamburgą), o Rašytojų sąjungos leidykla išleido „Drugy, mano drauge“ draugės pieštu viršeliu.

Lazdynai – vienišas rajonas. Čia daug žmonių vedžioja šunis. „Taip, dar vieną ratą, būtinai“, – sako su manimi prasilenkianti moteris gana garsiai, net atsisuku. Vienintelis jos pašnekovas – šuo. Galvoju, kuriam iš jų būtinesnis tas dar vienas ratas apsnigtais sausio Lazdynų šaligatviais? Kad tikrai prasidėjo žiema, sužinau, kai pamatau vietinius šuniukus, aprengtus megztukais.

2015 liepa

Keista peržvelgti senus užrašus, per kraštus besiliejusį entuziazmą *feisbuke*, šiek tiek per džiugias intonacijas, pakilius žodžius, kuriais jaukinausi šiaip jau gana nedraugišką ir svetimą erdvę. Aštunto dešimtmečio dokumentiniuose filmuose ratus po Architektų gatvę suka nauji troleibusai, o virš jos – filmavimo grupės helikopteriai. Sodrus, malonus vyro už kadro balsas pasakoja, už kokius pasiekimus mikrorajono autorių kolektyvas buvo apdovanotas Lenino premija, kaip gerai čia jaučiasi naujakuriai. Pavydžiu žvalumo, kuris dvelkia iš tų filmų. Svarstau, ar čia tikrai tiek daug žmonių vaikščiodavo, ar šitie jaunuoliai visada tokie mandagūs ir besišypsantys. Prisimenu sceną iš R. Gavelio „Vilniaus pokerio“, kur Vytautas Vargalys ir jo kolega Martynas iš „Erfurto“ baro išeina į aikštę prie fontano su vėtrunge, visada pilną žmonių, o dabar tuštutėlę, lyg išmirusią, lyg esančią išvirkščioje Vilniaus pusėje. Pasirodžius vyriausybiniams ZIL'ams neperšaunamais stiklais, iš jų ėmus ropštis senyviems skrybėlėtiems vyrams, tarsi pagal nebylų signalą į aikštę pasipila jaunos merginos su vežimėliais, optimistiškos išvaizdos vaikinai, visi juda nenatūraliai tarsi manekenai, atsainiai eina į parduotuvę, o čia pilna trijų rūšių ikrų, omarų, žvėrienos ir ananasų.

Išgyvenu sovietinius Lazdynų žydėjimo laikus kaip nostalgiją, nostalgiją laikui, kurio nepatyriau. Vaikštau aptrupėjusiais šaligatviais ir galvoju, kaip turėjo atrodyti ką tik išgrįstos alėjos, promenados nuo vieno gastronomo iki kito, pilnos moterų su vežimėliais. Moteris su vežimėliais pakeitė vyrai su alaus *bambaliais*. Alėjos gale konteineriuose rausiasi žmogystos. Buvę valstybiniai vienodų konstrukcijų pastatai (prekybos centrai, kino teatras) apkabinėti nublukusiomis iškabomis: vairavimo mokykla, avalynės taisykla, fotostudija, „Langai ir durys“, madingi rūbai, grožio salonas „Auksinė sruoga“, soliariumas „Sachara“, stomatologijos klinika „Palmė“.

Skaitau kadaise užsirašytas frazes: *Jeigu Lazdynų mikrorajonas būtų veidas, kokį jį matyčiau iš viršaus? Iš Televizijos bokšto? Lazdynai vis žvelgia į TV strėlę, o ką mato ji, ką mato besisukantys „Paukščių tako“ staleliai?* Trejus metus gyvenimas sukinėjosi aplink TV bokštą, kuris it švyturys vesdavo namų link. Kad ir kur pabustum – pasižiūri pro langą, ir bokšto artumas parodo, kaip toli esi nuo namų. Prieš baigdama rašyti tekstą nusprendžiu pakilti į Televizijos bokštą. Esu buvusi čia keletą kartų, bet tuomet dar negyvenau Lazdynuose, šis rajonas man atrodė nepažinta, nežinia kur esanti žemė. Neįdomi daugiabučių krūva, kurios vaizdu iš aukštai baigdavosi besisukantis „Paukščių tako“ ratas.

Dabar žvilgsnis iš aukštai intensyviai slidinėja nuo vieno pastato prie kito, bandydamas užčiuopti pažįstamas vietas. Kur mano namas? Kur „Aguonėlė“? Iš viršaus Architektų gatvė atrodo ne apskritimas, bet ameba. Lazdynai iš tiesų turi veido bruožų – prie landšafto pritaikytos vingiuotos namų rievės primena skruostikaulių linijas. Kai ratas sukasi antrą kartą, saulė jau žemiau, ilgesnis ant Vingio parko gulantis bokšto šešėlis, įsižiūriu į horizontą, į iškylančius jo nelygumus, gamyklų kaminus galbūt kur nors Grigiškėse ar toliau.

Tik žiūrėdama iš viršaus suvokiu, koks vis dėlto didelis šis rajonas. Koks nusizulinęs mano Lazdynų kampas (trikampėlį tarp dviejų parduotuvių, stotelės bei namų ir vadinu Lazdynais). Judėdama įprastais maršrutais *namai – centras – parduotuvė* jau nesugebu stebėtis, nesugebu vaduotis iš aptrupėjusios sovietmečio architektūros nuobodulio. Nesugebu susikurti savo Graikijos. (Vieną vasarą buvau įsisvajojus vykti atostogauti į Graikiją, labai norėjau pamatyti miestelius, pilnus baltų namukų mėlynais stogais. Išvykti nepavyko, bet sykį, grįždama iš parduotuvės, pakėlus akis į šviesiai pilką dvylikaaukštį mėlynais balkonais, pagalvojau – štai mano mažoji Graikija.)

Nusileidę nuo TV bokšto su drauge ir jos vyru bandome ieškoti Plikakalnio atodangos – iš ten matosi Neris ir girdisi, kas groja Vingio parke. Pakeliui aptinkame naminių gyvūnėlių kapines, kuriose ilsisi reksai ir miciai, žiurkėnas Džeris ir triušis Pūkis. Ant kapelių – gėlės ir žvakės, gyvūnėlių nuotraukos ar maži marmuro paminklėliai su iškaltais vardais, datomis, portretais (tesiilsi ramybėje pitbulis Tibul).

Šiame bute (šiame mieste, šioje šalyje) gyventi liko du mėnesiai. Dar neišvykusi bandau sužadinti būsimą ilgesį. Atidžiau apžiūrinėju Lazdynų gėlynėlius šalia įėjimų į laiptines, giliau uodžiu žydinčias liepas ir jazminus. Sykį mane, paryčiais grįžtančią po bičiulio gimtadienio, pasitinka mažas kačiukas. Atnešu jam dešros iš šaldytuvo, prisėdu ant suolelio, pasiimu gailiai kniaukiantį katiniuką ant kelių, glostau ir teisinuosi, kad tikrai tikrai negaliu jo pasiimti, kad šitie namai ne mano, kad Architektų gatvė – tik stotelė perlipant iš vieno troleibuso į kitą.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Birželio 17-ąją žymių kauniečių būrys turėjo į ką pasižvalgyti: profesorius emeritas Leonas Fliorentas Gudaitis savo aštuoniasdešimtmetį palydėjo Vytauto Didžiojo universitetui padovanota keliolikos tūkstančių vienetų biblioteka „Spaudos gairės“. Sukaktuvininkas smagiai prisiminė, kaip jam sekėsi ar nesisekė gyvenime.

Įžengus į naujausią biblioteką: literatūrologė Aurelija Mykolaitytė, žmona Aldona Gudaitienė, etnologė Irena Regina Merkienė, istorikas Mindaugas Tamošiūnas.

Leonas GUDAITIS

Likimo paradoksai

Su žinių geismu

Augau būdamas vienturtis Kauno priemiesčio berniokas su visais iš to išplaukiančiais padariniais. Mane menkai lietė šeimos vargas, o karo ir pokario sumaištys paliko kraupių prisiminimų apie žaidimus su tikrais ginklais ir sprogmenimis. Tačiau kokios laimingos buvo ilgos futbolo, slidžių dienos! Nuo muštynių bėgdavau, kiek tik kojos neša, – man labiau patiko antrinė tikrovė: dirginti savo vaizduotę egzotiškais nuotykių romanais.

Vidurinę mokyklą baigiau gerais pažymiais, bet neįsivaizduoju savęs vartančio vadovėlį, atliekančio namų darbus. Užtat puikiai prisimenu su draugais krečiantį nesibaigiančias išdaigas, nuolat vaidinantį mėgėjiškuose spektakliuose, slapta trijų bičiulių grupelėje rašinėjantį satyrines eiles, dėl kurių vienodai širdo ir mokytojai, ir mokiniai. Po laiko apgailestavau dėl savo vėjavaikiškumo. Neliko kitokio pasirinkimo, tiktai studijuoti lituanistiką.

Pragyvenimo minimumas Vilniaus universitete reikalavo plėšytis dėl didesnės stipendijos. Laimė, sutikau dėstytojų, kurie atvirai patardavo nepersistengti, neteršti smegenų vienadieniu balastu, skatino ieškoti išliekamų literatūros ir kultūros vertybių.

Kuo toliau, tuo labiau aiškėja mano moraliniai rėmėjai – jau amžinai nutilę kritiškos išminties profesoriai Jurgis Lebedys, Vanda Zaborskaitė, Vytautas Kubilius ir neseniai miręs artimiausias bičiulis Juozapas Girdzijauskas. Įvairiais gyvenimo tarpsniais jie geraširdiškai mane skatindavo atsidėti mokslinei veiklai.

Negalite įsivaizduoti, kaip 1953 m. rudenį–1954 m. pavasarį laukdavau auditorijoje senosios literatūros dėstytojo J. Lebedžio, skaitančio ir pasakojančio tyliu balsu, su šypsenėle. Norėdamas tiksliai užsirašyti, skubėdavau atsisėsti į pirmus suolus, todėl išsaugojau kone stenografiškus konspektus, kuriuos vakare persirašydavau.

Neįtariau, kad J. Lebedys kaip nė vienas dėstytojas ieško savo mokinių. Tai paaiškėjo per seminarą, kuriame teko analizuoti garsaus XVII a. religinio rašytojo Konstantino Sirvydo pamokslą apie velnio varymą iš nežadios, t. y. nebylio. Visiems buvo prisakyta parašyti ne mažiau kaip 30 didelių baltų lakštų ir kad nebūtų jokio tuščio žodžio. Tekstą reikėjo išnagrinėti ideologiniu, literatūriniu ir kalbos atžvilgiu. Kiekvienas savo darbą garsiai skaitėme, o J. Lebedys aiškino, tikslino ir taktiškai ironizavo. Apie savo išvargtą tekstą buvau prastos nuomonės, bet pasibaigus seminarui dėstytojas priėjo prie manęs ir pasakė: „Jūs pataikėte į savo vietą. Jūsų vieta – senoji lietuvių literatūra.“

Dėstytojui bijojau prieštarauti ir negalėjau atsisakyti man siūlomų darbų, kurie sukosi apie 175-ąją Kristijono Donelaičio mirties sukaktį. J. Lebedys paprašė per žiemos atostogas parašyti referatą apie „Metų“ panaudojimą Kristijono Gotlybo Milkaus 1800 metų Lietuvių-vokiečių kalbų žodyne. Tai buvo dar niekieno neužčiuopta tema. Pranešimą perskaičiau universiteto mokslinėje konferencijoje, jį netgi paminėjo respublikinė spauda. J. Lebedys džiaugėsi mano retorika labiau negu savo atradimu.

Vėliau patekau į masinančias vyresniosios dėstytojos V. Zaborskaitės paskaitų platumas. Ši jautri pedagogė buvo atvira, tiesi ir nemokėjo prisitaikyti. Ji nekaitaliojo nuomonės, citavo pripažintus Vakarų Europos literatūrologus ir nesiramstė sovietizuotais lietuvių literatūros vertintojų kanonais.

1955 m. rudenį V. Zaborskaitės parengtas pirmas ir, deja, paskutinis Maironio seminaras mums, trečiakursiams, kaipmat pakeitė pažiūras į literatūros mokslo esmę ir prasmę. Tai buvo neabejotinai aukščiausio teorinio lygmens mokykla, kurią papildė savarankiška dalyvių praktika. Penki iš mūsų pasirinkome rašyti diplominius darbus apie Maironį ir juos sėkmingai apgynėme, tačiau tai nesuteikė džiaugsmo: dėl nesiderinančių su sovietine sistema pažiūrų mylimiausia dėstytoja buvo pašalinta iš universiteto ir tik dėl plataus akiračio surado filologinių darbų kitur.

J. Lebedys recenzavo su sovietine konjunktūra neįmanomą suderinti mano diplominį darbą „Maironio lyrikos žanrinės ir kompozicinės ypatybės“, kad jis nepatektų į svetimas rankas (ten aptariau ir giesmes, platokai nagrinėjau Lietuvos himno kūrimo bandymus). Įsivaizdavau save sėkmingai prasmukusį pro cenzūros sietą, bet ne taip seniai pasirodžiusiuose V. Zaborskaitės atsiminimuose pastebėta: „Gudaitis ilgai buvo „išjungtas“, t. y. negalėjo patekti į aspirantūrą“. O aš į ją visai nesiveržiau...

Prieš užveriant universiteto duris J. Lebedys man parūpino vietą Lietuvos TSR centriniame valstybiniame archyve. Tačiau per absolventų skirstymo posėdį dėl tėvų ligotumo pasiprašiau laisvo diplomo ir padariau žiopliausią klaidą.

Žurnalistika ir žurnalizmas

Beviltiškai išvaikščiojau visą gimtąjį Kauną, ieškodamas negirdėto mokytojo etato. Švietimo skyriaus vedėjas šaipėsi: „Čia jau seniai stovi eilė dvidešimt penkeriems metams į priekį...“

Vis dėlto likimas manęs laukė pačiame Kauno centre, judriausioje K. Donelaičio magistralėje, ir iš jos nepaleido. Nepajutau, kaip kojos užskraidino į prašmatnų penkiaaukštį, kurio antrame aukšte vieš-patavo „Kauno tiesa“, o vėliau, kai ji išsikraustė, prisiglaudė „Nemuno“ redakcija. Mano kojų labai prireikė. Daugelį metų bėgiojau skersai Gedimino gatvę į spaustuvę su mašinraščiais ir maketais kaip laikraščio atsakingojo sekretoriaus pavaduotojas.

Spauda anuomet kaip ir dabar daugeliui atrodė vienintelė žmogaus verta sfera, kurioje galima taisyti, gerinti ir netgi keisti gyvenseną. Chruščiovinio atlydžio dienomis su visuomenės reformų iliuzijomis „Kauno tiesoje“ atsidūrusi jauna diplomuotų žurnalistų ir literatų grupelė gerokai pakeitė laikraščio pavidalą ir veiksmingumą. Man atsirado galimybė įkurti ir redaguoti literatūrinį laikraščio priedą „Kūrybinė savaitė“. Tačiau ideologiniai standartai liko ne tik mūsų, bet ir visos sistemos nepajudinami – dogmatiški ir demagogiški, atgrasūs, svetimi kūrybinei minčiai.

Po gero dešimtmečio ne kas kitas, o jau profesorius J. Lebedys padėjo man įveikti bjauriai persekiojančią nevykėlio jauseną. Sulaikęs mane Vilniuje, jis etapu atsivarė į savo katedrą ir privertė stoti į neakivaizdinę aspirantūrą, leido iškart laikyti kandidatinius egzaminus ir pareikalavo tuoj pat suformuluoti disertacijos temą. Po kelių bandymų parašiau: „Lietuvių literatūrinė spauda“. J. Lebedžiui tokia tema labai patiko.

Pusantrų metų prireikė ekspromtu jo pateiktiems keturiems už visą nepriklausomybės metų lietuvių literatūros istoriją platesniems klausimams – apie literatūros kryptis, kritiką, spaudą ir literatūrinį gyvenimą – aprėpti. Tačiau su J. Lebedžiu jau neteko susitikti: tvirtuolis, kuris mane besąlygiškai palaikė ir sugrąžino į mokslo pasaulį, staiga mirė. Tapau paskutiniu jo valios reiškėju. Jungtinė egzaminų komisija atpažino J. Lebedžio maksimalizmą ir visus jo klausimus pripažino testamentiniais.

Vėl atsigręžiau į nepalenkiamąją V. Zaborskaitę, jau Vilniaus pedagoginio instituto profesorę, prašydamas jos vadovauti pradėtai rašyti mano kandidatinei (dabar daktaro) disertacijai. Stengėmės atsiriboti nuo ideologinių reikalavimų, svetimų tautinei savimonei ir kultūros palikimui. Nepaprasta mokslininkės ir pedagogės įtaiga mane toliau saugojo nuo klampiausių sovietinės demagogijos pelkių, kad niekada neprireiktų deginti jokio savo straipsnio nė knygos.

Tik 1971 m. kūrybingoje „Nemuno“ redakcijos aplinkoje prasidėjo mano literatūrologinė biografija. Ten dirbdamas suspėjau išnaršyti Vilniaus archyvus, surankioti bibliotekose unikalios medžiagos ir išdrįsau parengti debiutinę knygelę apie opozicinius tarpukario literatų leidinius. Ji vis kliuvinėjo leidyklose, o praleista sulaukė kaip reta daug palankių recenzijų ir suteikė man ypatingo kūrybinio pajėgumo, padėjusio atkakliai išskleisti tritomę lietuvių literatūrinės spaudos monografiją. Tos knygos buvo pirmas bandymas sovietinės cenzūros sąlygomis kuo išsamiau apibūdinti caro valdžios legalizuotą ir nepriklausomoje Lietuvoje

išsišakojusią žurnalistiką, kuri itin kirtosi su okupacinio režimo aplinkybėmis. Rizikavau peržengineti ribas tarp to, kas leidžiama ir draudžiama.

Iki 1990 m. sukaupiau visą medžiagą ketvirtam tomui, bet jis lig šiolei liko nejudintas. Kas atsitiko? Lietuva atkūrė nepriklausomybę, tad negalėjau būti abejingas gyvenamojo meto poreikiams. Teko kuo skubiau paleisti į viešumą Atgimimo sąjūdžiui būtiniausius leidinius: paties išsaugotus Lietuvos aneksijos dokumentus, autentiškas tremtinių ir partizanų poezijos antologijas, kelių užgniaužtų poetų kūrybos rinkinius.

Kas ėjo, tas nuėjo, tik aš kaip stuobrys likau. Niekada nesukau galvos dėl vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojo kėdės ir per visokias lūžtves išsilaikiau ketvirtį šimtmečio.

Darbai ir dienos

Laikai ir žmonės mainėsi. Nepajėgiau atsisakyti Vytauto Didžiojo universiteto profesorių – rektoriaus Broniaus Vaškelio ir prorektoriaus Vytauto Kaminsko, – kvietimo atkurti profesoriaus Vinco Krėvės-Mickevičiaus redaguotą akademinį žurnalą „Darbai ir dienos“. Sėkmingai išleidus pirmą tomą, profesoriaus pareigas einantis Lietuvių literatūros katedros vedėjas Vytautas Kubilius patarė manosios spaudos istorijos pagrindu apginti habilitacinę disertaciją. Kai apgyniau, jis diplomatiškai pasiūlė perleisti katedrą man, sutikdamas būti moksliniu konsultantu.

Sėdėdamas ant dviejų kėdžių, labiausiai stebėjau vienas į kitą panašius periodinius sostinės leidinėlius. Jų redaktoriai dar nejautė pavydo, bet šitaip atsitiko vėliau, kai geras popierius, ryški spauda, spalvotos įklijos, rinktinių straipsnių atspaudai tapo kaunietiška norma.

Buvau patenkintas, kai kauniškiu žurnalu ėmė domėtis intelektualioji sostinės visuomenė, tačiau nebuvo kada džiūgauti – „Darbams ir dienoms“ iškilo dilema: būti ar nebūti. Tik vienas jaučiau, kokios jėgos telkiasi užnugary, todėl nesumažintos apimties žurnalą suskatau leisti keturis kartus per metus! Apie aštuonerius metus vykdomą totalinį eksperimentą niekam neprasitariau, kad jis staiga nenutrūktų. Tiktai galų gale skaitytojams išaiškinau savotišką slėpinį.

Kokiu pavidalu atskleidžiau „Darbų ir dienų“ savastį? Lituanistika plačiausia prasme atskirais filosofijos, etnologijos, istorijos, filologijos, menotyros, komunikacijos ir informacijos blokais. Visa tai sistemingai išdėsčiau pagal tematiką nuo 6 (15) iki 44 tomų. Skaitytojai gavo unikalų Lietuvos mokslo darbų istorijoje enciklopedišką 30 teminių tomų rinkinį. Tačiau tada lyg ir atsitiktinai smogtelėjo saliamoniškas akademikų kirvis, kuris perpus padalijo Vyriausybės dotaciją. Džiaugiausi perdavęs žurnalą į profesoriaus Egidijaus Aleksandravičiaus rankas.

Atsirado daugiau laiko atsidėti paskaitoms. Kaip ir anksčiau varijavau kone dešimtį magistrinių literatūros ir spaudos istorijos kursų, o vėliau pamėginau įtvirtinti savo prestižą Viešosios komunikacijos katedros vedėjos dr. Kristinos Juraitės pakviestais profesiniais žurnalistų seminarais.

Knygos – minties laivai

Visą gyvenimą kaupiau spaudą, ir ji kuo toliau, tuo labiau ėmė reikalauti savo vietos. Į mano bibliofilinę veiklą universitete ilgam įsiterpė Rektorius profesorius Zigmas Lydeka, priimdamas pasiūlymą rasti vietą 90-ies pavadinimų XX a. antrosios pusės lietuvių laikraščių ir žurnalų rinkiniams – paskyrė atskirą kabinetą-skaityklą Laisvės alėjoje. Nemažas spaudos žmonių būrys maloniai prisimena šiltas kabineto sutiktuves.

Netrukus bibliografinės ir dalykinės mano paieškos pakrypo į XX a. pirmąją pusę dėl humanitarams svarbių užsienio autorių vertimų į lietuvių kalbą. Rektorius atsakingai sutiko dubliuoti gausiai mano kaupiamų vertimų bibliografiją.

Tuo metu mane azartiškai traukė antikvariatai ir vilniškės šeštadieninės mugės ant studijų metais romantiškai išvaikštinėto ir išsėdėto Tauro kalno. Ten visada buvo įdomu rasti ką nors netikėta. Labiausiai skubėjau kaupti įvairiausių kultūros sričių ir literatūrinio palikimo veikalus. Toks kultūrinis judėjimas truko neilgai. Staiga užsienio literatūros ėmė mažėti ir knygos brangti. Pajutau, kad tai ne atsitiktinis reiškinys – toliau gali būti dar blogiau.

Nors mano knygų lentynos buvo apypilnės, pritrūko poros metų reikšmingiausiems leidiniams surasti ir įsigyti. Tada stvėriausi knygų perpardavinėtojų talkos. Jeigu nebūčiau su prekeivomis įsileidęs į gana nuostolingus man finansinius sandėrius ir nepavertęs jų mokslininko pareigos, pilietinės sąmonės ir žmogiško pakantumo išbandymais, daugelis iškiliausių veikalų būtų praslydę pro mano akis ir rankas. Dabar tokių staigmenų nepasitaiko.

Stipriausių moralinių paskatų man suteikė moksliniai Vytauto Didžiojo universiteto poreikiai. „Darbai ir dienos“ privertė profesionaliai gilintis į visas humanitarines kryptis. Todėl neverta stebėtis, kad labiausiai man parūpo įkurti nuo 1901 iki 1945 m. į lietuvių kalbą išverstų leidinių lobyną. Dėl vietos ir laiko stokos nenoriu smulkintis, tik galiu pasidžiaugti, kad šis sumanymas jau seniai įvykdytas ir toliau pagal išgales tęsiamas. Didžiulė trijų dalių spinta priglaudė kone du tūkstančius knygų, pristatančių 25 pasaulio tautų kūrybą.

Vertingiausi šioje leidinių sankaupoje – šeši iš lotynų kalbos arkivyskupo metropolito Juozapo Jono Skvirecko versti Šventojo Rašto tomai. Juos tymo oda su įspūdinga religine atributika aptaisė jau miręs knygrišys Leonas Panavas. Rektoriaus pasiūlymu visi tomai paženklinti Vytauto Didžiojo universiteto herbiniu antspaudu. Kaip monumentą spaustuvininkas Tautvydas Majauskas savitai užkonservavo kultūros istoriko ir filosofo Levo Karsavino „Europos kultūros istorijos“ penkiatomį. Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorė Birutė Kulnytė per daugelį metų padovanojo keliasdešimt prestižinių istorijos ir kraštotyros foliantų. Tačiau kiekviena gera istorija turi savo tęsinį. Prieš pusmetį mūsiškis Senatas mane išrinko profesoriumi emeritu. Tai prisikėlimui tolygus universiteto mostas baigusiam kadenciją mokslininkui, kuris, jau atsisveikinęs su kolegomis, staiga atsikvošėjo ir įgijo galią pratęsti savo būvį, bendrystę ir veiklą neramioje akademinėje visuomenėje.

Šioji paskata sutapo su Laisvės alėjos kabineto perkraustymu į čionykštę mano vienintelę ir turbūt paskutinę stotį – K. Donelaičio gatvę. Sankrovas radau aukštoje ir erdvioje patalpoje, išrūpintoje, suformuotoje ir dažnai lankomoje Rektoriaus menėje. Nelaukdamas, kol bus suvežtos visos spintos, pasižadėjau bibliotekos direktorei Linai Bloveščiūnienei ir jos pavaduotojai Noritai Zinkevičienei parūpinti knygų trims ilgoms dviguboms lentynoms.

Pažadą teko staiga vykdyti. Netikėjau, kad tos lentynos – baisios besotės: jos kaipmat prarijo penkias pusantratones mašinas su mano asmeninės bibliotekos knygomis. Nesigailėjau, nes jau buvau nusprendęs nemažą jų dalį padovanoti mokslo labui. Taigi ankstyvoji mano kabineto dalis gausiai pasipildė prasmingiausių knygų intarpais. Ir jau atskirais akademiniais blokais bei masyvais savaime atsiskleidė dvylika spaudos krypčių:

Periodika. Filosofija. Teologija.
Kultūra. Menas. Istorija.
Etnologija. Kalbotyra. Literatūra.
Vertimai. Pasaulis. Reliktai.

Mildos KIAUŠAITĖS nuotraukos

Su rektoriumi Zigmu Lydeka.

Išgirdus netikėtai darnų VDU bibliotekos direktorės Linos Bloveščiūnienės suburtą chorą.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Laukimo triptikas

Suolelis

Negaliu būti abejinga suoleliams. Net ramiai žiūrėti į juos negaliu. Tiesa, čia nekalbu apie suolelius autobusų, traukinių stotyse. Ten jie kitokie. Darbiniai arba tiksliniai. Žmonės prisėda ant jų, nes nenori stovėdami laukti transporto, nuvežančio juos iš taško G į tašką M. Kalbu apie parkų, skverų, aikščių, miestų sodų suolelius. Apie tuos, kurie skirti LAUKTI. Laukti esminio įvykio, posūkio (sąmonėje ar realybėje)... Laukti jausmo, būsenos – transformuojančios, teikiančios stiprybės. Jie primena man mane pačią. Visada kažko laukiančią. Tame laukime tiek ilgesio, melancholijos, kad vos prisilieti suolelio, ir jis pripildo tave. Ant suolelio vyksta mistiškiausi nutikimai, regresijos į praeitį arba kosminės ateities odisėjos. Čia gimsta atradimai, spartinantys žmonijos pažangą, čia kuriami virsmo planai. Suoleliai yra pavojingi. Pavojingi monarchijai, konservatorių valdžiai, diktatūrai, nes jie anarchistai ir revoliucionieriai. Pavojingi pilkai kasdienybei, nes jie atveria tokius vaizduotės horizontus, kad pilkuma apanka nuo vaiskių vaivorykštės spalvų ir buitis tampa nerege. Suoleliai griauna taisyklių kortų namelius ir tą pačią kortų malką paverčia *Taro*. Matydama juos vienišus pajuntu tokią galią, kuriai neprilygsta jokia tūkstantinių suolų minia stadionuose... Stebėdama vienišus suolelius, regiu ten sėdėjusiųjų fantomus. Akies krašteliu žvilgteliu į jų užrašus: schemos, brėžiniai, cheminės gardelės, DNR spiralės, eskizai, tekstai, eilės... Galbūt juos (suolelius) net reikėtų naikinti? Juk jie tokie egoistai, narcizai (pastarieji įsikuria prie vandens telkinių, kad kasdien stebėtų savo atvaizdą). Tuomet mažiau kiltų grėsmės visuomenei, niekas nedrumstų jos stabilumo savo individualistiniais išsišokimais (tokia vientisa gamtos panorama, o kažkoks suolelis drįsta sudarkyti jos reljefo tolydumą). Sociu mo komforto zona nebūtų prišiukšlinta erezijomis. Balta balta, kur dairais... Stabilu. Sterilu. Velniop visus suolelius! Iš parkų, skverų, aikščių, miesto sodų. Paliekam tik stadionus, arenas, koliziejus... Kad kuo daugiau triukšmo, šūksnių, ovacijų. Gyvenimo linksmybėms. Svarbiausia – Lietuva laimi! Kam ten koks suolelis su savo egzistenciniu tragizmu rūpi...

Šiandien dar suolelių yra. Tad, jei skubėdamas išgirsi šnabždesį, atsisuk. Taip, taip, tas suolelis pasakė tau: „Aš tavęs visada lauksiu...“

Poetai ant suolelių

Ir sulaukė. Suoleliai poetų, poetai – klausytojų. Vieną penktadienio pavakarę (tiksliau, birželio 5 d.) viename mieste (tiksliau, Marijampolėje) viename parke (tiksliau, Poezijos). Džiūgavo suoleliai, dvasinį intymumą regėdami, šypsojosi žmonės, suolelių sujungti ir suartinti (juk sėdint salėje klausytis poezijos visai ne tas pats, kas prisėsti šalia poeto ir klausytis eilių, skaitomų tik tau). Akimirka – ir žodžiai virsdavo tiltais, o pirminis drovumas ir nejaukumas peraugdavo į neapčiuopiamą, nenusakomą švelnumą ir virpulį.

– Gal norite paieškoti poetų? – stovėdama prie fontano kreipiausi į praeinančią pro šalį porelę ir, pamačiusi nustebusius žvilgsnius, tęsiau: – Šį vakarą parke vyksta poezijos renginys, tiksliau, poetiniai pasikalbėjimai, o štai šitame žemėlapyje nurodyti ypatingieji suoleliai, ant kurių jūsų LAUKIA kūrėjai...

Vieni susidomėdavo, kiti atsakydavo neigiamai, bet tris valandas vykusiu performansu poetai nenusivylė – vienišiems sėdėti ant suolelių neteko, o klausytojai buvo smalsūs ir malonūs...

Šis renginys – jau dešimtieji mano rengiami poetiniai skaitymai „Pilnaties šviesoje“. Prasidėję 1999 m. kaip naktiniai poezijos skaitymai, jie tapo tradiciniai ir vyko šešerius metus. „Ant laiptelių šalia savivaldybės sėdėdavo vyresni, žolėje gulinėjo paaugliai ir jaunimas. Tą naktį niekuomet nelydavo lietus. Sakydavo, kad net policininkai tuo metu neturėdavo ką veikti“, – taip apie manuosius skaitymus atsiliepiama knygoje „Raktai į Lietuvos miestus“. Po pertraukos, 2012 m., vėl juos surengiau jau kitokia forma (ir ne ant laiptų, bet po rekonstrukcijos parke įkurtame amfiteatre.) Per visus tuos metus „Pilnatyje“ dalyvavo ne vienas žinomas Lietuvos poetas (A. A. Jonynas, R. Stankevičius, K. Navakas, D. Gintalas, R. Šileika, G. Grajauskas *etc*.) Na, o šiemet skaitymai vėl tapo kitokie – tai poetiniai pasisėdėjimai-pasikalbėjimai su G. Patacku, B. Mašalaičiu, B. Grašyte ir kitais kūrėjais.

Poezija

Tyliai tólin išeina norai
tartum cukrus ištirpsta arbatoj
suverti ant LAUKIMO karoliai
išsibarstė po šeštą palatą
jie slėpynių su katinu žaidė
nors jų niekas seniai neieškojo
nes kačiuką dar pernai birželį
išprotėjęs kaimynas nušovė
bergždžia buvo tikėtis stebuklo
kad suras ir išgelbės atėję
pranašai ištemps iš padugnių
tarp gyvųjų paklydusią vėlę
vėl ant nerimo pudros užbėriau
iš naivumo atseikėjau grąžą
ant svarstyklių lėkštelės sudėjau
suraikytą riekelėm miražą
prie olandų prekeivio tulpėm
išpirkau sau vietą po saule
nors kvepėjo ne mėtom bet dulkėm
ir trapesnė tiesa už apgaulę
iš dienų užbraukytų kryželiais
rados antpečiai ant kamufliažo
iš sagų padarytos akelės...
leisk pabaigt man sielos koliažą.

***Parengė Luana* MASIENĖ**

Prie Lėvens. 1987 m.

Romualdas RAKAUSKAS

Iš spaudai rengiamo albumo

Triveidė knyga

Rašytojas Henrikas Algis Čigriejus

...Sakau, Vilnius man yra kažkoks ganėtinai svetimas. Galbūt ir per smarkiai pasakiau, bet taip yra. Bet va kaimas – jį išsivežiau su savimi ir palikau tą kaimą knygose. O kaip jis pasiliko tenai, ar jis gražiai įgulė į tas knygas – ne man spręsti.

Su dukra Egle. 2012 m.

Prie Vilniaus universiteto centrinių rūmų. 2013 m.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

KINO KALENDORIUS

Imperatoriaus Napoleono žygiai ekrane

Albertas Dieudonne'as.

Birželio 18-ąją paminėtos 200-osios Napoleono pralaimėjimo prie Vaterlo metinės. Ši vieta yra šiuolaikinės Belgijos teritorijoje, 20 km nuo Briuselio. Prūsai šitas lemtingas kautynes vadina mūšiu prie Bel Aljanso (*Schlacht bei Belle-Alliance*), o prancūzai – mūšiu prie Mon Sen Žano (šis miestelis yra už dviejų kilometrų nuo Vaterlo).

Tai buvo paskutinis Bonaparto mūšis, sužlugdęs imperatoriaus bandymą susigrąžinti prarastas pozicijas. Iš tremties Elbės saloje pabėgęs Napoleonas tikėjosi atgauti Prancūzijos sostą (istorikai šį periodą vadina Šimtu Napoleono dienų). Sutriuškintas jungtinių britų ir austrų pajėgų (britų kariams vadovavo kunigaikštis Wellingtonas, prūsams – feldmaršalas Gebhardas von Bliucheris) Napoleonas buvo ištremtas į Šv. Elenos salą, kurioje po šešerių metų mirė. Tokie faktai. Na, o emocinis šių istorinių kautynių vertinimas labai įvairus.

Vieni mato šlovę, kiti – rezultatą

Antroje „Vargdienių" knygoje, kuri vadinasi „Kozetė", Victoras Hugo daug puslapių skiria paskutiniam imperatoriaus Bonaparto mūšiui ir konkrečiai birželio 18-osios įvykiams. Čia randame labai asmenišką literatūrinio šedevro autoriaus požiūrį ir į kautynes, ir į svarbiausius jų veikėjus. Pradėjęs istorikus gluminančiu teiginiu, kad „Vaterlo kautynės – mįslė. Jos lygiai neaiškios ir tiems, kurie jas laimėjo, ir tam, kuris jas pralaimėjo", V. Hugo pateikia įspūdingas antagonistų charakteristikas. „Vaterlo yra vienas iš keisčiausių susidūrimų istorijoje. Napoleonas ir Velingtonas. Jie ne priešai, jie priešingybės. Niekuomet Dievas, kuriam patinka antitezės, nėra sukūręs nuostabesnio kontrasto ir nepaprastesnės konfrontacijos. Iš vienos pusės – tikslumas, įžvalgumas, geometrija, atsargumas, garantuotas pasitraukimo kelias, tausojami rezervai, nesudrumsčiamas šaltumas, nepajudinamas metodiškumas, vietovę išnaudojanti strategija, batalionus pusiausvyroje laikanti taktika, tiksliai apskaičiuotos skerdynės, su laikrodžiu rankoje vedamas karas, nieko tyčia nepalikta atsitiktinumui, senoviška klasikinė drąsa, neklaidingumas visame kame; iš kitos pusės – intuicija, numatymas, karinio meno originalumas, nežmoniškas instinktas, žaižaruojantis žvilgsnis, kažkoks ereliškas akylumas ir žaibiškas smogimas, niekinančio išdidumo kupinas nuostabus menas, daugybė gilios sielos paslapčių, sąjunga su lemtimi, upė, lyguma, giria, kalva – viskas surinkta į viena ir tarytum priversta klausyti, despotas, mokąs pajungti savo tironijai net kautynių lauką, tikėjimas savo žvaigžde, sujungtas su strategijos mokslu, jį iškeliąs, bet ir jį gluminąs. Velingtonas – tai karo Baremas, Napoleonas – jo Mikelandželas, ir šį kartą genijų nugalėjo apskaičiavimas."

Netikėti apklausos rezultatai

Tai, ką V. Hugo aprašė gražiomis metaforomis, Wellingtonas išreiškė lakoniška fraze: „Prancūzai visur mato šlovę, o britai – rezultatą." Deja, dabar jauniems britams šis rezultatas mažai žinomas. Jubiliejaus išvakarėse Britanijos nacionalinis kariuomenės muziejus paskelbė optimizmo nekeliančią statistiką. Apklausoje dalyvaujantis britų jaunimas į klausimą, su kuo asocijuojasi žodis „Vaterlo", pateikė tokius atsakymus: a) Londono geležinkelio stotis; b) švedų kvarteto ABBA daina; c) BBC serialas „Vaterlo kelias"; tik kas ketvirtas apklausos dalyvis atsakė teisingai. Dar įdomesni atsakymai į klausimą, kas nugalėjo Napoleoną prie Vaterlo. 53 procentai 18-24 metų jaunimo paminėjo Wellingtoną. Toliau įvardytos tokios pavardės: Francis Drake'as, Winstonas Churchillis, karalius Artūras ir... Hario Poterio mokytojas magas Albas Dambldoras.

Greta Garbo ir Charles Boyer.

Napoleonas – antroje vietoje

Nuo pirmųjų kino gyvavimo dienų filmų kūrėjus labai domina istorinės asmenybės. Iki šiol pirmauja Jėzus Kristus, dažniausiai vaizduojamas vaidybiniuose filmuose ir serialuose (įtakingas internetinis tinklalapis *www.imdb.com* ką tik užfiksavo rekordinį tokių filmų skaičių – 600!). Antroje vietoje – Napoleonas, pasirodęs 471-ame vaidybiniame filme. Pirmą kartą žiūrovai šį personažą pamatė dar 1800 m. Tada dar nebuvo nei kino, nei fotografijos, bet europiečiai mielai dalyvavo įvairiausių konstrukcijų „Stebuklingų žibintų" seansuose, kai į ekraną buvo projektuojami piešiniai. Vieno tokio atrakciono Paryžiuje metu žiūrovai išvydo ne tik savo mylimą imperatorių, bet ir kitus prancūzų istorijos herojus. Kino istorikas Georges'as Sadoulis taip aprašo šį reginį: „Iš kapo prisikelia Robespierre'as... Paskui pasirodo Voltaire'as, Antoine'as Lavoisier, Jeanas-Jacques'as Rousseau... Debesys išsisklaido, ir mes pamatome Bonapartą. Jis ištiesia Minervai alyvų šakelę, o ši, iš jos padariusi vainiką, uždeda jį ant jaunojo Prancūzijos didvyrio galvos."

Prancūzų kino pradininkų brolių Lumiere'ų operatorius Felixas Mesguichas dar 1900 m. nufilmavo kelias Napoleonui skirtas „istorines inscenizacijas": „Napoleonas ir sargybinis", „Campo Formio sutarties pasirašymas" bei „Napoleono ir Romos popiežiaus susitikimas".

Anksti imperatorių kino priemonėmis pagarbino ir amerikiečiai: 1909 m. J. Stuartas Blacktonas sukūrė filmą „Napoleonas, likimo žmogus", kainavusį net 20 tūkstančių dolerių. Išliko detalus filmo sinopsis, iš kurio paaiškėja, kokios scenos jį sudarė. Reikšmingiausias savo gyvenimo akimirkas imperatorius mato sapne, užmigęs krėsle po to, kai aplankė kambarį, kuriame mirė jo žmona Josephine. Viena kitą keičia scenos, kuriose Napoleonas karūnuojamas (Paryžiaus Dievo Motinos katedroje popiežius laimina imperatorių, o šis nekantraudamas pats užsideda karūną ant galvos, paskui vainikuoja Josephine'ą), Austerlico lauke Napoleonas pozuoja kompozicijos centre, pavergti Austrijos generolai atiduoda Napoleonui savo kardus, imperatorius stebi pergalingą mūšį Frydlande (dabartinis Kaliningradas), santuoką su Austrijos princese Marija Luiza Didžiojoje Luvro galerijoje laimina arkivyskupas, Napoleonas motinos, brolių ir artimųjų būryje, Napoleono sūnaus

gimimas, jo paskelbimas Romos karaliumi, pergalingas žygis į Maskvą ir gėdingas sugrįžimas iš liepsnojančios Rusijos sostinės namo, sosto atsisakymas, atsisveikinimas su senąja gvardija (susijaudinęs imperatorius bučiuoja vėliavą, kovose užgrūdinti kareiviai verkia), Vaterlo kautynių laukas, raitas Napoleonas stebi lemtingą pralaimėjimą, maršalas Soultas išveda imperatoriaus žirgą. Paskutinėje filmo scenoje į Šv. Elenos salą ištremtas imperatorius žvelgia nuo kalno į jūrą.

Europietiškos kultūrinės tradicijos italų ir prancūzų kino režisieriams leido Napoleoną vaizduoti tiksliau nei pirmuose Holivudo filmuose, nevengiant kai kurių psichologinių detalių. Italų režisieriaus Luigi'o Maggi'o filme „Grenadierius Rolanas" (1911 m.) Napoleonas parodomas žygio į Maskvą metu; filmo autoriai daug dėmesio skiria ne tik įvykiams (kautynių ir Maskvos gaisro scenos pavaizduotos „pritrenkiamai realistiškai"), bet ir imperatoriaus asmenybei. Amerikiečius anuomet labiau domino mitologinis Napoleono paveikslas, „niūraus genijaus" įvaizdis. Dar viename J. Stuarto Blacktono filme „Respublikos karo himnas" (1911 m.) imperatorius parodomas žengiantis į Dievo teismą drauge su tokiais žmonijos titanais kaip Abrahamas Lincolnas, Levas Tolstojus, Dante ir kardinolas Richelieu.

Šedevras iš genijaus rankų

Įspūdingiausias visų laikų filmas apie Napoleoną sukurtas dar nebylaus kino laikais. 1927 m. prancūzų režisierius Abelis Gance'as pagaliau baigė trejus metus kurtą juostą „Napoleonas", apie kurią britų istorikas Kevinas Brownlowas pasakė: „Jokiame kitame filme vaizdiniai kino raiškos ištekliai nebuvo taip išradingai panaudoti. A. Gance'o sukurtas „Napoleonas" yra kinematografinių išradimų enciklopedija – visos nebylaus kino galimybės tiesiai iš genijaus rankų."

A. Gance'as – unikalios biografijos menininkas. Jis mėgo save vadinti savamoksliu, bet, anot amžininkų, niekas nebuvo taip gerai susipažinęs su B. Spinozos, Herakleito, Pitagoro, Konfucijaus, A. Schopenhauerio, Platono ir F. Nietzsche's kūriniais kaip jis. Kino režisieriumi tapo dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą, savo optiniais eksperimentais beveik dešimtmečiu aplenkė kino avangardininkus, o apie jo šedevrą „Ratas" (1924 m.) Jeanas Cocteau pasakė: „Nuo šiol kiną skirstysime į du laikotarpius – iki „Rato" ir po „Rato", kaip ir tapybą iki Picasso ir po Picasso."

Marlonas Brando.

Dar įspūdingesnis buvo „Napoleonas". Prieš pradėdamas filmavimo darbus A. Gance'as susipažino su 300 knygų – istorikų veikalais, memuarine literatūra, paties Bonaparto laiškais. Filmas kainavo 18 milijonų frankų – tais laikais tai buvo neregėtas biudžetas. Kai kuriose scenose dalyvavo apie šešis tūkstančius statistų. Paviljone ir natūroje buvo pastatyta apie 150 dekoracijų. Režisierius planavo kurti epinį reginį, kurį sudarytų trys dalys: „Bonaparto jaunystė", „Bonapartas ir teroras" bei „Itališka kompanija". Viso sumanymo įgyvendinti nepavyko, nufilmuotos tik dvi pirmosios dalys. Į pagrindinio vaidmens bandymus režisierius kvietė ne tik aktorius, bet ir rašytojus bei muzikus. Aktorius Van Daelis galiausiai įkūnijo Robespierre'ą, o režisieriui labiausiai patikęs rusas Ivanas Mozžuchinas vaidmens atsisakė sakydamas, kad Napoleoną privalo suvaidinti prancūzas. Galiausiai Napoleonu filme tapo rašytojas Albertas Dieudonne'as, o garsusis teatralas Antoninas Artaud suvaidino Maratą. Fiksuojant vaikystės epizodus, A. Gance'as labai originaliai panaudojo „subjektyvios kameros" filmavimo būdą. Filmuojant „Sniego batalijas" virš kautynių lauko ant specialių lynų prikabintų kamerų judėjimas atkartojo sniego gniūžčių trajektorijas. Nacionalinės premijos laureatas kino operatorius Jonas Gricius prisiminimų knygoje „Vingiai" šią „racionalizaciją" aprašo taip: „Pasakojama, kad A. Gance'as, filmuodamas Napoleoną, buvo nutaręs nufilmuoti kadrus, taip sakant, „iš skriejančios patrankos sviedinio matymo taško". Mažos automatinės filmavimo kameros buvo įmontuotos į futbolo kamuolius, kurie turėjo būti svaidomi virš mūšio lauko iš specialiai tiems tikslams sukonstruotų katapultų. „Mesjė, – mėgino prieštarauti operatorius, – bet juk atsitrenkusi į žemę kamera suduš!.." Kiek pagalvojęs A. Gance'as atsakė: „Visiškai teisingai... Patrankų sviediniai, pasiekę žemę, taip pat nelieka sveiki..." (p. 186). A. Gance'o „Napoleono" scenarijus turėjo epigrafą – Bonaparto frazę: „Aš praplėčiau šlovės ribas." A. Gance'ui pavyko atlikti ne menkesnį žygdarbį – jis praplėtė kino ribas: kai kurios „Napoleono" scenos buvo filmuojamos taip, kad jas seanso metu galėjo sinchroniškai rodyti trys projektoriai, o žiūrovai matė tris kartus platesnį vaizdą. Taip kinui režisierius pritaikė dailininkams žinomą triptiko principą, o istorikai šį metodą pavadino polivizijos procesu.

Vėliau prie Napoleono biografijos A. Gance'as sugrįžo dar du kartus: atsiradus garsiniam kinui 1934 m. sukūrė „Napoleoną Bonapartą", kuriame pirmą kartą pasinaudojo erdviniu garsu (pats režisierius šį išradimą vadino „garsine perspektyva"), o 1961-aisiais baigė spalvotą ir plačiaekranį „Austerlicą", restauravusį didžiausią šlovę Napoleonui atnešusį mūšį.

Vladislavas Strželčikas.

Genijus ar demonas?

„Visi mėginimai pavaizduoti Napoleoną nenuodėmingą, kaip „gerąjį genijų", nusileidusį ant žemės daryti tik gėrį žmonėms, visos pastangos pateisinti ištisus dvidešimt metų trukusį kraujo liejimą vien būtinybe „gintis", visi mėginimai (ypač tuo pasižymi prancūzų istorikai) išbalinti kai kuriuos juodus darbus, neatskiriamai susijusius su Napoleono vardu, visiškai tušti." Taip „Siluetų" serijos knygoje (liet. 1984 m.) teigė rašytojas ir istorikas Jevgenijus Tarlė. Beje, pats Napoleonas dėl baisių praeities prisiminimų niekada nesikrimsdavo. Matyt, jis, taip nuoširdžiai kartą ir visiems laikams save sutapatinęs su Prancūzija, turėjo pateisinimą viskam, kad ir ką darytų.

„Tačiau, pereinant nuo „moralinės" (arba „moralizuojančios") dalies prie intelektualinės, galima suprasti lordą Rozberį, kuris teigė, kad Napoleonas iki begalybės išplėtė tai, kas iki tol buvo laikoma kraštutinėmis žmogiškojo proto ir žmogiškosios energijos ribomis."

Nukelta į 22 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Imperatoriaus Napoleono žygiai ekrane

Atkelta iš 21 p.

Kitas anglas, profesorius Holendas Rozas, anaiptol nesižavėjęs Napoleonu, daugeliu požiūrių vertinęs jį neigiamai, irgi laikosi nuomonės, kad jis „pirmauja tarp nemirtingų žmonių“ dėl neregėtai milžiniškų ir įvairių talentų, kuriais jį apdovanojo gamta, ir dėl vietos, kurią užėmė viso pasaulio istorijoje. Net nūnai nebemadingi Karlas Marxas ir Friedrichas Engelsas lakoniškai ir labai tiksliai sugebėjo apibrėžti Napoleono fenomeną: „Jis mokėjo vienu akies mirksniu spręsti ištisų žemynų likimą, demonstruodamas tiek neabejotiną savo genialumą, tiek ir nenukrypstamą ryžtą siekti užsibrėžto tikslo.“

Napoleonas buvo ne tik aistringas užkariautojas, bet ir puikus valstybininkas, padaręs kelias svarbias politines reformas. Net ir dabar daugiau nei pusę Prancūzijos civilinio kodekso straipsnių (1200 iš 2285) sudaro vadinamojo „Napoleono kodekso“ nuostatos, įteisintos dar 1804 m. Šiuolaikiniai žmonės mielai pasitelkia ir Napoleono sentencijas, kurios tinka praktiškai visiems gyvenimo atvejams. Daugiausia tai pasisakymai apie save, ne prastesni nei karalių autocharakteristikos („Istorija – tai aš!“), patarimai rimtiems valstybininkams („Kas nemaitina savos armijos, maitina svetimą“), cinizmo nestokojančios politinio gyvenimo tiesos („Liaudis niekuomet neišsirinks tinkamų įstatymų leidėjų“ arba „Liaudžiai reikia triukšmingų švenčių; mulkiai mėgsta triukšmą, o mulkių yra daugybė“). Apie moteris (nebūtų prancūzas!) Napoleonas taip pat yra ištaręs daug sparnuotų frazių. Kaip ir apie saldžion jų nelaisvėn patenkančius vyrus. „Kiek vyrų yra nusikaltę tik dėl savo silpnybės moterims!“ – ši sentencija, žinoma, buvo aktuali ir pačiam jos autoriui.

Gustawas Holoubekas.

Rodas Steigeris.

Apie Prancūzijos imperatoriaus Napoleono meilę Žozefinai žino bemaž visi. Šis garsus meilės romanas aprašytas knygose ir pavaizduotas filmuose. Tačiau Žozefina nebuvo vienintelė. Filmo autorių dėka žinome ir apie kitas Napoleono mylimąsias. Pavyzdžiui, JAV režisieriaus Henrio Kosterio filme „Dezirė“ (1954 m.) dar visai jaunas generolas Bonapartas (jį suvaidino Marlonas Brando) 1794 m. Marselyje susipažįsta su miela audinių pardavėja Dezire Klery (aktorė Jean Simmons). Jis lengvabūdiškai pažadėjo merginą vesti, tačiau išvyko į Paryžių ir pamiršo savo pažadą. Vėliau Napoleonas tapo imperatoriumi ir vedė Žozefiną Bogarnė, o jo pamesta Dezirė ištekėjo už kito karvedžio Jeano Bernadotte'o, kuris tapo... Švedijos karaliumi Šarliu XIV.

Su Žozefina Napoleonas galiausiai išsiskyrė, nes ji negalėjo pagimdyti sosto įpėdinio. Vedybos su Austrijos imperatoriaus Pranciškaus II dukra Marija Luiza šią problemą išsprendė: iš antrosios imperatoriaus santuokos gimė Napoleonas II, o buvęs leitenantas susigiminiavo su Habsburgais. Tarp Žozefinos ir Marijos Luizos dar buvo lenkų aristokratė Marija Walewska, su kuria Bonapartas susipažino 1806 m. žiemą keliaudamas per Lenkiją. Tuomet Lenkija (o kartu su ja ir Lietuva) jau buvo išdraskyta padalijimų, o tarp žmonių ruseno maža viltis, kad valstybę naujam gyvenimui prikels svetimos rankos. Lenkų aristokratai Marijai Walewskai buvo patikėję ypatingą misiją – dėl Lenkijos išgelbėjimo į Napoleono glėbį ją stūmė net jos vyras. Plačiausiai šią Napoleono ir jo „lenkiškos žmonos“ meilės istoriją papasakojo filmas „Užkariavimas“ (1937 m., režisierius Clarence'as Brownas), kuriame pagrindinius vaidmenis atliko prancūzas Charles'as Boyer ir švedė Greta Garbo. Lenkai šį legendomis apaugusį romaną taip pat ekranizavo, tik kaip parodiją – filme „Marysia ir Napoleonas“ pagrindiniai herojai yra ne Napoleonas ir Marija Walewska, o tik į juos labai panaši pora (ją vaidina Gustawas Holoubekas ir Beata Tyszkiewicz).

Napoleoną filmų autoriai arba pernelyg demonizuodavo, arba nuslysdavo į kitą kraštutinumą – genialų karvedį paversdavo melodramų herojumi. Tokių kraštutinumų išvengė nebent rusų režisierius Sergejus Bondarčiukas, kurio epopėjoje „Karas ir taika“ (1965-1967 m.), sukurtoje pagal Levo Tolstojaus romaną, Napoleoną suvaidino rusas Vladislavas Strželčikas, o kartu su italais statytame filme „Vaterlo“ (1970 m.) šį istorinį personažą įkūnijęs amerikiečių aktorius Rodas Steigeris, ko gero, savo herojaus charakterį atskleidė tobuliausiai.

Parengė Gediminas JANKAUSKAS

Diriguoja profesorius Petras Bingelis.

Eugenija ŽAKIENĖ

Nauji vasaros akcentai

Ryškios ribos tarp pavasario ir vasaros nebuvo, tad Pažaislio muzikos festivalis prasidėjo staiga ir iškart stipriais akcentais. Vienas jų – itin egzotiškas, prakalbęs negirdėta chakasų kalba. Ko gero, Chakasijos folkloro ansamblio „Ulger“ neapibūdintume vieno stiliaus bruožais, jo programoje susipynė daugybė gijų: liaudies muzikavimo tradicijos (unikalusis gerklinis *khai* dainavimas), populiariosios muzikos ritmai ir melodijos, vargu ar šiam regionui būdingas mažoras-minoras ir keliagarsės archajiškos dermės, savotiški *folkroko* atgarsiai bei autentiški instrumentai... Kad ir kaip būtų, visų šių detalių kombinacija buvo neįtikėtinai stipri, tikra ir spalvinga, „užkaitinusi“ Kauno klausytojus lyg kokiame džiazo koncerte. Ovacijos lydėjo beveik kiekvieną dainą ir kiekvieno iš šešių muzikantų solo pasirodymą. O kai dėkodamas svečiams Karininkų ramovės direktorius Donatas Mazurkevičius išradingai susiejo Lietuvą su Sibiru, vakaras įgavo ne vien muzikinio skambesio...

Nukelta į 24 p.

Scenoje dainininkai Asmik ir Gehamas Grigorianai, Irena Milkevičiūtė ir dirigentas Juozas Domarkas.

Chakasijos ansamblio „Ulger“ muzikai.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Atidarymo koncerte skambėjo C. Francko oratorija „Palaiminimai“.

Nauji vasaros akcentai

Atkelta iš 23 p.

„TrioVanBeethoven“ (Austrija) muzikavimas pasirodė aukščiausio lygio ne dėl ypatingos precizijos, o veikiau dėl gyvo, jautraus ir kultūringo ansambliškumo. Toks kamerinio kolektyvo traktavimas tarsi grąžino prie žanro ištakų XVIII a., kai keletas bendraminčių susirinkdavo drauge pasimėgauti muzikinėmis idėjomis. Jie nedemonstravo virtuoziškumo, o džiaugėsi gera muzikine kompanija... Austrų atlikėjai savo virtuoziškumą akivaizdžiai parodė, kita vertus, jų meistrystę iliustravo ir programėlėje minimi faktai – ko vertas, sakykim, pianisto Clemenso Zeilingerio rečitalis, apėmęs visas (32!) L. van Beethoveno fortepijonines sonatas! Violončelininkas Franzas Ortneris laimėjęs kelis tarptautinius konkursus, jis yra ir tarptautinių orkestrų narys; smuikininkė Verena Stourzh, griežianti Vienos kameriniame orkestre, jau matyta 2009 m. Pažaislio festivalyje pasirodžiusio „HaydnTrioEisenstadt“ sudėtyje. Be abejonės, šiems muzikams neliko paslapčių didžiojo klasicizmo epochos autoriaus palikime, tačiau taip pat įkvėptai, niuansuotai, įdomiai jie pagriežė Johanneso Brahmso ir šiuolaikinės austrų kompozitorės Johannos Doderer opusus. Norėtųsi dar ne kartą klausytis būtent tokių muzikinių delikatesų...

Viena šiemet žadėtų naujovių – šeimyninių ansamblių pasirodymai; pirmame tokių koncertų dainavo Grigorianų šeimos atstovai: Irena Milkevičiūtė, Asmik Grigorian ir Gehamas Grigorianas. Neabejotina vakaro heroje tapo A. Grigorian, ryškiai sužėrėjusi dainuodama skirtingos stilistikos kūrinius. Buvo malonu klausytis jausmingai ir meistriškai atliktų vokalinių „perliukų“ ir stebėti šiltą dukros palaikymą bei džiaugsmą „sceną dalyti“ su tėvais. Ne taip dažnai šiuos dainininkus pamatysi viename koncerte, juolab Kaune. Tad pilnutėlė filharmonijos salė buvo geriausias publikos padėkos įrodymas. Dirigavęs maestro Juozas Domarkas tapo dar viena programos puošmena ir, neabejoju, svarbiausia KSO dėmesingo ir įtaigaus muzikavimo priežastimi.

Antrus metus iš eilės daug mūsų klausytojų dėmesio sulaukia akordeonisto Martyno Levickio ir styginių kvarteto „SinChronic“ koncertas. Kai kurie šiųmetės programos opusai jau buvo girdėti, tačiau atlikėjai jiems suteikė daugiau spalvų, paieškojo įdomesnio balanso ir dramaturginių idėjų. Vienas tokių atradimų – akustinė kvarteto (miniorkestro) darna su vargonus priminusiu akordeonu, ypač pirmoje *rimtojoje* dalyje, šiai sudėčiai pritaikytuose koncertuose fortepijonui ar smuikui su orkestru. Kita vertus, azartišką instrumentininkų interpretavimą žymi muzikinės minties ir priemonių bendrystė, dėmesys detalei, grojimas naujais instrumentais. Koncerto pradžioje muzikai pažadėjo nustebinti publiką, ir regis, jiems pavyko...

Pasitaikė ir netikėtumas. Pirmasis iš šiųmečių ispaniškų vakarų skendėjo tamsoje ir paslaptyje, tačiau šiais laikais likti *incognito* neįmanoma. Tad nebuvo labai sunku „susekti“, jog skambiais ispaniškais vardais pasivadino kaimyninio Kaliningrado muzikai, teigiantys esą Sevilijos flamenko akademijos dėstytojai. Šokėjos profesionalumas lyg ir nekėlė abejonių, na, o muzikai grojo „profesūrai“ nepritinkamą programą.

Vis dėlto festivalio pradžia buvo kupina taurios muzikos, sušildytos tikro atlikėjų jausmo ir meistrystės. Laukime tęsinio.

Laimučio BRUNDZOS nuotraukos

Martynas Levickis ir styginių kvartetas „SinChronic“.

Istorinė prezidentūra: pasikviesti ir priimti

Atkelta iš 3 p.

– Šiuolaikinio muziejaus veikla pristatant ekspozicijas šiandien susijusi su atvirumu, interaktyvumu. Ne paslaptis, kad ir su labai ryškiu mokslinės medžiagos populiarinimu. Kartais tai atrodo labai patrauklu, žaismingа, tačiau ar nenusprūstama iki pigaus supaprastinimo?

– Kur eina žmonės, ten link turime sukti ir mes. Nieko nepadarysi. Tačiau daug ką lemiame ir patys. Muziejai turėtų remtis principu, kad kiekvienai veiklai būtinas iššūkis. Net ir pramoga turi versti galvoti ir dirbti. Tik taip patiriamas tikras pasitenkinimas. Neseniai mūsų muziejus organizavo orientacinį žaidimą „Dingęs Kaunas“. Jo metu žmonės sužinojo tiek, kiek nė vienoje ekskursijoje nesužinotų. Dalyviai turėjo išstudijuoti vietas, kuriose buvo, bet jau nebėra svarbių pastatų. Užvirė karštos diskusijos, buvo kalbinami tai prisimenantys žmonės. Kartais žaidimo azartas net nublankdavo prieš malonumą atrasti ir ramiai mėgautis. Dar labai populiarūs protų mūšiai. Matyt, atėjo laikas, kai tik žaidžiant, patiriant malonumą mokomasi istorijos. Todėl, nors anksčiau buvau prieš informacijos terminalus muziejuose, dabar suprantu, kad tai puiki priemonė žaisti ir mokytis. Vaikus kartais nuo jų tiesiog sunku atitraukti. Ir kitaip tikriausiai jau nebus, nes muziejai šiandien turi konkuruoti su pramogų centrais. Kadangi eksponatų, kurie labai trapūs ir nykstantys, negali atiduoti į žmonių rankas, nes privalai juos išsaugoti ateinančioms kartoms, tenka rinktis virtualias, žaidybines formas informacijai teikti.

– Tačiau ne taip paprasta jas tinkamas atrasti?

– Taip, kartais muziejuje naudojame net rinkodaros priemones. Pavyzdžiui, rengdami parodą apie inteligentų šeimas, prašėme žmonių siųsti savo šeimų nuotraukas, kurios dabar rodomos ekrane. Taip skatiname domėtis savo šeima ir didžiuotis jos istorija. Kartu suprantame, jog šie žmonės noriai lankysis muziejuje ir pasikvies savo draugų, giminių, kuriems norės tai parodyti. Taip viliojame lankytojus.

– Užsiminėte apie parodų rengimą, todėl norisi paklausti apie jūsų pasirenkamą eksponavimo formą. Ar svarbu, kad muziejaus lankytojas net be gido pagalbos suprastų, ką mato, gautų pakankamai žodinės informacijos?

– Taip, pas mus tekstų yra daug, todėl kartais girdime net priekaištų. Tačiau man atrodo, kad visada galima neskaityti to, kas tau neįdomu. Ruošiant ekspoziciją svarbu galvoti apie kelis lygmenis ir lankytojų įvairovę. Yra tokių, kurie gilinasi ir perskaito kiekvieną sakinį, kitiems užtenka tik apibendrinamųjų antraščių, temų arba vien daiktų. Žinoma, tekstai neturi užgožti eksponatų, tačiau ir jie labai svarbūs.

Tiesa, dabar norime įtikti ne tik apsiskaičiusiems žmonėms, bet ir vaikams. Į muziejaus gimtadienį sumanėme pakviesti dešimtmečius ir net darželinukus. Tuomet supratome, kad ši darbo su mažamečiais sritis vis dar neišnaudota, kad pilietinio ugdymo funkcija įpareigoja kviesti į muziejų ir pačius mažiausiuosius. Todėl nuo rudens pradėsime jiems skirtą naują programą, atskleisiančią svarbiausių Lietuvos valstybingumo simbolių reikšmę ir svarbą. O tai jau visai kita specifika, pritrauksianti naujų, kitokių lankytojų, kurių norime sulaukti daugiau nei dabar. Muziejus jau ilgą laiką nerenovuotas, todėl praranda solidžią reprezentatyvią funkciją ir akcentuoja edukacinę, skirtą įvairaus amžiaus žmonėms.

– Šiandien pasigirsta prieštaringų nuomonių, kad Kauno tarpukario laikotarpis yra per daug „eksploatuojamas“, idealizuojamas, todėl mes užstrigę praeityje. Kita vertus, apgailestaujama, kad visuomenė per mažai žino apie miesto praeitį, jo ženklus, tad nesididžiuoja ir nesaugo to, ką turi.

– Tai, kad gavome Europos paveldo ženklą, mus verčia tik pasitempti. Juk jis suteiktas ne už pastatus, o už miesto dvasią, savitą jo tapatybę ir pažangą. Svarbu, kaip šiandien žiūrime į tarpukario laikotarpį. Todėl mūsų muziejininkė apie tai rašo ir spausdina daug straipsnių. Dabar visame pasaulyje be galo populiari kasdienybės istorija, kuri atsklido ir iki mūsų. Niekam neįdomios sausos enciklopedinės žinios. Kartais, žinoma, tai nuveda iki pikantiškų, intymių detalių gaudymo, taigi labai svarbu balansuoti – sudominti, bet ir išlaikyti pagarbą. Tuo labiau kad mūsų tyrinėjimo objektai yra prezidentai ir jų veikla. Prisimenu, kaip karštai diskutavome, ar galime rodyti dabar jau plačiai pasklidusią nuotrauką su A. Smetona, vilkintį maudymosi kostiumu paplūdimyje. Nusprendėme, kad nereikia garbinti stabų, nes ir prezidentai buvo tiesiog žmonės, leidę laisvalaikį kaip ir mes visi.

– Tačiau ar tie kasdieniai menkniekiai negožia daug svarbesnių idėjinių dalykų?

– Tai labai sudėtinga tema. Propagandinės priemonės šiandien jau neveiksmingos, nes žmonės to persisotinę ir vengia. Tačiau tai nereiškia, kad pilietinis, patriotinis auklėjimas neturi vykti. Turi, bet visai kitomis formomis. Tam neužtenka muziejaus, daug ką nuveikti privalo šeima, mokslo įstaigos. Manau, nemaža dalis vaikų šia prasme visiškai palikti likimo valiai. Skaudu matyti paauglius, kuriuos sunku atitraukti nuo kompiuterio ir pakviesti į valstybinės šventės iškilmes. Prievarta to nepadarysi, bet motyvacijos būdų vis dėlto reikia atrasti. Pagaliau turime suprasti, jog šios šventės ir pilietinis sąmoningumas skirti mums, kad gerai jaustumėmės būdami visaverčiai žmonės. Juk tai galimybė tapti didelės bendruomenės dalimi, patirti bendrystę, skatinančią be galo šviesius jausmus.

Kalbino Audronė MEŠKAUSKAITĖ
Istorinės Lietuvos Respublikos prezidentūros Kaune archyvų nuotraukos

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Jono Aisčio premija – aukštaičių lyrikui

Poetas skaito savo kūrybą.

Tai mano melsvas ilgesys –
pasityčiojimui
sustingo šiuose lapuose... –

rašė jaunas drovus poetas nuo Rumšiškių Jonas Kossa-Aleksandravičius, kalvio sūnus, pirmojoje itin kuklioje eilėraščių knygelėje „Eilėraščiai“, išleistoje 1932 m., kai autoriui tebuvo dvidešimt aštuoneri. Liepos 7-oji – dabar daugelio mylimo, skaitomo ir dainuojamo poeto gimimo diena. Jau vienuoliktą kartą tokiu metu, prieš poeto gimtadienį, įteikiama jo vardu pavadinta literatūrinė premija, kurią įsteigė Kaišiadorių savivaldybė. Šiemet iš penkių kandidatų išrinktas aukštaičių lyrikas Vladas Vaitkevičius, iš tikro aistiškos dvasios poetas. Praėjusiais metais „Naujosios Romuvos“ fondas išleido jo eilėraščių knygą „Saulėlydžio ornamento spindesys“, kuri savo grožio teigimu, aukštaitišku grauduliu palenkė premijos skyrimo komisijos narius.

Tai pirmoji vardinė poeto premija, aukštas jo kūrybos įvertinimas. Anksčiau V. Vaitkevičius buvo apdovanotas ne vienu prizu už 2006 m. išleistą poetinės kūrybos rinktinę „Šešėly krintančios žvaigždės“.

„Nemuno“ informacija
Birutės Kairaitytės-VAITKEVIČIENĖS
ir Alvydo VAITKEVIČIAUS nuotraukos

Alfas PAKĖNAS

Prie vieškeliuko, pas Romą Sadauską

Demeniškių kaime (Lazdijų r.) paskutinį birželio šeštadienį vyko tradiciniai Tarmių atlaidai, kuriuos rengia žinomas žurnalistas ir rašytojas Romas Sadauskas. Šiemet jau septintą kartą į jo sodybą prie vieškeliuko, išgarsinto naujausioje R. Sadausko eseistikos knygoje „Gyvenimas prie vieškeliuko“, susirinko svečiai iš Žemaitijos, Kauno, Vilniaus ir, žinoma, Dzūkijos krašto, kurį taip ir norisi vadinti Dainavos šalimi. Pagal Vincą Krėvę.

R. Sadausko sodyba, kurioje jis su žmona Irute leidžia vasaras, iš pirmo žvilgsnio, atrodo, niekuo neypatinga. Gryčia su pristatyta terasa, erdvus atšlaimas, kurio vidury – šulinys. Toliau – tvartas, kuriame įrengta keistų daiktų ekspozicija. Už šulinio – didžiulis akmeninis rūsys, o į dešinę – senas

Kraštotyrininkas Benjaminas Kondratas ir rašytojas Romas Sadauskas.

Tarmių atlaiduose skambėjo dzūkų dainos.
Dalios POŠKIENĖS nuotraukos

Jono Aisčio literatūros premijos laureatas Vladas Vaitkevičius.

sodas. Bet čia kažkodėl labai jauku ir gera. Iš karto pasijunti savas, tarsi lankaisi ne pirmą kartą.

Pirmiausia keistas svečių pasitikimas: po žydinčia liepa stovi arklys Laukis su savo šeimininku Valdu. Kiekvienas svečias turi arklį pabučiuoti ar bent paglostyti jo karčius. Tada išgerti gurkšnelį kvietruginės ir užkąsti kaimišku sūriu. Pasak Romo, tai tikrojo lietuvio draugo ir maitintojo – arklio – pagerbimas. Rašytojas apgailėjo, kad jau nėra Mauro, kuris anksčiau po ta pačia liepa sutikdavo svečius. Buvo juodas kaip varnas, gražiausias viso kaimo žirgas.

Paskui prasidėjo „rimtoji“ dalis. Prisimintas Dainavos šalies dainius V. Krėvė, jo pirmoji knyga „Dainavos šalies senų žmonių padavimai“, nuo kurios išleidimo šiemet sueina 100 metų. Aktorius Tomas Vaisieta paskaitė keletą fragmentų iš šios knygos, kurią dzūkai tebemyli ir skaito. Sena R. Sadausko svajonė – įsteigti V. Krėvės literatūrinę premiją. Anot jo, labai keista, kad tokios premijos iki šiol dar nėra. Šį kartą apie tai daug kalbėta ir priimta rezoliucija dėl jos įsteigimo. Šią mintį palaiko jau kelintus metus renginyje dalyvaujantys Lietuvai pagražinti draugijos ir XXVII knygos mylėtojų draugijos žmonės. Būtų prasminga pirmąją V. Krėvės premiją įteikti būtent šioje sodyboje Demeniškių kaime.

Per patį vidurdienį būrelis žmonių sėdo į mikroautobusiukus ir tuo pačiu vieškeliuku pasuko Avižienių kaimo link, kur 10 metų gyveno garsi novelistė, Nacionalinės premijos laureatė Bitė Vilimaitė, neseniai išėjusi į Amžinybę. Čia ant daugiabučio namo sienos R. Sadausko rūpesčiu atidengta atminimo lenta rašytojai. Jos autorius – vietinis skulptorius Kęstutis Benedikas. Renginyje dalyvavo vilniečiai rašytojai Birutė Jonuškaitė ir Danielius Mušinskas, Klaipėdoje gyvenantis, o dabar atostogaujantis tėviškėje, Švendubrėje, Juozas Šikšnelis. B. Vilimaitės kūrinius skaitė ir atsiminimais apie ją pasidalijo vietiniai žmonės – avižieniškiai.

Sugrįžus į R. Sadausko sodybą, atšlaime suskambo tarmiška šnekta: žemaičiai, dzūkai, aukštaičiai skaitė savo kūrybą, pasakojo nuotaikingas istorijas, dainavo, vaišinosi dzūkiškomis bandomis, mėtų arbata.

Jovitos Glemžaitės-Matuzienės personalinė tapybos darbų paroda

Nuo birželio 25 d. Vilniuje, verslo centre „Vertas“ (Gynėjų g. 16), veikia tapytojos Jovitos Glemžaitės-Matuzienės personalinė tapybos darbų paroda.

Viduriniosios kartos tapytoja šiuo metu gyvena ir kuria Kaune. 1977 m. ji baigė J. Naujalio dailės mokyklą, 1978-1984 m. studijavo Vilniaus dailės institute (dabartinėje VDA) ir jį baigusi įgijo tapybos pedagogės specialybę. Šiuo metu menininkė dirba dailės mokytoja metodininke A. Martinaičio dailės mokykloje. Nuo 1992 m. yra Lietuvos dailininkų sąjungos narė. Nuo 1988 m. iki dabar intensyviai dalyvauja grupinėse ir rengia personalines parodas Lietuvoje bei užsienyje (Graikijoje, JAV, Vokietijoje, Švedijoje).

Kamerinėje septynių darbų parodoje pristatomi abstrahuoti tapybinių peizažų fragmentai. Kiekvienas jų turi ne tik įvairias sukūrimo istorijas – juose užfiksuotos ir skirtingos vaizduojamų ženklų bei potėpių nuotrupos. J. Glemžaitės-Matuzienės kūrybai ypač svarbi gamta, buvimas jos apsuptyje, kelionių įspūdžiai, senos fotografijos, šviesos ir šešėlių žaismas. Paveikslams būdinga dinamiška ir ekspresyvi kompozicija, išraiškingi ryškių spalvų potėpiai – geltoni, mėlyni, žalsvi.

Svarbūs filosofiniai apmąstymai – kiekviename darbe autorė reflektuoja amžinybės bei laikinumo sampratą, kuri paveiksluose atsiskleidžia pasitelkiant tam tikrai temai pasirinktus ženklus ar fragmentus. J. Glemžaitės-Matuzienės darbai glaudžiai susiję su grafikos menu, dažni kelio ir kelionės motyvai.

J. Glemžaitės-Matuzienės tapybos parodą rengia verslo centras „Vertas“ ir VšĮ „Gabrielės meno galerija“.

Parengė Gabrielė KUIZINAITĖ

www.nemunas.net ▪ 2015 m. liepos 9–22 d., Nr. 15 (951)

Romualdo Rakausko fotografijos Tulūzoje

Liepos 1 d. „Chateau d'Eau" galerijoje Tulūzoje (Prancūzija) atidaryta Lietuvos fotografijos klasiko, Nacionalinės premijos laureato Romualdo Rakausko personalinė paroda. Sename vandens bokšte įsikūrusioje galerijoje eksponuojami fotomenininko 1960-1985 m. sukurti darbai iš jo garsiausių darbų ciklų – „Švelnumo", „Žydėjimo" bei „Šiokiadienių". Parodos ekspozicijoje vienų ciklų fotografijos susipynusios su kitų, nepaisoma ir jų sukūrimo chronologinės sekos, tačiau kūriniai sugulė į stilistiškai vientisą pasakojimą, kupiną R. Rakauskui būdingo lyriškumo, romantikos, poetiškų metaforų.

Kalbėdamas per parodos atidarymą galerijos vadovas Jeanas-Marcas Lacabe'as pastebėjo, jog R. Rakauskas, priešingai nei dauguma kitų Lietuvos fotografijos klasikų, visiškai atsiriboja nuo bet kokių negatyvių dalykų ir savo kūryba išskirtinai teigia gėrį bei optimizmą: fiksuoja džiaugsmo nušviestus žmonių veidus, aplinkos švelnumą, žydinčiais medžiais pasipuošusią gamtą, taip tarsi siekdamas padaryti pasaulį dar gražesnį.

Kartu su R. Rakausko paroda antrojoje „Chateau d'Eau" galerijoje tuo pat metu atidaryta Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvenančio britų fotografo, pernai pagal Kauno fotografijos galerijos meno rezidencijų programą viešėjusio Lietuvoje, Matto Wilsono (g. 1969) paroda „Šią vietą vadinu namais". Nepaisant labai skirtingų R. Rakausko ir M. Wilsono fotografinių objektų, abu menininkus sieja panašus santykis su fiksuojamu dalyku, itin estetizuotas vaizdas.

„Chateau d'Eau" įkurta 1974 m. – tai pirmoji fotografijos galerija Prancūzijoje, ji iki šiol yra viena svarbiausių meninės fotografijos parodinių erdvių visoje šalyje. Be to, čia sukaupta vertinga fotografijos kolekcija bei viena didžiausių fotoleidinių biblioteka Prancūzijoje. Tai jau ketvirtoji šioje erdvėje per pastarąjį penkmetį surengta Lietuvos fotografų paroda.

Atidarant R. Rakausko darbų parodą dalyvavo ir Lietuvos fotomenininkų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas Gintaras Česonis.

Paroda veiks **iki rugsėjo 6 d.**

R. Rakauskas gimė 1941 08 09 Akmenėje. 1959-1962 m. studijavo žurnalistiką Vilniaus universitete. 1961-1963 m. dirbo fotokorespondentu savaitraštyje „Literatūra ir menas", 1963-1967 m. – žurnale „Mūsų gamta". Nuo 1967 m. dirba „Nemuno" žurnalo iliustracijų skyriaus redaktoriumi. Priklauso Lietuvos fotomenininkų sąjungai (nuo 1970), yra Tarptautinės meninės fotografijos federacijos (FIAP) garbės narys (nuo 1976). 2009 m. įvertintas LR Nacionaline premija.

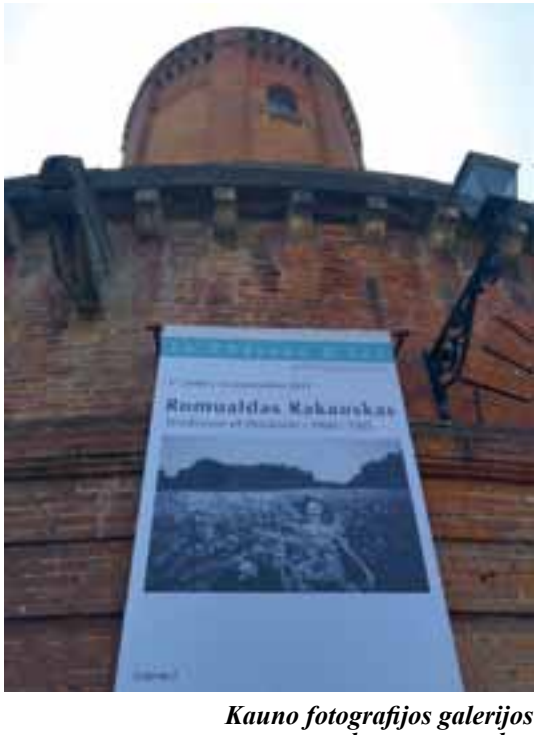

Kauno fotografijos galerijos archyvo nuotraukos

Trims kauniečiams – Santakos garbės ženklai

Valstybės dienos proga festivalio „Operetė Kauno pilyje“ metu Kauno meras Visvaldas Matijošaitis Santakos garbės ženklais apdovanojo tris nusipelniusius kauniečius.

Antrojo laipsnio Santakos garbės ženklu už nuopelnus Kaunui ir Lietuvai, ypač už uolų ir sąžiningą darbą ir visuomeninę veiklą, pagerbtas architektas Algimantas KANČAS.

Toks pats apdovanojimas įteiktas rašytojui, buvusiam žurnalistui ir Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkui Petrui PALILIONIUI, kuris šiuo metu yra Kauno meno kūrėjų asociacijos pirmininkas.

Trečiojo laipsnio Santakos garbės ženklas skirtas kunigui Jonui STANKEVIČIUI, Gerojo Ganytojo parapijos bažnyčios statytojui ir parapijos bendruomenės įkūrėjui.

Išrinktos geriausios dešimtmečio lietuvių prozos ir poezijos knygos

Lietuvių PEN centras surengė dešimties dešimtmečio (2005-2014) knygų rinkimus. Akcijos tikslas – atkreipti visuomenės dėmesį į gerą lietuvių literatūrą, skatinti skaitymą.

Balsuota dviejose kategorijose – poezijos ir prozos. Savo nuomonę sutiko pareikšti 16 vertintojų: Lietuvių PEN centro nariai Eugenijus Ališanka, Vladas Braziūnas, Laimantas Jonušys, Inga Tuliševskaitė, taip pat literatūrologai ir literatūros apžvalgininkai Elena Baliutytė, Virginija Cibarauskė, Jūratė Čerškutė, Gabrielė Gailiūtė-Bernotienė (tik už prozą), Giedrė Kazlauskaitė, Rimantas Kmita, Mindaugas Nastaravičius, Audrius Ožalas, Audinga Pelurytė-Tikuišienė, Jūratė Sprindytė, Emilija Visockaitė, Manfredas Žvirgždas. Balsuoti už savo knygą nebuvo galima.

Visi buvo paprašyti pateikti penkių poezijos ir penkių prozos knygų sąrašus eilės tvarka. Už pirmą vietą skirti 5 taškai, už antrą – 4 ir t. t. Iš viso balsuotojai pasiūlė 34 poezijos ir 33 prozos knygas. Štai rezultatai:

Proza

1. Giedra Radvilavičiūtė „Šiąnakt aš miegosiu prie sienos“.
2. Undinė Radzevičiūtė „Žuvys ir drakonai“.
3. Romualdas Granauskas „Šventųjų gyvenimai“.
4. Kristina Sabaliauskaitė „Silva Rerum“.
5. Andrius Jakučiūnas „Tėvynė“.

6-7. Danutė Kalinauskaitė „Niekada nežinai“.
Rolandas Rastauskas „Privati teritorija“.

8-9. Marcelijus Martinaitis „Mes gyvenome“.
Valdas Papievis „Eiti“.

10. Herkus Kunčius „Nepasigailėti Dušanskio“.

Poezija

1. Donaldas Kajokas „Kurčiam asiliukui“.
2. Giedrė Kazlauskaitė „Meninos“.
3. Donatas Petrošius „Aoristas“.
4. Aidas Marčėnas „Pasauliai“.
5. Aidas Marčėnas „Eilinė“.
6. Kęstutis Navakas „Atspėtos fleitos“.
7. Rimvydas Stankevičius „Laužiu antspaudą“.

8–9. Arnas Ališauskas „Rentgeno nuotraukų albumas“.
Gytis Norvilas „Išlydžių zonos“.

10–12. Antanas A. Jonynas „Kambarys“.
Kęstutis Navakas „100du“.
Rimvydas Stankevičius „Ryšys su vadaviete“.

Lietuviški fotografijos leidiniai nominuoti „Arlio fotografų susitikimų“ festivalio knygos apdovanojimams

Liepos 6 d. Arlyje (Prancūzija) prasidėjo seniausias ir didžiausias fotografijos festivalis „Les Rencontres de la Photographie“. Jau 46 metus rengiamame festivalyje tiek pat metų organizuojamas ir knygos konkursas bei apdovanojimai. Fotografijos leidiniai skirstomi į dvi kategorijas: autorines ir istorines knygas. Šiemet konkursui pateiktos 728 knygos iš viso pasaulio. Atrankos komisija, kurią sudarė tokie knygų ekspertai kaip Markusas Schadenas, Rémi Coignet ir Horacio Fernandezas, finaliniam etapui atrinko du lietuviškus leidinius. Istorinės knygos apdovanojimui nominuota Lietuvos fotomenininkų sąjungos

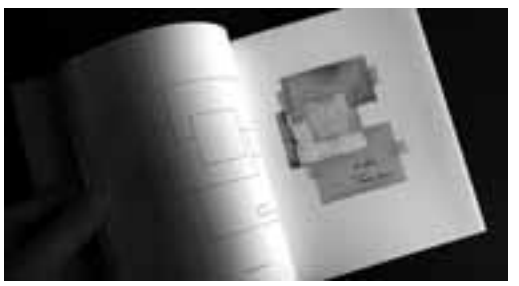

Kauno skyriaus kartu su Lietuvos dailės muziejumi išleista Vito LUCKAUS monografija „Vitas Luckus. Kūryba / biografija“ (sudarė Margarita Matulytė ir Tatjana Luckienė-Aldag), o autorinės knygos apdovanojimui – „NoRoutine Books“ publikuotas Gyčio SKUDŽINSKO 99 egzempliorių tiražo išskirtinio dizaino leidinys „Albumas“. Tai pirmas kartas, kai šiame prestižiniame festivalyje nominuotos net dvi lietuviškos fotografijos knygos ir vienintelės knygos iš Baltijos regiono.

Filmas atgaivins R. Kalantos laikų Kauno dvasią

Režisierius Donatas Ulvydas kviečia visus norinčius kauniečius nusifilmuoti masinėse scenose naujai statomame filme „Emilija“ – sukrečiančiame epe apie tylų pilietinį ir kultūrinį pasipriešinimą okupaciniam režimui, kurio epicentru tapo antisovietinės demonstracijos Kauno Laisvės al., vykusios 1972 m. pavasarį po Romo Kalantos susideginimo.

Filme norima atkartoti legendinį istorinį žygį Laisvės al., kai šimtai kauniečių, nepabūgusių okupantų sankcijų, persekiojimo ir bausmių, visam pasauliui pademonstravo savo stiprybę, solidarumą, laisvės siekį ir meilę tėvynei.

Filme „Emilija“ bus pasakojama apie laikotarpį, kai miškuose pralaimėta ginkluota kova už Lietuvos laisvę atgimė kaip kultūrinis pasipriešinimas sovietinei santvarkai. Anot režisieriaus D. Ulvydo, tai buvo metas, kupinas atviro ir paslėpto heroizmo, kartu ir nesusipratimo, kolaboravimo, smurto, išdavysčių. Partizaninis judėjimas jau užgniaužtas, bet jis dar gyvas visų atmintyje. Žmonės turėjo apsispręsti – viską mesti ir kolaboruoti su priešu ar atvirai išeiti į gatves, viešai pasiaukoti dėl tų, kurie žuvo miškuose.

Jaunimo protesto mitingas Kaune. ***Lietuvos ypatingojo archyvo nuotrauka***

Dauguma apsisprendė pasiduoti, prisitaikyti, gyventi mele. Buvo ir tokių, kurie atsistojo ir garsiai ėmė sakyti tiesą. Ir tūkstančiai žmonių plūdo tos tiesos klausyti.

Pagrindinė filmo veikėja Emilija – jauna aktorė, atvykusi į Kauną kaip tik tą dieną, kai mieste prasideda masiniai neramumai. Laisvės alėja su šūkiais „Laisvę Lietuvai!“ žygiuoja jaunimas. Miestas tapęs laisvės pranašu. Atsitiktinai įtraukta į minią, Emilija atsiduria sadistiško KGB karininko Grigaičio rankose. Priversta pasirašyti agento pasižadėjimą, ji patenka į teatrą ir netikėtai gauna pagrindinį vaidmenį režisieriaus Mariaus statomame atvirai antitarybiniame spektaklyje. Teatre, kunkuliuojant asmeninėms ir politinėms aistroms, Emilija ieško būdo, kaip išsaugoti ir švarią sąžinę, ir savo draugų gyvybes – pasirinkimas, kurį sužvėrėję KGB pakalikai daro beveik neįmanomą.

Filmas Kaune bus filmuojamas liepos mėnesį. Kūrybinė komanda ieško savanorių, galėsiančių pakartoti legendinį savo tėvų, senelių, bičiulių žygį Kauno Laisvės al. Amžius nesvarbus, nes demonstracijoje dalyvavo tiek jaunimas, tiek solidaus amžiaus kauniečiai. Pranašumas – natūrali išvaizda (nedažyti ilgi vaikinų ir merginų plaukai), bet tai – ne būtinybė.

Ypač laukiami galintieji namiškių spintose rasti septintojo dešimtmečio drabužių, kuriais vilkėtų filmavimo aikštelėje. Autentiškiausiai apsirengusius kino kūrėjai žada apdovanoti dovanomis. Filmavimas vyks vieną dieną – liepos 26-ąją. Norintieji dalyvauti turėtų užsiregistruoti internetu *www.registruokis.lt* arba telefonu 860 95 3728. Filmo kūrėjai su tinkamais būsimais aktoriais susisieks asmeniškai ir suteiks daugiau informacijos.

11 d., šeštadienį, 17 val. Zapyškio paminklinėje Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje – „Pasiklydusios meilės dainos (ispaniški puslapiai)“. Ansamblis „RAMuzika“: Aistė Širvinskaitė (sopranas), Miglė Dikšaitienė (smuikas), Rūta Blaškytė (fortepijonas). Dalyvaus Simonas Bušma (gitara). Programoje: Fernando Sor, Enrique Granados, Miguel Marqués, Isaac Albéniz, Manuel de Falla, Manuel Enríquez, Heitor Villa-Lobos, Agustín Lara. Bilieto kaina – 5 Eur / 17,26 Lt. Bilietų skaičius ribotas.

12 d., sekmadienį, 11.30 val. Pasvalio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje – Šv. Mišios Dr. Juozo Petro Kazicko atminimui, koncertas Gabriel Fauré „Requiem“. Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Solistai: Asta Krikščiūnaitė (sopranas), Liudas Mikalauskas (bosas). Dalyvaus Beata Andriuškevičienė (vargonai). Dirigentas Petras Bingelis. Įėjimas nemokamas.

12 d., sekmadienį, 17 val. Taujėnų dvare, 17 d., penktadienį, 18 val. Jonavos r. savivaldybės kultūros centro Mažojoje salėje – „Hola España! Ciao Italia!“ Baltijos gitarų kvartetas: Zigmas Čepulėnas, Sergej Krinicin, Saulius S. Lipčius, Chris Ruebens. Solistė Rita Novikaitė (mecosopranas). Programoje: Manuel de Falla, Ernesto Lecuona, Georges Bizet, Ruperto Chapí. Bilieto kaina – 5 Eur / 17,26 Lt. Bilietų skaičius ribotas.

18 d., šeštadienį, 16 val. M. K. Čiurlionio dailės muziejuje – „Romantinės istorijos iš Norvegijos“. Valstybinis vilniaus kvartetas: Audronė Vainiūnaitė (I smuikas), Artūras Šilalė (II smuikas), Girdutis Jakaitis (altas), Augustinas Vasiliauskas (violončelė). Solistė Birutė Vainiūnaitė (fortepijonas). Programoje: Edvard Grieg, Johan Halvorsen, Christian Sinding. Bilieto kaina – 4 Eur / 13,81 Lt. Bilietų skaičius ribotas.

Bilietų galima įsigyti Kauno valstybinės filharmonijos kasoje (II–VII 14–18 val., tel. 8 (37) 20 04 78, el. p. *info@kaunofilharmonija.lt*), renginio vietoje vieną valandą prieš renginį ir bet kurioje „Tiketos“ kasoje.

XIII tarptautinis menų festivalis „Druskininkų vasara su M. K. Čiurlioniu“

12 d., sekmadienį, programa „Čiurlionio kelias“: sakralinės muzikos valandos

12 val. Senosios Varėnos Šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje (Laisvės g. 21), 19.30 val. Druskininkų bažnyčioje – Aušra Cicėnaitė (sopranas), Valentinas Gelgotas (fleita), Živilė Survilaitė (vargonai). Programoje: M. K. Čiurlionis, F. Schubert, F. Chopin, C. Saint-Saëns ir kt.

19 d., sekmadienį, 19.30 val. Druskininkų bažnyčioje – Julija Stupnianek (sopranas), Gianluigi Spaziani (vargonai, Italija). Programoje: M. K. Čiurlionis, G. F. Händel, A. Vivaldi, G. B. Bassani ir kt.

Renginiai nemokami.

KAUNO MENININKŲ NAMAI

Iki rugpjūčio 27 d. kiekvieną ketvirtadienį Kauno menininkų namų vasaros terasoje „Menininkų sodelis“ (V. Putvinskio g. 56) – vakariniai kultūros renginiai. Karštuoju metų laiku, kuomet mieste ženkliai susitraukia kultūrinių renginių spektras, inicijuojamas naujas, jaukus ir strategiškai patogus kultūrinis taškas mieste likusiai, kultūra besidominčiai auditorijai. Žinoma, kad po atviru dangumi vykstantys vakariniai renginiai domina miestiečius ir svečius. Taigi tokios erdvės poreikis yra didelis, ypatingai įvertinus jaunimo veiksnį, kuris nuolatos ieško naujo, įdomaus ir patrauklaus kultūrinio taško. Kauno menininkų namų terasa turi perspektyvą tapti puikia kultūros bendruomenę telkiančia kryptimi: patogi vieta, vakaro metu nejudri V. Putvinskio gatvė, maloni, rami bei saugi aplinka. Terasoje vyks įvairūs renginiai: vakarinės specializuoto kino peržiūros, akustiniai koncertai, poezijos vakarai, šokio performansai, paskaitos-pokalbiai, susirinkusiųjų spontaniškos iniciatyvos bei kita veikla. Siekiama, kad Menininkų sodelis taptų žmones telkiančia bendravimo platforma, kurioje žiūrovai išdrįstų įsilieti į kūrybos procesą, užmegzti dialogą su menininkais / atlikėjais bei tarpusavyje. Nedidelės apimties kameriniai pasirodymai, jauki ir betarpiška atmosfera sukurs dar vieną salą kultūriniame miesto žemėlapyje. Įėjimo mokestis: noras *kultūrintis* ir būti ne vienam.

11 ir 12 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus sodelyje skambės varpų muzikos koncertas „Muzikiniai žiedai“. Karilionu skambins Austėja Staniunaitytė.

18 ir 19 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus sodelyje skambės varpų muzikos koncertas „Prancūzų muzika“. Karilionu skambins Julius Vilnonis.

Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) jau atvertos durys į vasarišką poeto namų sodą, kuriame kiekvienas norintysis gali pasiklausyti įvairiausių paukščių čiulbesio, pasigrožėti Maironio apdainuotais augalais, gėlių žiedais, pailsėti šimtamečių tuopų atokaitoje su gera knyga rankose. Skelbiama akcija „Vasaros skaitykla“ ir visi norintieji kviečiami atvykti bei Poeto sode paskaityti mėgstamą knygą. Muziejaus darbuotojai pasiūlys vasaros skaitinių, knygas bus galima rinktis iš knygų spintos, esančios pirmame muziejaus aukšte! Žinoma, galima atsinešti ir savo mėgstamą knygą ar papildyti muziejaus bibliotekėlę leidiniais, kuriuos galėtų skaityti kiti „Vasaros skaityklos“ lankytojai.

Su draugu iš užsienio aplankyk šią vasarą Maironio lietuvių literatūros muziejų bei jo padalinius NEMOKAMAI! Per darbų kalnus ar dėl kitų priežasčių taip ir neteko aplankyti ryškiausio Kauno kultūros židinio – Maironio lietuvių literatūros muziejaus ir jam priklausančių padalinių: Salomėjos Nėries, Juozo Tumo-Vaižganto, Juozo Grušo, Balio ir Vandos Sruogų bei Vaikų literatūros muziejų? Tik šią vasarą išskirtinė galimybė aplankyti net šešis muziejus nemokamai: tiesiog **iki rugpjūčio 29 d.** užsuk pas mus su draugu iš užsienio! Kadangi vasara atostogų, kelionių ir nuotykių metas, raginame ne tik lankyti svečias šalis, bet ir į gražų vasarišką Kauną pasikviesti bičiulių iš kitų užsienio šalių, atsivesti kartu į muziejų, supažindinti su nacionaline literatūra, istorija, architektūros paminklais bei meno kūriniais. Maironio lietuvių literatūros muziejuje galėsite pamatyti ne tik originalių poeto baldų, parsivežtų iš Peterburgo ar gamintų lietuvių meistrų rankomis, asmeninių daiktų, meno kūrinių, bet ir unikalius „Pavasario balsų“ leidimus, pasivaikščioti po šimtametį sodą miesto centre, nusileisti į XV–XVI a. rūsius. J. Tumo-Vaižganto memorialinis butas-muziejus nustebins autentiška namų aplinka, jaukumu, vaizgantiška dvasia. Vaikų literatūros muziejus pakvies grįžti į vaikystę, prisiminti skaitytas ir atrasti naujas pasakas, pakilti kosminiu laivu, piešti ir rašyti mirioramoje. S. Nėries memorialinis muziejus atvers originalios, stilingos ir savotiškos vilos tamsaus miško fone ant marių kranto duris, užliūliuos Salomėjos Nėries eilėmis. V. ir B. Sruogų namuose-muziejuje išvysite dalį asmeninės bibliotekos, rašomąją mašinėlę, senovinio stiliaus rašomąjį stalą, prie kurio gimė daugelis rašytojo kūrinių... Ir tai – tik nedidukė dalis eksponatų, nustebinsiančių savo epochiniu alsavimu. J. Grušo memorialiniame muziejuje kviečiame apžiūrėti specialiai įrengtą Barboros salę ir daugiau apie J. Grušo dramų pastatymus sužinoti teatrinėje ekspozicijoje. Akcija nemokamai aplankyti muziejų galioja dviems asmenims. Įprastinė bilieto kaina vienam asmeniui: suaugusiajam – 2 Eur, moksleiviui, studentui, pensininkui – 1 Eur.

Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a.13, Kaunas) šiuo metu veikia ekspozicijos bei parodos:

„Požemio galerija: rašytojai meno kūriniuose“,

„Maironis ir jo epocha. ...palieku visą mano judomąjį turtą“,

„Maironio memorialiniai daiktai kitoje aplinkoje“,

„Žemaitė ir jos epocha“ (Žemaitei – 170, Povilui Višinskiui – 140),

„Rašytojai ir jų aplinka senosiose fotografijose (1839–1939)“,

„Tavo veido šviesa“ (Antano Vaičiulaičio atminimui),

„Ieškoti amžinų dalykų“ (Juliui Viktorui Kaupui – 95),

„Dialogas su lietuviais“ skirta Broniui Railai (1909–1997),

„Fragmentai: 2014 m. Poezijos pavasaris ir poetai“,

moksleivių piešinių konkurso „Piešiu piešiu pasaką“ darbai.

Iki rugpjūčio 9 d. Kauno fotografijos galerijoje (Vilniaus g. 2) veikia vieno garsiausio Graikijos fotografo John Demos paroda „Tylos šešėliai“.

Galerijos darbo laikas: II–V 11–18 val., VI–VII 11–17 val. Įėjimas nemokamas.

Iki liepos 12 d. Vytauto Didžiojo karo muziejuje eksponuojama kilnojamoji paroda „Solo su „Lituanica II“ per Atlantą“, pristatanti prieš 80 metų lietuvio, JAV piliečio Felikso Vaitkaus įvykdytą transatlantinį skrydį lėktuvu „Lituanica II“, skirtą tragiškai žuvusiems lakūnams Steponui Dariui ir Stasiui Girėnui pagerbti. Paroda sudaryta iš nuotraukų ir dokumentų skaitmeninių kopijų, kurie saugomi Vytauto Didžiojo karo muziejaus, Lietuvos aviacijos muziejaus rinkiniuose, asmeniniuose Edmundo Jasiūno, Jono Čepo ir Jono Monkevičiaus archyvuose. Joje rengėjai pateikia lėktuvo duomenis, brėžinius, nuotraukas, vaizduojančias pasirengimo transatlantiniam skrydžiui darbus, skrydžio atidėjimo 1935 m. ir nusileidimo Airijoje priežastis. Pristatomas „Lituanica II“ pilotas Feliksas Vaitkus, lėktuvo „Lituanica II“ vaizdai ir esminiai skrydžio memorialai, pasakojama apie Amerikos lietuvių transatlantinio skridimo sąjungos (ALTASS) įkūrimą, veiklą ir kt. Parodos rengėjos – Karybos istorijos skyriaus vyriausiosios muziejininkės Aušra Jurevičiūtė ir Lina Kasparaitė-Balaišė.

Kauno įvairių tautų kultūrų centre veikia kolekcininko, inžinieriaus, XXVII knygos mėgėjų draugijos nario Henriko Kebeikio pašto ženklų ir ikonografijos paroda „Lietuviai žiūri į dangų“.

---

9 d., ketvirtadienį, 16 val. Paveikslų galerijoje (K. Donelaičio g. 16) – šiuolaikinės tapybos festivalio „Kartos XY.Z?“ pagrindinės parodos „Prieš / Po / Dabar“ atidarymas. Paroda veiks iki rugpjūčio 9 d. Tą pačią dieną 18 val. LDS galerijoje „Meno parkas“ (Rotušės a. 27) – pagrindinę festivalio ekspoziciją lydinčios parodos „Tikrovės aktualumas“ atidarymas. Paroda veiks **iki liepos 31 d**. Festivalio organizatorius – Lietuvos dailininkų sąjungos Kauno skyrius. Kuratorė Aušra Vaitkūnienė.

---

12 d., sekmadienį, 17 val. Panemunės pliaže nuo A. Smetonos al. vyks Panemunės piknikas.

---

17 d., penktadienį, 13 val. A. Šančių karių kapinėse – S. Dariaus ir S. Girėnos skrydžio 82-ųjų metinių minėjimas.

Iki liepos 16 d. meno galerijoje „Kauno langas“ (M.Valančiaus 5) veikia Eugenijaus Lugovojaus grafikos paroda „Dangaus skliautas“.

Iki rugsėjo 6 d. nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Keramikos muziejuje veikia šiuolaikinių Italijos keramikos meistrų Sandros Baruci ir Guljelmo Martyn kūrinių paroda.

Kauno pilyje (Pilies g.17) veikia Virginijaus Kašinsko etnotapybos paroda „Bočių dainos“.

13 d., pirmadienį, 11 val. atminimo lentos Lietuvos kariuomenės karininkui, Vilijampolės geto policijos viršininkui, gelbėjusiam žydų vaikus, Judai Zupavičiui atidengimas E. Ožeškienės 21.

13 d., pirmadienį, 16 val. Laisvės alėjoje prie Vytauto Didžiojo paminklo Lietuvos Vytautų klubas kviečia į Žalgirio mūšio 605-ųjų metinių paminėjimą.

2002 metais, minėdamos Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjungos 80-metį, Lietuvos rašytojų sąjunga, Lietuvos žurnalistų sąjunga ir Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija įsteigė kasmetinę Juozo Tumo-Vaižganto premiją. Premija skiriama lietuvių rašytojui arba žurnalistui (pamečiui) už sėkmingą literatūros ir žurnalistikos (dokumentinės prozos arba literatūrinės publicistikos) dermę, vertinant praėjusių dvejų kalendorinių metų kūrybą. Kandidatus premijai gali siūlyti Lietuvos rašytojų ar Lietuvos žurnalistų sąjungos nariai, skyriai ir klubai **iki rugsėjo 1 d.** Pasiūlymų laukiame adresu K. Sirvydo g. 6, LT-01101 Vilnius; tel. (8 5) 212 3919; el paštu *valdyba@rasytojai.lt*.

Lietuvos rašytojų sąjungos informacija

Anykščių rajono savivaldybės taryba yra įsteigusi kasmetinę Antano Baranausko literatūrinę premiją už profesionalių kūrėjų grožinės literatūros kūrinius (knygas), skiepijančius meilę Lietuvos gamtai ir A. Baranausko gimtinės aplinkai, atskleidžiančius žmogaus ir gamtos dvasinį ryšį, arba profesionalios literatūrologijos kūrinius, skirtus A. Baranausko kūrybai. Premija skiriama konkurso būdu. Vertinamos per pastaruosius trejus metus išleistos knygos. Kandidatus premijai gauti gali siūlyti meno kūrėjų asociacijos, visuomeninės organizacijos, leidyklos, patys kūrinių autoriai. Prašome kandidatus siūlyti ir knygas (2 egz.) siųsti **iki liepos 15 d.** Lietuvos rašytojų sąjungai (K. Sirvydo g. 6, Vilnius).

Lietuvos rašytojų sąjungos informacija

Menininkai kviečiami dalyvauti kultūrinio mobilumo programoje

2015 m. Lietuvos menininkai ir meno bei kultūros sričių darbuotojai vėl kviečiami dalyvauti Šiaurės ir Baltijos šalių kultūrinio mobilumo programoje. Šią programą sudaro trys skirtingos dalys, kurios atskirai finansuoja menininkų mobilumą, bendradarbiavimo tinklų kūrimą ir menininkų rezidencijas. Artimiausi terminai paraiškoms – jau rugpjūčio mėnesį.

Ši mobilumo programa siekia sukurti pagrindą naujoviškam ir dinamiškam meniniam ir kultūriniam gyvenimui Baltijos jūros regione. Programos dėka menininkai gauna galimybę pristatyti savo darbus, rengti bendrus projektus su kitų šalių menininkais ir kurti naujoje aplinkoje. Pareiškėjai gali rinktis iš trijų programos modulių.

I Mobilumo finansavimas (terminai paraiškoms pateikti: rugpjūčio 20 d. ir spalio 22 d.)

Modulio tikslas – finansuoti Šiaurės ir Baltijos regiono šalių meno srities atstovų mobilumą. Programoje gali dalyvauti visų meno sričių profesionalūs menininkai ir kultūros darbuotojai. Finansuojamos individualių pareiškėjų 7 dienų nakvynės ir kelionės išlaidos.

II Bendradarbiavimo tinklų finansavimas (terminas paraiškoms pateikti: spalio 1 d.)

Tinklui gali būti skiriamas vienerių metų veiklos finansavimas. Finansuojama ne daugiau kaip 70 % visų tinklo paraiškoje nurodytų išlaidų. Pasibaigus minėtam laikotarpiui sėkmingai veikiantis tinklas galės kreiptis dėl ilgalaikės veiklos finansavimo. Paraiškas gali teikti kultūros ir meno įstaigos, organizacijos ir menininkai, veiksmingai kuriantys tarptautinius tinklus visais lygmenimis ir tarp visų šalių.

III Menininkų rezidencijų rėmimas finansuoja menininkų rezidencijas, kurios sudaro darbo sąlygas profesionaliems menininkams ir kitų meno sričių specialistams iš Šiaurės ir Baltijos šalių. Šio modulio artimiausias paraiškų terminas bus paskelbtas šių metų IV ketvirtį. Pagal šį modulį paraiškos iš individualių menininkų nepriimamos.

Šiaurės ir Baltijos šalių kultūrinė mobilumo programa pradėta vykdyti 2009 m., siekiant sustiprinti trijų Baltijos šalių (Estijos, Latvijos ir Lietuvos) ir penkių Šiaurės šalių (Danijos, Islandijos, Norvegijos, Suomijos ir Švedijos) bendradarbiavimą meno ir kultūros srityse.

Paraiškoms naudojama elektroninė paraiškų sistema. Programą administruoja ir paraiškas priima Šiaurės šalių kultūros centras, įsikūręs Helsinkyje, Suomijoje.

Visas Šiaurės ministrų tarybos rėmimo programas, kuriose gali dalyvauti pareiškėjai iš Baltijos šalių, galima rasti Šiaurės ministrų tarybos biuro tinklapyje *www.norden.lt*. Bendro pobūdžio informacija: patarėja Brigita Urmanaitė, Šiaurės ministrų tarybos biuras Lietuvoje, Didžioji g. 5, Vilnius, tel. (8 5) 212 22 11, el. p.: *brigita@norden.lt*.

Alytaus miesto teatras skelbia dramaturgų konkursą

Kasmetinis tarptautinis profesionalių teatrų festivalis „Tegyvuoja komedija“ Alytuje pamažu išaugo į didžiausią rudens kultūros ir meno įvykį Dzūkijos sostinėje. Festivalis jau tapo reiškiniu, prabudinančiu publikos poreikį kultūrai ir sulaukiančiu ne tik teatro mylėtojų, bet ir retai į teatrą užsukančiųjų dėmesio. Šiais metais bus įgyvendinta keletą metų brandinta idėja festivalio metu surengti dramaturgų konkursą. Festivalio metu teatro kavinėje atidarysime „Come“ klubą, kuriame vyks pirmajame etape atrinktų dramaturgų pjesių skaitymai. Geriausią pjesę išrinks komisija, 1-3 vietos laimėtojai festivalio uždarymo vakarą bus apdovanoti piniginėmis premijomis. Tai puiki proga kūrėjams atrasti naujus savo gerbėjus. Dalyvauti gali visi norintieji, nepaisant amžiaus ir kūrybinės patirties. Konkursui galima teikti vienaveiksmes ar daugiaveiksmes pjeses, scenarijus ir kitus komedinius dramos žanro kūrinius. Siųsti iki rugsėjo 1 d. el. p. *komedija@alytausteatras.lt* arba Rotušės a. 2, LT-62141 Alytus. Dramaturgų konkurso nuostatos ir kita informacija adresu *www.alytausteatras.lt/festivalis*.

Iki liepos 23 d. meno galerijoje „Kauno langas“ (M. Valančiaus g. 5) veikia tarptautinio stiklo simpoziumo „Pajausk stiklą x Feel the glass 2015“ metu sukurtų darbų paroda, kurioje eksponuojamos moliravimo technika sukurtos stiklo skulptūros – stikle sustingusios menininkų rankos, veidai, pėdos ir konceptualios mintys žavi individualiu braižu ir net patiems menininkams netikėtomis galimybėmis. Kūryboje naudotos autorinės technologijos kviečia ne tik stiklo žinovus, menininkus, bet ir visus kitus paspėlioti ir apmąstyti nepaprastą stiklo skulptūros gimimą. Dalyviai: stiklo menininkas Ed van Dijk (Nyderlandai), netradicinės tekstilės menininkė Roma Zareckienė, dailininkė-vitražistė Ieva Paltanavičiūtė, stiklo menininkė Sigita Grabliauskaitė. Parodos rengėjai – Kauno kolegijos Justino Vienožinskio menų fakultetas. Organizatorė ir kuratorė – Dekoratyvinės katedros vedėja, stiklo studijos vadovė doc. Sigita Grabliauskaitė.

M. Žilinsko dailės galerijoje (Nepriklausomybės a. 12, Kaunas) kiekvieną vasaros **antradienį 12 val.** organizuojamos kūrybinės dirbtuvės šeimoms „Vasara, vasara…“:

Liepos 14 d. „Įmink paveikslo mįslę“. Žaismingas ir linksmas mįsles padės įminti M. Žilinsko dailės galerijoje esantys kūriniai. Keliaudami po galerijos ekspozicijas, gvildensime vieną paslaptį po kitos. Po to visas sukauptas emocijas paversime spalvingais piešiniais, kur laisvi potėpiai ir ekspresyvios dažų dėmės pavirs kažkuo nepaprastu – tuo, ką meno žinovai vadina sudėtingu žodžiu „abstrakcionizmas“. Atidarysime Jūsų pačių sukurtų originalių kūrinių parodą, bandysime apibūdinti juose paslėptą prasmę ir nuotaiką. Vadovė Laura Kačinskienė.

Liepos 21 d. – „Mano Gyvybės medis“. Užsiėmimo metu popieriuje vedžiosime tuše pamirkytą plunksną, spalvotame guaše panardintą teptuką bei kursime savo „Gyvybės medį“. Vadovė Nijolė Jurkuvienė.

Užsiėmimo trukmė – 0.45 val. Užsiėmimo kaina vaikams (nuo 7 m.) ir tėveliams – 1 Eur. Registracija telefonu (8–37) 22 94 75. Vietų skaičius ribotas. Papildoma informacija tel. (8–37) 32 25 49.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

M. Daukšos g. 34, 44283 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: http://www.nemunas.net

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negrąžiname.

Vyriausiasis redaktorius
Viktoras Rudžianskas –
tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė
tel.: (8-37) 322266
Referentė – Aurina Venislovaitė –
tel. (8-37) 322244
Naujienų redaktoriai:
Audronė Meškauskaitė –
tel. (8-37) 322235, (8-615) 24983
Andrius Jakučiūnas –
tel. (8-611) 98945,
el. paštas: jakuciunas@gmail.com
Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –
tel. (8-627) 54244
Maketuotojas – Juozas Pužauskas –
tel. (8-656) 38529
Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –
tel. (8-37) 322266, (8-656) 41705
Talkininkai:
Romualdas Rakauskas (fotografija)
Eugenija Žakienė (muzika)
Gediminas Jankauskas (kinas)
Gediminas Jankus (teatras)
Zenonas Baltrušis (fotografija)
Lina Navickaitė (kalba)

Rėmėjai:

KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ

LIETUVOS KULTŪROS TARYBA

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

28 500 Eur
3-5, 8-23, 27,28 p.

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji sąskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 2,6 Eur (9 Lt)
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Dvyliktasis tarptautinis fotomeno festivalis „Kaunas Photo“ tęsia 2014 m. pradėtą lauko parodų tradiciją ir fotografijų ekspozicijas po atviru dangumi dovanoja kauniečiams bei miesto svečiams. 2015 m. festivalis parodas pristato viešosiose Kauno erdvėse: Čečėnijos aikštėje, Kauno pilies prieigose, Vienybės aikštėje prie BLC verslo centro, Žaliakalnio funikulieriaus papėdės skverelyje A. Mickevičiaus ir V. Putvinskio gatvių sankryžoje. Laukiant svarbiausių festivalio renginių, vyksiančių rugsėjo 2-5 d., mieste jau galima domėtis fotomenu, kuris šiais metais gilinasi į *siekiamybės* temą, apimančią troškimus ir aistras, laimės siekius, pomėgius ar bėgimą iš nuobodžios tikrovės. Fotografijos pasakoja apie idėjų paieškas, dvasines ir buitines reikmes, pasaulio bei technologinių pažinimą.

Tradicine fotografijos parodų erdve tapusioje Čečėnijos aikštėje šiais metais pristatoma „Shilo grupės“ ukrainiečių fotografų Sergijaus Lebedinskio ir Vlado Krasnoščeko paroda „Euromaidanas“. Eksponuojami darbai atskleidžia fotomenininkų išgyvenimus karinių atakų drebinamame Maidane, kaip ir visa šalis įstrigusiame tarp sovietinės praeities ir neaiškios dabarties. Įdomu, jog Maidano susirėmimų epicentre menininkai kuria analogine technika, remiasi žvilgsnio stilistika ir siužetais.

Vokietijoje gyvenančio rumuno Horatiu Sava’os fotografijų serija „*Dacia* ir vairuotojas“, eksponuojama Kauno pilies prieigose, siekia atgaivinti vaikystės prisiminimus ir senų laikų utopiją, kai žmonės buvo lygūs – bent jau kalbant apie automobilius. *Dacia 1300*, dar žinoma kaip *Renault 12* kopija, pagaminta Rumunijoje, tikriausiai buvo vienintelis automobilis, kurį galėjai nusipirkti sovietmečiu, bet šiandien tai ne lygybės, o atskirties simbolis.

Nekasdieniškų vaizdų kasdienybėje ieškančio vokiečių kilmės fotomenininko Wernerio Mansholto fotografijos „Nieko neįprasto“ pristatomos Vienybės aikštėje šalia BLC verslo centro. Autorius pasakoja trumpas istorijas apie meilę ir gęsmą, vienatvę ir laimę, apie nesuderinamumo sugretinimą.

Žaliakalnio funikulieriaus papėdę papuošė amerikiečių Stephano Hillerbrando ir Mary Magsamen „Mandalos“. Tai visatos atspindys ir asmens vidinio „aš“ vienybės išraiškos simbolis. Naudodami nereikalingus, išmestus daiktus (barbes, lego detales, žurnalus, „McDonald’s“ *Happy Meal* žaislus ir kt.) menininkai kūrė apskritas struktūras tikėdamiesi nustatyti savo gyvenimų svarbą, atpažinti perteklių ir užtikrinti darnią neaprėpiamai „didelės dėžės saugyklos“ kultūrą.

Lauko parodos veiks iki **spalio 11 d**.